

**Извештај о политичким правима
српског народа у региону**

ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА СРПСКОГ НАРОДА У РЕГИОНУ, 2021/2022.

Издавач

Удружење грађана „Напредни клуб“,
Захумска 236/86, 11000 Београд, Србија
www.napredniklub.org, nk.srbija@gmail.com

За издавача

Чедомир Антић

Уредник

Игор Вуковић

Аутори

Чедомир Антић
Милан Динић
Бојан Марић
Бранислав Тођер
Игор Вуковић
Роман Јевић

Секретари редакције

Миљан Премовић и Милош Вулевић

Прелом

Јована Вуковић

ISSN 1821-200X

Штампа: SHPRINT, Тираж: 100 примерака

Напредни клуб

**ИЗВЕШТАЈ О ПОЛИТИЧКИМ ПРАВИМА
СРПСКОГ НАРОДА У РЕГИОНУ**

Република Српска и Босна и Херцеговина;
Црна Гора; Република Хрватска; АП Косово и
Метохија (Косово-УМНИК); Република Северна
Македонија; Република Албанија; Република
Словенија; Румунија; Мађарска;

Извештај за 2021/2022.

Број XIV

Београд, 2022. година

**Извештај о политичким правима српског народа
у региону написан је и објављен захваљујући
члановима и пријатељима Напредног клуба.**

Рад је био добровољан, а помоћ практична. Нисмо
затражили, а тиме ни добили, материјалну или
финансијску помоћ неке установе или организације
из Србије или иностранства.

Срдечно захваљујемо надлежним установама и
удружењима из Србије, српских земаља и држава
региона које су нам изашле у сусрет са подацима.

**Извештаји ће у будуће излазити са црним
корицама док стање у овој области не буде
уподобљено цивилизованим европским
стандардима.**

Напредни клуб је политичко удружење грађана из
Београда. Активности и пројекти клуба су усмерени
на анализу стања у политици, економији и култури
у Србији и српским земљама, као и давање конкрет-
них решења за превазилажење највећих државних и
националних изазова.

САДРЖАЈ

Увод	9
Извештај о политичким правима српског народа у Босни и Херцеговини за 2021/2022. годину	12
Извештај о политичким правима српског народа у Црној Гори за 2021/2022. годину	44
Извештај о политичким правима српског народа у Републици Хрватској за 2021/2022. годину	66
Извештај о политичким правима српског народа на територији Косова-Унмик за 2021/2022. годину	96
Извештај о политичким правима српског народа у Републици Северној Македонији за 2021/2022. годину	104
Извештај о политичким правима српског народа у Албанији за 2021/2022. годину	114
Извештај о политичким правима српског народа у Словенији за 2021/2022. годину	120
Извештај о политичким правима српског народа у Мађарској за 2021/2022. годину	124
Извештај о политичким правима српског народа у Румунији за 2021/2022. годину	134
Закључак	142
Summary	146

УВОД

Крај шестог таласа епидемије короне, врхунац кризе у односима између Глобалног Запада и Руске Федерације, те рат који је 24. фебруара 2022. избио између последње и Украјине свакако нису погодовали интересима балканских држава, а да не говоримо о српском народу који живи изван граница Србије. Сви трендови ерозије и сузбијања ових права, прокламованих уставима и законима суседних држава, због којих су корице нашег извештаја већ четири године обојене у црно, настављени су и појачани.

Продужен је највећи напад на Дејтонски устав који спроводе бошњачке политичке партије уз помоћ САД, Британије, СР Немачке и НАТО-а. Поред нелегалних и нелегитимних одлука Уставног суда, оштећивања само Републике Српске, преко непоштовања права само мањег ентитета и конститутивних народа приликом политичког вођења Босне и Херцеговине... до кампања мржње, забрана уласка у БиХ грађанима Србије, економских санкција и других активности против права једног народа. Зачуђујуће је да демократске државе које су браниле права мањина у Србији (Југославији) и Руској Федерацији (СССР-у), данас сузбијају српски народ где год је у мањини, а у БиХ делују против фактички већинских Срба и Хрвата, уколико ови не прихватају умањење своје дејтонске аутономије и стварање централизоване, једнонационалне „босанске“ државе.

У Црној Гори постоји јединствени блок сачињен од широког спектра политичких фактора почев са црногорским националистима, преко странака мањина, до грађанских и двоидентитетских странака. Иако су

морални победници избора из 2020. биле српске странке, јавно је речено - и то од стране званичника САД - да оне не смеју да постану део власти. Прво је српско питање темељно обесмишљено преко деловања црногорског националисте и клерикалног популисте Здравка Кривокапића, коме су САД и остале државе Квинте омогућиле да влада непарламентарно, а затим је пад његове владе објашњен као борба против српских странака које у њој нису учествовале. ДПС данас подржава мањинску владу националних мањина, Срби и даље нису равнправи и само је повећан њихов удео међу запосленима у установама локалних самоуправа. Током претходне године у неколико локалних самоуправа и Срби су успели да постану део власти. Парадокално је да из уских страначких интереса нову владу Дритана Абазовића, без икакве користи за српски народ, подржава и режим у Србији.

У Републици Хрватској настављен је тренд обесправљивања српског народа. Бројни су и чести напади на етничкој и верској основи. Није спроведен Ердутски споразум нити је омогућен равноправан и масован повратак прогнаних. И даље су у току кампање мржње против Срба и Србије. Кампања националне мржње и притисци учинили су да на овогодишњем попису буде регистрован изванредно мали број припадника српског народа.

На Косову-УНМИК траје процес еманципације нове албанске државе. Истекао је рок за мораторијум на међународно признање успостављен Вашингтонским споразумом из 2020. године и Приштина је затражила пријем у Савет Европе. Овај процес омогућен је и хистеријом Запада насталом захваљујући рату у Украјини. Српска права прописана међународним спо-

разумима нису испуњена. Бриселски споразум није спроведен кад је реч о Заједници српских општина, али је Србија попустила и омогућила по албански национализам повољне споразуме о енергетици и регистарским таблицама возила. Данас је Северно Косово, насељено Србима, под претњом насиља албанске полиције. Напади на Србе су чести, као и претходних година.

У Републици Северој Македонији Срби и остале мањине намају она права која омогућава већина држава бивше Југославије. Поред тога, они немају ни пуна верска права и слободе. Доласком социјалдемократско-албанске коалиције на власт, однос према Србима је додатно погоршан. Ништа није промењено ни практично безсулсовном самосталношћу коју је тзв. Македонској православној цркви изненада, под притиском Цариградске патријаршије, САД и рата у Украјини, крајем пролећа 2022. дала СПЦ. На попису, који су тридесет година онемогућавали Албанци, утврђен је велики пад броја Срба у Северној Македонији.

У Републици Алабнији и Републици Словенији Срби и остале мањине немају добар нити реципрочан (мањинама тих држава у Србији) статус. Ово лоше стање није се променило током претходне године.

У Мађарској и Румунији мањинска права Срба су на сразмерно високом нивоу иако су, после много деценија обесправљености, Срби данас тек симболично присутни у становништву ових држава.

Извештај о политичким правима српског народа у Босни и Херцеговини за 2021/2022 годину

Током претходне 2021./2022. године настављено је и убрзано деловање САД и ЕУ, те бошњачког националног покрета у циљу умањивања уставне аутономије Републике Српске. Влада и опозиција Српске су се томе супротставили настојећи да врате раније одузете надлежности. Притисак је повећан после почетка рата између Руске Федерације и Украјине. Посебно су активно деловали Европски парламент и Буднестаг често неутемељено нападајући Српску и Србе. Напади појединаца од Данијела Кон-Бендита и Тимоти Гартон Еша до Данијела Сервера и Карла Билта на Српску нису виђени у том интензитету од 1995. и времена рата. Уочљиви су неједнство и слабост српске политичке елите, а посебно неспремност Србије да недвосмислено стане из Српске и испуни своју уставну обавезу. Није извесно да је статус Српске приоритет спољне политике Србије.

Одлазећи високи представник УН наметнуо је допуне закона БиХ, којима је забрањено и кажњиво „негирање геноцида“.¹ Учинио је то јула 2021. године, свега седам дана уочи истека његових деценијских мандата. О овом Инцковом поступку било је речи у претходном

1 „Incko nametnuo zakon o negiranju genocida“, 23. 07. 2021., *Deutsche welle*, <https://www.dw.com/sr/incko-nametnuo-zakon-o-negiranju-genocida/a-58612032> , (sajtu pristupljeno 13 06 2022); Крајем маја 2022. медији су објавили писмо Михаела Гајстлингера, професора из Салцбурга, који се извинио српском народу због противуставног деловања свог сународника Валентина Инцка. „Srbi, izvinite“, B92, 24.05.2022., https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2022&mm=05&dd=24&nav_category=167&nav_id=2159790 , , (sajtu pristupljeno 16 06 2022).

извештају. Велике силе, чланице неформалног Савета за спровођење мира у БиХ нису се споразумеле о новом високом представнику. Тако Кристијан Шмит, бивши немачки министар, није потврђен од стране Савета безбедности УН. На питање његове легитимности, отворено су указивале дипломатије Руске Федерације и НР Кине.²

Извршна и законодавна власт Републике Српске одлучиле су после оваквих одлука САД и савезника да одговоре, па је по први пут од рата Народна скупштина РС у споразуму власти и опозиције гласала за повратак надлежности ентитета. Радило се о надлежностима које су узурпиране противно уставу или силом, а биле су битан сегмент аутономије републике. Током наредних пет месеци припремани су закони којима би Република Српска поново располагала посредним порезима, успоставила сопствени тужилачки савет и ускратила своју сагласност на постојање Оружаних снага БиХ. Најављено је доношење закона којим би био поништен Закон о располагању војном имовином, који је такође наметнуо Педи Ешдаун, један од бивших високих представника. Џаферовић, Комшић и амбасада САД тврдили су да када је једном нека надлежност прешла на ново БиХ, онда исту није могуће вратити.³

2 „„Ambasada potvrdila: Poslata nota; „Ne priznajemo””, B92, 17.08.2021., [HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2021&MM=08&DD=17&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=1908026](https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2021&mm=08&dd=17&nav_category=167&nav_id=1908026), (sajt pristupljeno 13 06 2022).

3 Ова теорија слична је оној о „конзумирању суверенитета“. Током осамдесетих година 20. века било је правника који су тврдили да су народи СФР Југославије истина имали сувереност, али су је „конзумирали“ ушавши у федеративну државу, па о њеној конзумацији више не може бити речи. Ову теорију су САД, ЕЕЗ и УН у пракси у потпуности занемариле. Код БиХ то, међутим, како видимо није случај.

Комшић је чак тврдио да је реч о акту побуне.⁴ Поставља се онда питање на који начин су СР БиХ пре 1992., РСЦГ пре 2006. и Косово-УНМИК пре 2008. уопште стицали све већу самосталност? Тужилаштво БиХ започело је крајем децембра 2021. процесе против српских посланика у НСРС.⁵ Предлог српских посланика да пред ПС БиХ буде расправљано о Закону против злоупотребе појма геноцид прихваћен је, али су у расправи бошњачки посланици одсуство „злоупотребе“ представљали као „неутралност“ или „негирање“. Закон није прошао.⁶

4 Маја Žuvela, „Dodikova najava o vojsci RS nemoguća po Ustavu BiH“, *Radio slobodna Evropa*, 29. septembar/rujan, 2021., <https://www.slobodnaevropa.org/amp/rs-dodik-oruzane-snage-vstv-zakon-o-odbrani/31484200.html>, (sajtu pristupljeno 14 06 2022). Већ је наслов ове вести на америчкој станици РСЕ у потпуности бесмислен, будући да према Уставу БиХ не постоје ОС БиХ, већ ускључиво војске ентитета.

5 „POČEO PRAVOSUDNI PROGON LIDERA RS! U Tužilaštvu BiH formiran predmet o posebnoj sednici NSRS o vraćanju nadležnosti“, *Novosti*, 21. 12. 2021., <https://www.novosti.rs/republika-srpska/vesti/1068146/poceo-pravosudni-progon-lidera-tuzilastvu-bih-formiran-predmet-posebnoj-sednici-nrsr-vracanju-nadleznosti>, (sajtu pristupljeno 15 06 2022); Када је Парламент Федерације БиХ донео резолуцију којом је осудио одлуке НС РС, посланици ХДЗ БиХ нису гласали тврдећи да их нису консултовали око текста резолуције. „Usvojena rezolucija kojom se osudjuje svaki napad na ustavno pravni poredak BiH“, *Danas*, 21.12.2021., <https://www.danas.rs/svet/region/usvojena-rezolucija-kojom-se-osudjuje-svaki-napad-na-ustavno-pravni-poredak-bih/>, (sajtu pristupljeno 15 06 2022); Република Српска најавила је судски прогон оних који српски народ називају геноцидним. Милорад Додик најавио је хапшење бошњачког посланика који је Србе назвао „геноцидаши“. „Biće uhapšen ako dođe u Republiku Srpsku“: Dodik odgovorio poslaniku SDA Šemsudinu Mehmedoviću“, *Blic*, 22.12.2021., <https://www.blic.rs/vesti/republika-srpska/bice-uhapsen-ako-dode-u-republiku-srpsku-dodik-odgovorio-poslaniku-sda-semsudinu/ycvzm1w>, (sajtu pristupljeno 15 06 2022).

6, „BURNO O GENOCIDU: Rasprava o predlogu Srba u Parlamentarnoj skupštini BiH u Sarajevu“, *Novosti*, <https://www.novosti.rs/republika-srpska/vesti/1094530/burno-genocidu-rasprava-predlogu-srba-parlamentarnoj-skupstini-bih-sarajevu>, (sajtu pristupljeno 16 06 2022).

Република Српска је након ових одлука парламента изложена великим притисцима. Проширене су санкције западних држава њеном вођству иако је мађарско противљење спречило заједнички наступ Европске уније.⁷ Под ударом заједничког деловања САД и ЕУ ускоро је нестало јединство власти и опозиције, али је влада и даље задржала већину. Будући да нису признавали високог представника, а да су у прегласавању, неуставном деловању Уставног суда, те непоштовању националне равноправности у председништву БиХ, видели рушење Дејтонског споразума, српски представници започели су опструкцију заједничких установа. Ова политика је имала делимичан успех, изложила је српску бројним претњама, кажњавању и клеветама (каква је злоупотреба пожара у Федерацији БиХ⁸). Јавност је могла да се увери и да права националних представника

7 „Ambasador SAD u BiH moguće sankcije protiv BH političara zbog podrivanja Zapadnog Balkana”, *Oslobođenje, Danas*, 12.08.2021. , <https://www.danas.rs/svet/ambasador-sad-u-bih-moguće-sankcije-protiv-bh-politicara-zbog-podrivanja-zapadnog-balkana/> , (sajtu pristupljeno 13 06 2022).

8 Наводно, због недоласка српског члана на седнице председништва није било могуће укључити одређене снаге и ресурсе у гашење пожара. Недолазак члана председништва или његова јасно изражена другачија мишљења међутим нису сметали за самостално деловање Комшића, Турковићке, (<https://www.alo.rs/vesti/politika/613741/dodik-napus-tio-sednicu-predsednistva-otisao-zbog-ponasanja-bisere-turkovic/vest>) и Алкалаја у међународним форумима. Средином прошле деценије на сличан начин су злоупотребљавана права болесне деце на путовање, услед одлуке Бошњака да не прихватају докумената са ентитетским матичним бројевима. „Helikopteri ne mogu da gase požar u Hercegovini zbog Dodikovog bojkota”, *NI.rs*, 13. avg. 2021, <https://rs.n1info.com/region/helikopteri-ne-mogu-da-gase-pozar-u-hercegovini-zbog-dodikovog-bojkota/>, (sajtu pristupljeno 13 06 2022).

на вето у кључним тренуцима нису поштована.⁹ Када је једном приликом изостала двотрећинска подршка посланика НС РС, Додиковом позивању на „угрожени животни национални интерес“, предатавник САД Габријел Ескобар се похвалио да је лично утицао на ове посланике.¹⁰ Други пут овакав исход гласања догодиће се безмало пола године касније, у априлу 2022. године.

Ова ситуација показала је и двојну политику Републике Хрватске. Криза у Источној Европи и оспорена равноправност Хрвата у БиХ, довели су до наизглед сукобљених наступа првих људи државе. Парадоксално, док је премијер и председник ХДЗ Андреј Пленковић заступао „заједничку европску политику“, председник Хрватске -иако социјалдемократа - јавно је бранио Хрвате у БиХ, али и политику Москве, па чак и Милорада Додика. Јавно је повезивао ступање Финске и Шведске у НАТО са доношењем изборног закона у БиХ, који би Хрвате поново учинио равноправним.¹¹ Приметна је, мада мање јавна, сарадња између СНСД-а и ХДЗ-БиХ.

9 „Тако су двојица чланова председништва сами одлучили о одржавању војне вежбе „Брзи одговор“. „SRAMNO! Komšić i Džaferović doneli odluku bez Dodika“, *Tanjug/Alo!* 17.08.2021, <https://www.alo.rs/svet/planeta/535082/sramno-komsic-i-dzaferovic-doneli-odluku-bez-dodika/vest>, (сајту приступљено 13 06 2022).

10 „Запањујуће признање Ескобара: Неко из Републике Српске разбија Додиков план по наређењу Вашингтона”, *Спутњик Србија*, 29. 10. 2021., <https://rs.sputniknews.com/20211028/zapanjujece-priznanje-eskobara-neko-iz-republike-srpske-razbija-dodikov-plan-po-naredjenju-vasingtona-1131072879.html>, (сајту приступљено 14 06 2022).

11 Крајем октобра су приликом разговора са представницима ЕУ сви предлози Хрвата из БиХ и Хрватске одбијени, док су се представници Бошњака сагласали са предлозима из Брисела. „Izetbegović: pristali na sve predloge stranaca, Čovićevo rešenje nije prošlo“, *Danas*, 28.10.2021., <https://www.danas.rs/svet/region/izetbegovic-pristali-na-sve-predloge-stranaca-covicevo-resenje-nije-proslo/>, (сајту приступљено 14 06 2022).

Поред исказане политичке солидарности¹², Срби су почетком августа 2021. у Херцеговачко-неретванском кантону коначно постали конститутивни народ, а Бошњацима је признат језик.¹³ Како би биле превазиђене међусобне напетости, које су изазвале одлуке високог представника, српска и хрватска страна предлагале су састанак страначких вођа, али је Бакри Изетбеговић у име СДА такве састанке одбио захтевајући разговоре у оквиру установа.¹⁴ Међутим, када му је неколико месеци касније понуђено да се обрати Народној скупштини Републике Српске, Изетбеговић је то одбио, тврдећи да СДА има способне посланике у њеном саставу, али и захтевајући да посланици претходно укину у октобру

12 Исказане чак и Додиковом одлуком да се јави Човићу док је учествовао на конференцији за новинаре.

13 „Srbi konstitutivan narod u Hercegovini, Bošnjaci dobili jezik“, N1.rs, 02. avg. 2021, <https://rs.n1info.com/region/srbi-konstitutivan-narod-u-hercegovini-bosnjaci-dobili-jezik/>, (sajtu pristupljeno 13 06 2022); Посебно су значајни наступи Зорана Милановића, који је своје раније несумњиво националистичке ставове заменио разумевањем према Србији али и Руској Федерацији. „Milanović Dodik nije radikalan već je talac situacije u RS“, *Danas*, 29.09.2021., <https://www.danas.rs/svet/milanovic-dodik-nije-radikalan-vec-je-talac-situacije-u-rs/>, (sajtu pristupljeno 14 06 2022; https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2021&mm=10&dd=28&nav_category=167&nav_id=2046861; Хрватски премијер Андреј Пленковић је међутим непрекидно говорио другачије: <https://www.blic.rs/vesti/republika-srpska/plenkovic-iz-brisela-porucio-dodik-svojim-porukama-destabilizuje-bih/m30f42r>.

14 „BOSNA U RASULU Bakir Izetbegović odbija razgovore sa Srbima i Hrvatima“ *Alo.rs/Klix.ba*, 05.08.2021, <https://www.alo.rs/svet/planeta/531299/bosna-u-rasulu-bakir-izetbegovic-odbija-razgovore-sa-srbima-i-hrvatima/vest>, (sajtu pristupljeno 13 06 2022).

2021. донесени Закон о лековима.¹⁵

Након почетка рата у Украјини, фебруара 2022., притисци на Српску су повећани.¹⁶ У неким случајевима њени представници морали су да се повлаче и привремено не користе уставана права ентитета и народа. Започело је и раздобље међународне злоупотребе и присвајања државе, посебно кад је реч о спољним пословима и међународном представљању. Плејаду коментатора и стручњака за Балкан који су деловали још деведесетих година прошлог века, повела су двојица бивших високих предсатвника УН у Сарајеву, Шварц-Шилинг и Инцко, који су тражили да БиХ буде одмах примљена у ЕУ, а да Србији буде одузета кандидатура за чланство. Предлагали су и да НАТО трупе окупирају Српску и посебно Брчко. Сличан став у вези са Србијом изнео је и бивши шведски премијер и први ВП УН Карл Билт.¹⁷ Замишљени над ратним догађањима у Мариупољу, припадници групе „европских интелекту-

15 „Izetbegović: Ali prvo stavite stavite van snage neustavni zakon o lekovima i zaključke”, *Danas*, 26.01.2022. , <https://www.danas.rs/svet/region/izetbegovic-ali-prvo-stavite-stavite-van-snage-neustavni-zakon-o-lekovima-i-zaklucke/>, (sajtu pristupljeno 16 06 2022); У то време пред НС РС је говорио Драган Човић, председник ХДЗ БиХ, који је позвао посланике да „бране Републику Српску“. (Касније га је оправдавао и премијер Републике Хрватске Пленковић, <https://www.slobodna-bosna.ba/vijest/236261/plenkovic-pravda-choviceve-emocije-prema-rs-u-on-je-htio-poslati-poruku-da-treba-postivati.html>).

16 Првог дана рата Дојче веле је објавио чланак у коме је сабрао наслове немачких медија који су процењивали да је Босна и Херцеговина следећа мета Руске Федерације. „Da li je nakon Ukrajine na redu Bosna i Hercegovina“, *Danas*, 24.02.2022., <https://www.danas.rs/svet/da-li-je-nakon-ukrajine-na-redu-bosna-i-hercegovina/> , (sajtu pristupljeno 16 06 2022).

17 „Incko i Švarc Šiling: BiH odmah primiti u EU, Srbiji oduzeti status kandidata”, *N1.sr*, 02. mar. 2022., https://rs.n1info.com/region/incko-i-svarc-siling-bih-odmah-primiti-u-eu-srbiji-oduzeti-status-kandidata/?utm_source=onesignal&utm_medium=webpush&utm_campaign=2022-03-02-BiH-primiti-u-E , (sajtu pristupljeno 16 06 2022).

алаца“ – међу којима су познатији Данијел Кон-Бендит и Тимоти Гартон Еш - позивали на „стварање савеза“, коме ће се прикључити и Хрватска, чији би циљ био да упозори „српске сепаратисте“ да не угрожавају мир као што то чине тридесет година. Вероватно недовољно обавештени о проблемима унутар Федерације БиХ (или несвесни да је реч о једном од ентитета, а не самој БиХ), аутори позивају међународне факторе да „стану на њену страну“. ¹⁸

Почетком марта 2022. Додик је напустио седницу председништва на којој је била тачка у вези са украјинском кризом.¹⁹ Ипак, БиХ се вољом Бошњака и Хрвата, а уз разумевање Срба, солидарисала са НАТО-ом у вези Украјине.

У бошњачким медијима значајно место је добио Сулејман Табаковић, представљен као правни стручњак запослен у ХД Сабору (Републике Хрватске). Он је најавио укидање Републике Српске и наплату ратне штете од 25 милијарди (није назначио да ли је реч о доларима, еврима или конвертибилним маркама) од Србије и Српске, која би могла бити наплаћена и у имовини, а на основу судске накнаде за геноцид, ратне злочине и рат-

18 „Grupa autora za *Gardijan*: Horor Mariupolja treba da nas podseti na novu opasnost na Balkanu“, *Danas*, 22.03.2022., <https://www.danas.rs/vesti/politika/grupa-autora-za-gardijan-horor-mariupolja-treba-da-nas-podseti-na-novu-opasnost-na-balkanu/>, (sajtu pristupljeno 16 06 2022).

19 „„Dodik napustio sednicu: “Ako pada Ustav, pada i država”“, *B92*, 02.03.2022., [HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2022&MM=03&DD=02&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=2114785](https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2022&mm=03&dd=02&nav_category=167&nav_id=2114785), (sajtu pristupljeno 16 06 2022).

ну штету.²⁰ О циљевима бошњачке политике није могло бити сумње. Док је Бакир Изтебеговић српске политичке представнике и народ (који за те странке гласа у проценту у коме и Бошњаци гласају за своје националне партије) назвао „геноцидашама“, Мустафа Церић, који се на челу Исламске заједнице у БиХ задржао две деценије, позвао је у отвореном писму Шмита да врати лепо лице „принцези Босни“, које су „унаказили ђаволи“. Саветујући га да се прихвати Ешдаунове политике, позвао га је да народу који разуме силу исту и покаже. Силу је требало применити према Србима у БиХ, Србији и Русији. Само тако би, према Церићевом мишљењу, била могућа правда према жртвама геноцида. Србија би, рецимо, требало да исплати одштету. Све то у име

20 „Ukinut **ćemo** RS, sve **ćemo** uzeti Srbiji i RS- u, 25 milijardi, novac, imovinu! (foto i video)”, *Face.tv/Ibalkan*, 02. 08. 2021., www.ibalkan.net/2021/08/02/alija-tabakovic-ukinut-cemo-rs-sve-cemo-uzeti-srbiji-i-rs-u-25-milijardi-novac-imovinu-foto-i-video/ („(sajtu pristupljeno 13 06 2022); Готово је невероватно незнање са којим су поједини експерти за међународно право и историју покушавали да помогну својим државама у настојању да наговоре Републику Српску да прихвати „Инцков закон“. Тако је дански професор и вештак у процесима пред Хашким трибуналом, Кристијан Нилсен, тврдио да би „Република Српска ојачала“ уколико би признала да је у Сребреници извршен геноцид. Да у питању није зла намера, него готово невероватно незнање, сведочи и његов покушај да Балкан упреди са послератном Европом, а Србе са Немацима. Треба се запитати колико је великих сила, држава и организација, рецимо тридесет година после почетка Другог светског рата (1969), тражило укидање СР Немачке? Dragan Štavljanin, „Nielsen: Republika Srpska bi ojačala ako prizna genocid”, *Radio Slobodna Evropa*, 13. avgust/kolovoz, 2021., <https://www.slobodnaevropa.org/a/christian-nielsen-rat-balkan-genocid-hag/31405235.html> („(sajtu pristupljeno 13 06 2022); За то време на споменику убијеним Србима на Казанима код Сарајева власти су одбиле да напишу ко су жртве и ко их је убио, натпис на споменику написан је латиницом. „Na Kazanima otkriveno spomen obilježje ubijenim srpskim i hrvatskim civilima“, *Radio slobodna Evropa*, 15. novembar/studen, 2021., <https://www.slobodnaevropa.org/a/kazani-spomenik-ratni-zlo%28C4%8Dini/31562145.html> „(sajtu pristupljeno 14 06 2022).

„Европе“.²¹ Радикализовао се и режисер Данис Тановић. Оскаровац је био много умеренији крајем деведесетих година прошлог века. Сада и он верује да би све било решено када би после Тадића и Вучића, те њихових извињавања, неко опономућен од Србије дошао да клекне пред Бошњаке. То би било, тврдио је Тановић потребно „не чак због нас, него прво због вас“.²² Нису сви жељу за непријатељском одштетом и катарзом могли да искажу на исти начин као Церић и Тановић. Крајем године једна особа ухапшена је у Добоју зато што је пуцала на полицију вичући у славу Алаха.²³ Неколико дана касније, авион Виз ера из Данске, непланирано је најавио слетање на Аеродром „Никола Тесла“ у Београду, одакле би без заржавања полетео даље за Тузлу. Чувши да ће авион слетети у Београду, један човек је добио напад беса и чак је покушао да изађе из авиона у ваздуху. Да није реч о психијатриском случају сведочи и чињеница да му је у намери помагала и супруга. Особље и остали путници су их савладали и све је прошло без последица.²⁴ Почетком јануара 2022. један чланак у *Њујорк Тајмс* приказвао је Српску као сецесиноситичку отпадницу

21 Dr. Mustafa Cerić, reisu-l-ulema (1993 - 2012), „PET SAVJETA ZA DOBRODOŠLICU KRISTIЈANU ŠMITU“, 01. August 2021. <https://bosnjaci.net/prilog.php?pid=73534>, (sajtu pristupljeno 13 06 2022).

22 Aleksandra Ćuk, „Danis Tanović, vama treba Vili Brant ne cak zbog nas nego prvo zbog vas“, *Danas*, 20.08.2021. , <https://www.danas.rs/kultura/vama-treba-vili-brant-ne-cak-zbog-nas-nego-prvo-zbog-vas/>, (sajtu pristupljeno 13 06 2022).

23 „Uzvikivao „Alahu akbar“ i pucao na policiju, pa uhapšen u Doboju“, *B92*, 20.12.2021., [HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2021&MM=12&DD=20&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=2076200](https://www.b92.net/info/vesti/index.php?YYYY=2021&MM=12&DD=20&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=2076200), (sajtu pristupljeno 15 06 2022).

24 „Muškarac pokušao otvoriti vrata aviona na letu za Tuzlu jer nije htio sletjeti u Beograd“, *Buka*, 29. decembar 2021, https://6yka.com/novosti/muskarac-pokusao-otvoriti-vrata-aviona-na-letu-za-tuzlu-je-nije-htio-sletjeti-u-beograd?fbclid=IwAR1gm3PQy4zu07rh27_akyBPhe-slr-Trg6_ZjtESwE1a3qF1DhHtY0kq5UQ, (sajtu pristupljeno 15 06 2022).

чија влада шовинизмом жели да прикрије корупцију.²⁵ Кристијан Шмит и амерички амбасадор у Сарајеву Ерик Нелсон тражили су да Додик буде санкционисан и да одговара, први оптужујући га због „блокаде установа“, а други тврдећи да је корумипран.²⁶ САД су под санкције ставили и председницу Републике Српске, као и Алтернативну телевизију из Бањалуке, којој је чак укинут и јутјуб канал.²⁷ Средином јануара 2022. и пред једним од комитета британског парламента расправљано је и Босни и Херцеговини. Као и у ранијим приликама и тада су се установи обратили искључиво Бошњаци и њихови подржаваоци.

Стална кампања против српске и српског народа изазвала је и реакцију. У месецу када је спаљена српска застава на Источној Илици, министар у влади Србије Александар Вулин одликовао је пуковника Винка Пандуревића, који је одслужио казну затвора због ратног злочина у Сребреници, а група полицајаца у Прибоју је снимљена како пева песме у којима је изражена мржња према муслиманима. На ово је реаговао члан председ-

25 „Kada Njujork tajms analizira Dodika: “Secesionističke pretnje sredstvo za izbegavanje istrage o korupciji””, *Nedeljnik*, 03/01/2022<https://www.nedeljnik.rs/kada-njujork-tajms-analizira-dodika-secesionisticke-pretnje-sredstvo-za-izbegavanje-istrage-o-korupciji/>, (sajtu pristupljeno 15 06 2022).

26 „Dodik mora da odgovara”, *B92*, 5.01.2022., [HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2022&MM=01&DD=05&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=2083652](https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2022&mm=01&dd=05&nav_category=167&nav_id=2083652), (sajtu pristupljeno 15 06 2022); „Američki ambasador: Zloupotrebe Milorada Dodika su jasne, korupcija očigledna”, *NI.rs*, 06. jan. 2022., <https://rs.n1info.com/region/americki-ambasador-zloupotrebe-milorada-dodika-su-jasne-korupcija-ocigledna/>, (sajtu pristupljeno 15 06 2022).

27 Детаљно образложење санкција: „Американци објавили детаље: Због чега је тачно санкциониран Милорад Додик”, *Radiosarajevo.ba*, 05. 01. 2022., <https://radiosarajevo.ba/vijesti/bosna-i-hercegovina/amerikanci-objavili-detalje-zbog-cega-je-tacno-sankcioniran-milorad-dodik/442695>, (sajtu pristupljeno 15 06 2022).

ништва БиХ, Џаферовић, тврдећи да је реч о порукама установа Србије које су усмерене против Бошњака.²⁸

Питање прославе Дана државности Републике Српске поново је постало актуелно почетком јануара 2022. године, посебно обзиром на чињеницу да је била реч о тридесетој годишњици од проглашења. Смотра зелених беретки у Бихаћкој Крајини међутим није изазвала значајнију пажњу САД и савезника.²⁹

Страни представници такође су јасно заузели став. За разлику од политике САД према Македонији или Косову, где је врло важно да буде истакнут етнички принцип, изасланик Стејт департмента за изборну реформу у БиХ изјавио је да је решење у укидању конститутивности народа приликом избора чланова председништва и Дома народа (?!) Федерације БиХ.³⁰

28 „Džaferović poruke iz institucija Srbije usmerene protiv Bošnjaka”, *Danas*, 03.01.2022., <https://www.danas.rs/svet/region/dzaferovic-poruke-iz-institucija-srbije-usmerene-protiv-bosnjaka/>, (sajtu pristupljeno 15 06 2022).

29 „„Дотакла ново дно: Бисерко окривила Србију и Српску за регрутацију „Зелених беретки“!“, ИН4С, 12/01/2022., <https://www.in4s.net/video-dotakla-novo-dno-biserko-okrivila-srbiju-i-srpsku-zaregrutaciju-zelenih-beretki/>, (sajtu pristupljeno 15 06 2022); „Зелене беретке у Бужиму“, снимак, <https://mobile.twitter.com/zeljkovidakovic/status/1480968479171825666>, (sajtu pristupljeno 15 06 2022); Из Стејт департмента су од власти БиХ захтевали само да истражи „говор мржње, нападне на повратнике и величање ратних злочина у ентитету Република Српска“.(<https://www.novosti.rs/vesti/politika/1075289/traze-kazne-srbe-cuju-alahu-ekber-amerikanci-zahtevaju-vlasti-bih-otvore-istragu-povodom-proslave-dana-srpske>).

30 „Palmer ukinuti etnički izbor članova predsedništva BiH i parlamenta federacije”, *Danas*, 28.09.2021., <https://www.danas.rs/svet/palmer-ukinuti-etnicki-izbor-clanova-predsednistva-bih-i-parlament-federacije/>, (sajtu pristupljeno 14 06 2022). Како би био биран Дом народа ФБиХ, а ако би био укинут, да ли је могуће да би Дом народа НС Републике Српске наставио да постоји? Чињеница да шуме и пољопривредно земљиште ФБиХ нису постали власништво БиХ, а кад је реч о овој имовини РС јесу, води ка закључку да би етнички принцип избора био укинут само тамо где пружа равноправност Србима и Хрватима.

Неспремни да српском правосуђу изруче оптужене за ратне злочине, бошњачки кадрови који су успоставили самосталну власт над правосуђем БиХ, створили су атмосферу лова на нацисте, кад је реч о грађанима Србије. Тако је извесни новинар звонио на врата Душка Корњаче, једног од српских вођа из општине Рудо, који живи у Новом Саду. Реч је поступку који би, да је тако нешто урадио српски новинар у Сарајеву, могао имати тешке последице по новинара.³¹ Одговор члану председништва БиХ Џаферовићу стигао је од дежурног родољуба у влади Србије, министра одбране Александра Вулина. Он је тражио изручење Орића (кога је правосуђе БиХ ослободило), те подсетио на физички напад на Александра Вучића из 2015. и чињеницу да починиоци и организатори нису пронађени.³² Спремни увек да укажу на нешто што им дугује Србија, представници средишњих власти у Сарајеву брижљиво су се трудили да не буду тако прецизни кад је реч о Србији и њеним грађанима. Тако је изостала једнократна помоћ пензионерима за оне међу њима који живе у иностранству,

31 Сетимо се претучених пензионера, које су бошњачки насилници у Сарајеву малтергирани само зато што је један на мајници испод прслука имао државни грб Републике Србије, о чему је било речи у једном од ранијих извештаја.

32 „Vulin: Džaferović neka izruči Orića i neka kaže ko je pokušao da ubije Vučića”, *Danas*, 23.08.2021, <https://www.danas.rs/vesti/politika/vulin-dz-aferovic-neka-izrucu-oric-a-i-neka-kaze-ko-je-pokusao-da-ubije-vucica/> , (sajtu pristupljeno 13 06 2022).

тачније за њих 19.603 који станују у Србији.³³

Представници бошњачке СДП предложили су да Додик буде смењен на основу „неспособности да обавља своју дужност“, тако је поред „европских интеграција“³⁴ и одлука Уставног суда које мењају уставни текст уместо да га тумаче, откривен нови начин обесправљивања конститутивних народа. Овај предлог није наишао на

33 „Penzioneri iz Srbije zakinuti u BiH: Isplatili samo svoje državljanе“, B92, 16.08.2021., <https://www.b92.net/biz/vesti/region/penzioneri-iz-srbije-zakinuti-u-bih-isplatili-samo-svoje-drzavljanе-1907546>, (sajtu pristupljeno 13 06 2022), Убрзо потом на „промену уставног оквира БиХ“ позвао је и малени Војвођански клуб. Познати став према коме Српска не би требало да има аутономију нити да постоји, образложили су страхом да се „фашизам не би излио по целом региону“. „Vojvodjanski klub pozvao zapadne demokratije da promene dejtonski okvir BiH“, *Danas*, 18.08.2021., <https://www.danas.rs/svet/vojvodjanski-klub-pozvao-zapadne-demokratije-da-promene-dejtonski-okvir-bih/>, (sajtu pristupljeno 13 06 2022).

34 Еропска комисија је 2019. дефинисала 14 приоритета, наизгед реч је о убоичајеним захтевима за успоставу функционалније државе, ефикаснијег судства, борбу потив корупције, права мањина. Суштински ове захтеве могуће је оставрити у федералној БиХ, интеграцијом по принципу „одвојених колосека“ (како су до 2006. и 2008. у ЕУ заједно са Србијом интегрисане Црна Гора и КиМ). На овом „широком оквиру“, међутим, САД и савезници одлучили су да у састав ЕУ интегришу искључиво унитарну БиХ и којој би Република Српска била без аутономије, а српски народ – за разлику од рецимо албанског у Северној Македонији или на Косову и Метохији – лишом равноправности и политичких права. „PROCES INTEGRACIJE BiH U EU: 14 PRIORITETA IZ MIŠLJENJA EVROPSKE KOMISIJE 2 GODINE POSLIJE“, Мај, 2021., https://ti-bih.org/wp-content/uploads/2021/05/Analiza_14-prioriteta.pdf, (sajtu pristupljeno 13 06 2022).

реакцију СДА ни представника САД и савезника.³⁵ Управо тих дана Суд БиХ расписао је међународну потреницу за генералом ВРС и председником Борачке организације РС Миломиром Савчићем. Из Српске су тврдили да је Савчић оптужен због свог политичког деловања, као и да је само да би ова оптужница била подигнута тужилац Хрват склоњен а заменио га је Бошњак.³⁶

И док су власт Српске оптуживали за сецесионизам и заверу са страном силом, њеним даљим изоловањем и неспремношћу на преговоре САД, ЕУ и политичко Сарајево само су додатно радикализовали политичку кризу. За разлику од њих, Српска већ крајем августа настоји да у међународне преговоре уведе Хрватску, Србију и Турску. Одатле и изузетак у политици неучествовања у установама, када је у Сарајево допутовао

35 Slobodan Popadić, „Dodika žele da PROGLASE NESPOSOBNIM: Može li Ustavni sud BiH da udalji srpskog člana iz Predsedništva?“, *BLIC*, 10.08.2021. https://www.google.com/amp/s/www.blic.rs/a-m-p-article%3fuuid=768b3eaa-3d86-453d-bba0-2bd7103f261f&type=article&id=PULS_CMS-Article-768b3eaa-3d86-453d-bba0_2bd7103f261f&gem_id=zD3q1j.i.6MJaIS.M73ztcdSLXT8bRtSLaAdom13rDz.l7&tpv=MOBILE_VESTI/REPUBLIKA_SRPSKA&tdv=BLIC_RS/blic/vesti/republika_srpska/ART, (sajtu pristupljeno 13 06 2022); У октобру је ову замисао поновио федерални министар унутрашњих послова Аљоша Чампара. „Ministar: proglasiti Dodika nesposobnim“, *Danas*, 08.10.2021., <https://www.danas.rs/svet/ministar-proglasiti-dodika-nesposobnim/>, (sajtu pristupljeno 14 06 2022).

36 „DODIK O PROGONU SRPSKOG GENERALA: Sud i Tužilaštvo BiH određeni da vrše represiju nad Srpskom i Srbima“, *Novosti online*, 10. 08. 2021 <https://www.google.com/amp/s/www.novosti.rs/amp/planeta/region/1025890/dodik-progonu-srpskog-general-a-sud-tuzilastvo-bih-odredjeni-vrse-represiju-nad-srpskom-srbima>, (sajtu pristupljeno 13 06 2022).

председник Турске Ердоган.³⁷ Предлог да у разговорима учествују и председници три државе - Ердоган, Милановић и Вучић - одбијен је од стране бошњачких представника.³⁸ У интервјуу за турску државну телевизију Шефик Џаферовић је указао на опасност од избијања рата, тврдио је да српски политичари нападају Дејтонски споразум и да то чине уз подршку Руске Федерације која жели да отргне Западни балкан од НАТО-а и ЕУ.³⁹

Представници хрватске владе подржали су закључке Савета ЕУ у којима у вези са реформама које су захтеване од БиХ није споменута конститутивност народа и равноправност Хрвата. Због тога је председник Милановић послао отворено писмо премијеру Пленковићу.⁴⁰ Већ последњег дана августа 2021. члан председништва БиХ Џаферовић тражио је од Кристија-

37 „„Dodik poručio: “Dogovorio sam sa opozicijom, idem na sastanak sa Erdoganom““, *Blic*, 24.08.2021., https://www.blic.rs/a-m-p-article?uuid=6d08acbf-e30a-4576-aa1a-9f0603e34d18&type=article&id=PULS_CMS-Article-6d08acbf-e30a-4576-aa1a-9f0603e34d18&gem_id=zD3qlj.i.6MJaIS.M73ztcSLXT8bRtSLaAdom13rDz.l7&tpv=MOBILE_VESTI/REPUBLIKA_SRPSKA&tdv=BLIC_RS/blic/vesti/republika_srpska/ART , (sajtu pristupljeno 13 06 2022).

38 „Milanović oštro o ivici sukoba: “Nemaju leba da jedu, mogu samo sa kestenima da se gađaju““, *B92*, 5.11.2021. , [HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2021&MM=11&DD=05&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=2052123](https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2021&mm=11&dd=05&nav_category=167&nav_id=2052123) , (sajtu pristupljeno 14 06 2022).

39 „Dodik vodi BiH u rat“, *B92*, 10.11.2021., [HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2021&MM=11&DD=10&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=2054460](https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2021&mm=11&dd=10&nav_category=167&nav_id=2054460) , (sajtu pristupljeno 14 06 2022).

40 „Milanović danas objavio cijelo pismo koje je poslao Plenkoviću“, *N1.hr*, 16. pro. 2021., <https://hr.n1info.com/vijesti/ured-predsjednika-objavio-cijelo-pismo-koje-je-milanovic-poslao-plenkovicu/> , (sajtu pristupljeno 15 06 2022); Драган Човић, председник ХДЗ БиХ - највеће хрватске партије у БиХ – у једном интервјуу рекао је да без Хрвата неће бити БиХ, као и да Бакир Изетбеговић мисли да је Босна пашалук. “Bakir misli da je BiH pašaluk. Vojim se“, *B92*, 31.12.2021., [HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2021&MM=12&DD=31&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=2080990](https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2021&mm=12&dd=31&nav_category=167&nav_id=2080990) , (sajtu pristupljeno 15 06 2022).

на Шмита да смени Милорада Додика и тако „одблокира“ установе БиХ.⁴¹ Жељко Комшић, који је на место хрватског члана председништва БиХ изабран бошњачким гласовима, на међународном скупу у Словенији је, у својству члана председништва БиХ, тражио промену устава и одбацивање начела конститутивности.⁴² Сложеност ситуације показује изјава Кристијана Шмита, дата свега пар дана касније, према којој су Комшића као представника Хрвата уствари изабирали Бошњаци,

41 „NAJOPASNIJI UDAR DO SADA NA RS: Džaferović traži od Šmita da smeni Dodika“, *Novosti online*, 31. 08. 2021., <https://www.novosti.rs/republika-srpska/vesti/1032040/najopasniji-udar-sada-dzaferovic-trazi-smi-ta-smeni-dodika>, (sajtu pristupljeno 13 06 2022).

42 „Komšić: Odbaciti princip konstitutivnosti naroda u BiH“, *B92*, 2. 09. 2021., [HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2021&MM=09&DD=02&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=1916535](https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2021&mm=09&dd=02&nav_category=167&nav_id=1916535), (sajtu pristupljeno 13 06 2022). Комшић је чак тврдио да је одбацивање конститутивности „међународно обавеза“ БиХ. (<https://www.blic.rs/vesti/republika-srpska/komsic-odbacivanje-konstitutivnosti-je-nasa-medunarodna-obaveza/xgq6mkb>); Комшић је по правилу отворено подржавао политичке ставове националистичких бошњачких странака јавно грдећи ставове велике већине хрватских политичких партија. „Dodik: ‘Bošnjaci su krivi za neuspjeh!’; „Komšić: ‘Izetbegović je dosljedan, a HDZ BiH se radikalizira““, *Jutarnji list*, 30. сiječanj 2022., <https://www.jutarnji.hr/vijesti/svijet/dodik-bosnjaci-su-krivi-za-neuspjeh-komsic-izetbegovic-je-dosljedan-a-hdz-bih-se-radikalizira-15151727>, (sajtu pristupljeno 16 06 2022); Да би некако посвађао српске и хрватске политичаре Комшић је тврдио да је „леgitимно представљање“ народа преузето из „парадржавне творевине Републике Српске Крајине“ (притом је заборавио на Сејду Бајрамовића и питање „леgitимног представљања“, Албанаца који су десет година бојкотовали установе Србије или питање истог представљања Хрватске када је захтевано да Стјепан Месић, човек који је сам себе представио као непријатеља Југославије, буде на њеном челу). (<https://www.danas.rs/svet/region/komsic-legitimno-predstavljanje-potice-iz-republike-srpske-krajine/>).

због чега је неопходно реформисати изборни закон.⁴³ Овај став изнесен на једној конференцији у Берлину, Комшић је разумео као сврставање на једну страну у сукобу. Истом приликом председник Бундестага Волфган Шојбле изнео је и истински разлог због кога многи на Западу захтевају вишенационалну БиХ уз бошњачку политичку доминацију. У случају распада БиХ као «фрагилне државне творевине», процењивао је Шојбле, остало би муслиманско острво са знатним конфликтним потенцијалом као стални извор немира».⁴⁴ У Сарајеву су ове изјаве разумели као „страшне ставове о једном народу“.⁴⁵ Сличне изјаве, овог пута о Србима, нису биле стране бошњачким вођама. Отворено анти-православна политика кад је реч о Црној Гори довела

43 „Šmit o nedovoljnoj zastupljenosti Hrvata u institucijama BiH: Komšića su više birali Bošnjaci nego Hrvati“, *Blic*, 06.09.2021., <https://www.blic.rs/vesti/republika-srpska/smit-o-nedovoljnoj-zastupljenosti-hrvata-u-institucijama-bih-komsica-su-vise-birali/mmczy5s> , (sajtu pristupljeno 13 06 2022).

44 „Komšić poručio: “U problemu smo”“, B92, 8.09.2021. , https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2021&mm=09&dd=08&nav_category=167&nav_id=1919663 , (sajtu pristupljeno 13 06 2022).

45 Ове изјаве треба разумети ограничено, као став СР Немачке према муслиманима и као подилажење Хрватима из БиХ. Тражећи ограничену промену Устава БиХ - да би „грађани били учињени равноправним“ - Шмит је тврдио да излази у сусрет остварењу људских права и пресуда Суда у Стразбуру, а да би конститутивност народа могле да укину само установе БиХ. Међутим, да је реч скривеним намерама сведочи чињеница да САД, ЕУ, баш као и Бошњаци, нису спремни да ове принципе остваре на ентитетском нивоу (у случају ФБиХ на нивоу две изборне јединице), већ само тако да помогну остварење бошњачке политичке хегемоније у држави БиХ. Када би је једном остварили, нема никакве сумње да би новоизабране установе БиХ укинуле конститутивност и ентитете. „DA SE VLASI NE SETE Šmit traži “ograničenu” promenu Ustava BiH kojim bi Bošnjaci mogli da nadglasaju Srbe i Hrvate“, *Alo!*, 23.12.2021., <https://www.alo.rs/svet/planeta/578852/smit-trazi-ograničenu-promenu-ustava-republika-srpska-bosna-i-hercegovina/vest> , (sajtu pristupljeno 15 06 2022).

је до изјаве председника Србије Александра Вучића о томе да Бакир Изетбеговић није компетентан да говори о православљу. Изетбеговић је на то одговорио да би „поштовао СПЦ када би поправљала свој народ“.⁴⁶ Тврдио је да је СПЦ подржавала Аркана, Шешеља и Младића. Дакле реч је о догађајима од пре четврт века. Изетбеговић је на челу једног од домова парламента БиХ. Није забележено да је неко од великодостијника Исламске заједнице у БиХ на сличан начин „поправљао“ своје вернике. У Бањалуци је октобра 2021. одржана јавна седница Председништва СДА са које су послате одређене политичке поруке. Српски члан председништва БиХ, Милорад Додик, приметио је да такав скуп једне српске странке не би могао бити одржан у Сарајеву.⁴⁷ Није забележено да је током претходних година неки од српских чланова председништва БиХ самостално посетио неку од општина са бошњачком већином, а да не спомињемо солидарност неке опозициона бошњачке локалне администрације са њим. Џаферовић је, међу-

46 „Izetbegović poštovao bih SPC kada bi ona popravljala svoj narod”, *Danas*, 09.09.2021. , <https://www.danas.rs/svet/izetbegovic-postovao-bih-spc-kada-bi-ona-popravljala-svoj-narod/> , (sajtu pristupljeno 13 06 2022). Изетбеговић је предложио да се у закону негирање геноцида у Сребреници стави у исту равну са негирањем геноцида у Јасеновцу. Да не би објашњавали - да је ово смишљено како би се у равну ставили злочини које су починили Срби и они које су, према бошњачком уверењу, починили фашисти (искључиво Хрвати), те да је један злочин политички активан и злоупотређаван, а други, знатно старији, није - из РС му је одговорено да „Јасеновац не може бити предмет преговора“. „Додик: Јадно је што је Изетбеговић помислио да Јасеновац може бити предмет било каквих политичких преговора“, ИНАС, 16/10/2021, <https://www.in4s.net/dodik-jadno-je-sto-je-izetbegovic-pomislio-da-jasenovac-moze-biti-predmet-bilo-kakvih-politickih-pregovora/>, (сajту приступљено, 14 06 2022).

47 „Dodik o Izetbegovićevoj poseti Banjaluci: “Ja u Sarajevu ne bih mogao da okupim toliko Srba jer ih tamo nema””, *BLIC*, 15.10.2021., <https://www.blic.rs/vesti/republika-srpska/dodik-o-izetbegovicевой-poseti-banjaluci-ja-u-sarajevu-ne-bih-mogao-da-okupim-toliko/fx6kcp9> , (сajту приступљено, 14 06 2022).

тим, званично посетио Бијељину.⁴⁸ Крајем октобра 2021. Изетбеговић и Звиздић су испред оба дома Парламентарне скупштине БиХ (а не Бошњака) упутили писмо на велики број адреса у ЕУ и САД у коме тврде да би БиХ била стабилнија без СНСД-а, као и да у Републици Српској влада апартхејд.⁴⁹ Већ крајем новембра 2021. одржана је седница Европског парламента на којој су учесници (из Немачке, Холандије, Хрватске, Бугарске и Словачке) препознали у Српској и њеном вођству искључиве кривце за нестабилност. Рачуница је прилично једноставна: БиХ треба мењати како желе САД и ЕУ, онај ко се томе одупире је фактор нестабилности и рата и по дефиницији је крив. Тонино Пицула из Хрватске препознао је кривце и у Србији, Мађарској и Руској Федерацији. Било је и позива грађанима да не гласају за СНСД.⁵⁰ Ускоро је из ОЕБС-а најављено да ће европске државе послати војску да спречи отцепљење Републике

48 „ANKETA: Da li je gradonačelnik Bijeljine trebao da primi Džaferovića?“, 20. oktobra 2021., <https://www.republikasrpska.net/2021/10/20/anketa-da-li-je-gradonačelnik-bijeljine-trebao-da-primi-džaferovića/?amp> , (сајту приступљено, 14 06 2022); Несвакидашња је и другде (код Хрвата и Бошњака) невиђена лакоћа са којом представници опозиције у Српској напуштају јединствену политику на заштити националних права.

49 „Izetbegović i Zvizdić pisali na stotine adresa u EU i SAD: BiH bi bila stabilnija bez Dodika“, *Radio Slobodna Evropa*, 26. oktobar/listopad, 2021., <https://www.slobodnaevropa.org/a/zvizdic-izetbegovic-pismo-upozorenje-situacija-bosna-i-hercegovina/31530362.html> , (сајту приступљено, 14 06 2022).

50 „Dosta je ustupaka sankcionišite Dodika“ - poručuju evroposlanici“, *Danas*, 24.11.2021., <https://www.danas.rs/svet/region/dosta-je-ustupaka-sankcionisite-dodika-porucuju-evroposlanici/> , (сајту приступљено, 14 06 2022).

Српске.⁵¹

Приликом сусрета са Метјуом Палмером и Ангелином Ајнхорст председник СДС-а Шаровић назвао је остале њихове саговорнике лажовима, изјавивши да његова странка пристаје и на изостављање националног префикса приликом избора и на асиметрична решења.⁵² Ови разговори су настављени у јануару. Република Српска одбила је да учествује у разговору о реформи изборног закона у ФБиХ, одбацујући посредни избор чланова председништва, Додик је подсетио да српски народ није легитимно представљен у Дому народа

51 „EU preti Dodiku vojskom: „Za 24 sata“, B92, 13.12.2021., [HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2021&MM=12&DD=13&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=2072479](https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2021&mm=12&dd=13&nav_category=167&nav_id=2072479), (сајту приступљено, 14 06 2022); Посета представника зелених из СР Немачке Сарајеву довела је до посете парламенту која није била регуларно организована, претставници власти и опозиције у РС одбили су да се састану са немачким посланицима уз образложење да је њихова политика злонамерна и заснована на неистинама. „Političari iz RS neće na sastanak sa Franzom i Waitzom koji žele sankcije Dodiku“, *N1.ba*, 13. dec. 2021, <https://ba.n1info.com/vijesti/politicari-iz-rs-neece-na-sastanak-sa-franzom-i-waitzom-koji-zele-sankcije-dodiku/>, (сајту приступљено, 14 06 2022).

52 „Šarović izaslanicima SAD i EU: „Ne znate s kim imate posla sve su vas slagali“, *Danas*, 29.10.2021., <https://www.danas.rs/svet/region/sarovic-izaslanicima-sad-i-eu-ne-znate-s-kim-imate-posla-sve-su-vas-slagali/>, (сајту приступљено, 14 06 2022); Сличне аргументе изнео је почетком марта 2022. и Игор Црнадак, који је некада као опозициони политичар из РС био члан Савета министара БиХ и тамо био министар спољних послова, који је после почетка рата у Украјини оптужио Додика да „свађа Српску са целим светом па и са Србијом“. (<https://www.danas.rs/svet/region/crnadak-dodik-nas-je-posvadjaao-sa-celim-svetom-sada-hoce-i-sa-srbijom/>). Недуго потом, априла 2022., за односе са светом јако забринут Црнадак, држао се уставне процедуре и тврдио да „Додик“ (извршна власт РС) не може да одлучи да Закон о војсци РС не буде спроведен (<https://rs.n1info.com/region/crnadak-dodik-ne-moze-da-odluci-da-se-ne-sprovode-odluke-o-vojsci-rs/>).

ФБиХ.⁵³ Циљ посредника, међутим, није могао бити јаснији него што га је формулисала Ајнхорстова рекавши да ЕУ и САД остају посвећени БиХ као: „Земљи мира и просперитета и једне јединствене територије, једне земље и једног народа“. У држави „једног народа“ свакако да нема места за конститутивне нације и ентитете.⁵⁴

Када је октобра 2021. у Већу народа РС, вољом Бошњака и Хрвата, одбијен Закон о заштити, очувању и употреби језика српског народа и ћириличног писма, овај правни акт је упућен Уставном суду РС.⁵⁵ Уставни суд РС је овај закон прогласио неуставним на основу неравноправности друга два народа.⁵⁶

Када је Един Враћа средином септембра 2021. ухапшен у Прибоју по српској оптужници за ратне злочине, члан председништва Комшић је – као да је председник републике – позвао амбасадора Србије у

53 „DODIK POSLE SASTANKA SA PALMEROM I ANGELINOM AJHORST: „Republika Srpska ne prihvata indirektni izbor“, *Kurir*, 26.01.2022., <https://www.kurir.rs/region/bosna-i-hercegovina/3858519/dodik-posle-sastanka-sa-palmerom-i-angelinom-ajhorst-republika-srpska-ne-prihvata-indirektni-izbor> , (сајту приступљено, 16 06 2022).

54 На страну асоцијације тог набрајања („Један рајх, један народ један фиреп“), за које госпођа Ајнхорст можда никада није ни чула. „OPASNA IZJAVA ZVANIČNICE EU: Angelina Srbe u BiH “prevela” u Bošnjake“, *Novosti online*, 26. 01. 2022., <https://www.novosti.rs/vesti/politika/1079769/opasna-izjava-zvanicnice-angelina-srbe-bih-prevela-bosnjake-video> , (сајту приступљено, 16 06 2022).

55 „USTAVNI SUD POKRENUO POSTUPAK Bošnjaci i Hrvati udarili na srpski narod u Bosni i Hercegovini“, *Alo!*, 16.10.2021., <https://www.alo.rs/svet/planeta/554411/ustavni-sud-pokrenuo-postupak-bosnjaci-i-hrvati-udarili-na-srpski-narod-u-bosni-i-hercegovini/vest> , (сајту приступљено, 14 06 2022).

56 Притом није узета у обзир очигледна предност латинице која је практично глобално светско писмо и употребљава је већина Срба. „Težak udar za zakon o ćirilici“, *B92*, 23.11.2021. . [HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2021&MM=11&DD=23&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=2061347](https://www.b92.net/info/vesti/index.php?YYYY=2021&MM=11&DD=23&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=2061347) , (сајту приступљено, 14 06 2022).

председништво. Амбасадор Ђорђевић је одбио позив.⁵⁷ Ускоро је МСП БиХ без консултације српских представника издало упозорење грађанима БиХ да не путују у Србију.⁵⁸ Неколико седмица касније Апелационо веће Суда БиХ поништило је пресуду Сакибу Махмуљану за злочине почињене над Србима на Возући. Махмуљан је био генерал и командат Трећег корпуса АР БиХ, надлежан за злогласну муслиманску интебригаду Ел Муцахедин, тако је укинута казна од 10 година затвора која му је раније досуђена.⁵⁹ Крајем године Тужилаштво БиХ подигло је оптужнице против четворице припадника Армије РБиХ због наводних злочина у области Теочака.⁶⁰ Пресуда Суда за ратне злочине у Београду којом је Хусеин Мујановић осуђен због ратног злочина (био је управник војног притвора у Храсници поред Сарајева и толерисао је мучења услед којих су шесторица заробљеника умрла), изазвала је Шефика Џаферовића, члана

57 „HITNO, SRPSKI AMBASADOR ODBIO POZIV KOMŠIĆA! Zvaoga na urgentan sastanak zbog jučerašnjeg događaja“, *Alo!*, 13.09.2021., <https://www.alo.rs/vesti/politika/543465/hitno-srpski-ambasador-odbio-poziv-komsica-zvao-ga-na-urgentan-sastanak-zbog-jucerasnjeg-dogadaja/vest>, (sajtu pristupljeno 14 06 2022); Због тога је министарк спољних послова БиХ Турковићка позвала амбасадорку БиХ из Београда, такође Бошњакињу, на хитне консултације. (<https://www.danas.rs/svet/bih-povlaci-ambasadorku-iz-beograda/>).

58 „Nova uzurpacija Dejtona? “Odakle njoj pravo da se meša“, *B92*, 15.09.2021., https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2021&mm=09&dd=15&nav_category=167&nav_id=1923053, (sajtu pristupljeno 14 06 2022).

59 „Без казне за злочине мухаџедина над Србима: Поништена пресуда Сакибу Махмуљину“, *ИН4С*, 10/11/2021, <https://www.in4s.net/без-казне-za-zlocine-muhadziedina-nad-srbima-ponistena-presuda-sakibu-mahmuljinu/>, (sajtu pristupljeno 14 06 2022).

60 „Оптужница против четворице бивших припадника Армије БиХ због злочина над ратним заробљеницима VRS“, *Danas*, 24.12.2021., <https://www.danas.rs/svet/region/optuznica-protiv-cetvorice-bivsih-pripadnika-armije-bih-zbog-zlocina-nad-ratnim-zarobljenicima-vrs/>, (sajtu pristupljeno 15 06 2022).

председништва БиХ, да осуди пресуду, означи Србију као агресора који нема морално право да суди Бошњацима, затражио је изручење оптужених од стране Суда БиХ и пребацивање ових оптужница у БиХ. Тврдио је и да је председник Вучић обећао да ће прекинути суђења Бошњацима за ратне злочине у Србији. Најавио је и последице по Србију.⁶¹

Геноцид је постао кључна реч бошњачке политике. Само је над Бошњацима извршен геноцид, све остало су ситнице које треба да реши домицилни суд. То иде толико далеко да је – након што је француски амбасадор у БиХ, новембра 2021., подсетио на заслуге Француске у рату НАТО-а против српског народа 1995. године - Жељко Комшић изјавио да је Француска за бошњачки ратни циљ заслужнија од САД, али га је „замолио, да затражи од осталих француских амбасадора да не говоре „како су сви починили геноцид“. Ова прилично тугањива изјава наишла је на леп пријем код бошњачке мрежне заједнице.⁶²

Током 2021. уочено је присвајање земље у власништву Срба у општинама Федерације БиХ.⁶³ Реч је о злоупотреби установа и обесправљивању грађана на

61 „SPONZOR MUDŽAHEDINA PRETI SRBIJI, Šefik Džaferović besni zbog presude za zločine nad Srbima”, *Alo.rs*, 09.05.2022., https://www.alo.rs/vesti/politika/628036/sefik-dzaferovic-preti/vest?ref=aklamator&kak=HWAIgVki&utm_source=aklamator_com&utm_medium=referral&utm_campaign=SPONZOR_MUDŽAHEDINA_PRETI_SRBIJI_Se , (sajtu pristupljeno 16 06 2022).

62 „Komšić: Zamolite ambasadore Francuske da ne govore da su svi u BiH počinili genocide”, *Radiosarajevo.ba*, 27. 11. 2021., <https://radiosarajevo.ba/amp/vijesti/bosna-i-hercegovina/komsic-zamolite-ambasadore-francuske-da-ne-govore-da-su-svi-u-bih-pocinili-genocid/438399> , (sajtu pristupljeno 16 06 2022).

63 „Bošnjaci uzurpirali imovinu Srba: Kažu da su od tate čuli da je njihovo, nađu svedoke i to je to”, *B92*, 21.09.2021. , [HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2021&MM=09&DD=21&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=1925696](https://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2021&MM=09&DD=21&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=1925696) , (sajtu pristupljeno 14 06 2022).

основу националне припадности. Жељко Комшић је крајем септембра 2021. без одлуке председништва и мимо закона БиХ отишао да говори пред Генералном скупштином УН.⁶⁴ На сличан начин је почетком октобра министар одбране БиХ самовољно отказао заједничку вежбу Војске Србије и ОС БиХ.⁶⁵ Уставни суд БиХ је у то време пресудио да шуме на територији Српске нису у власништву тог ентитета.⁶⁶ Та пресуда није се односила на ентитет ФБиХ и Дистрикт Брчко.

Званични Београд се у међувремену нашао између Српске, Руске Федерације и разних домаћих, изнад свега страначких, интереса. Тако је, у часу када Шмит није имао признање УН као ни две Велике силе, председник Вучић примио овог немачког политичара у Београду.⁶⁷ Иако је то политика лавирања, какву мора да води слабија, угрожена држава – какву су Србија и СР Југославија морале да воде током деведесетих година

64 О. МАТАВУЉ, „ЗАБИЈАЈЕ ЕКСЕРА У МРТВАЧКИ САНДУК: Одлазак Жељка Комшића на седницу Генералне скупштине УН додатно заоштрио прилике у БиХ“, *Novosti*, 21. 09. 2021., <https://www.novosti.rs/republika-srpska/vesti/1038045/zeljko-komsic-bih-generalna-skupstina> , (sajtu pristupljeno 14 06 2022). (<https://www.novosti.rs/planeta/region/1041954/milorad-dodik-zeljko-komsic>).

65 „Ministarstvo odbrane BiH odgodilo vojnu vježbu sa Srbijom, Dodik najavio krivičnu prijavu“, *Radio Slobodna Evropa*, 4. oktobar/listopad, 2021., <https://www.slobodnaevropa.org/amp/vojna-vjezba-bih-srbija-odgodjena/31492540.html#:~:text=Ministarstvo%20odbrane%20BiH%20odgodilo%20vojnu%20vje%20C5%BEbu%20sa%20Srbijom%2C%20Dodik%20najavio%20krivi%20C4%8Dnu%20prijavu%20C2%A0> , (sajtu pristupljeno 14 06 2022).

66 „Ustavni sud BiH: Šume nisu u vlasništvu Republike Srpske“, *NI.rs*, 23. sep. 2021., <https://rs.n1info.com/region/ustavni-sud-bih-sume-nisu-u-vlasnistvu-republike-srpske/> , (sajtu pristupljeno 13 06 2022).

67 „Visoki predstavnik u BiH Kristijan Šmit dolazi u Beograd, sastaje se sa Vučićem“, *NovaS*, 13. apr. 2022., <https://nova.rs/vesti/politika/visoki-predstavnik-u-bih-kristijan-smit-dolazi-u-beograd-sastaje-se-sa-vucicem/>, (sajtu pristupljeno 16 06 2022).

прошлог века – у неколико наврата смо од најближих сарадника и поузданика Александра Вучића у независном разговору чули како је политика непризнавања Шмита „неразумна“ и „незахвалана“, јер су Шмит и Ескобар, некада наводно чинили некакве услуге Мило-раду Додику.⁶⁸

Питање аутономије Републике Српске је после почетка рата у Украјини, у владама држава Квинте било отворено виђено као део „малигног руског утицаја“, питање санкционисања Руске Федерације и стварање централизоване, националне бошњачке државе, било је представљено као тријумф заједничких вредности и ус-лов за укључивање у Европску унију. Остаци колектив-них права народа били су толерисани само као препрека исламизацији Босне од које, као што смо видели, многи у ЕУ и САД нескривено зазиру. Притисци су били так-ви да су установе Републике Српске привремено пре-стале да јавно иступају у вези са сопственим, крајем 2021. године донесеним, законима. Када је у фебруару 2022. Народна скупштина РС донела дванаест закључа-ка међу којима је био и захтев установама БиХ да им своје материјале шаљу на разматрање пре одржавања редовних седница, Жељко Комшић је одговорио да се тако нешто „неће десити“. Став је образлагао тврдњом да „нижи орган власти то не може да тражи од више-г“.⁶⁹ Поред самосталних иступања у име државе БиХ од стране бошњачких политичара - какви су шефица

68 „„Dodik: “Voleo bih da se sastanak Vučića i Šmita nije dogodio““, B92, 9.09.2021., [HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2021&MM=09&DD=09&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=1920327](https://www.b92.net/info/vesti/index.php?YYYY=2021&MM=09&DD=09&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=1920327), (sajtu pristupljeno 13 06 2022).

69 Поставља се, међутим, питање како би неко реаговао да такав захтев СР Словеније и СР Хрватске према СФР Југославији није поштован, или да је неко тако нешто рекао влади Црне Горе у СР Југославији и Државној Заједници СЦГ. „Komšić to se neće desiti“, *Danas*, 02.02.2022., <https://www.danas.rs/svet/region/komsic-to-se-neece-desiti/>, (sajtu pristupljeno 16 06 2022).

дипломатије Бисера Турковић и амбасадор у УН Свен Алкалај⁷⁰ (раније познат по томе што је самостално одбијао спровођење споразума две државе о посебним везама Србије и Српске) - низ установа САД, савезника и ЕУ администрације настојао је да јавно, декларативно и делатно оспори елементе устава БиХ који јамче равноправност народа. Нова расправа пред Саветом Европе, почетком марта 2022., донела је, поред унисоних немачких, аустријских и словенчакских гласова о српској кризи за нестабилност БиХ, и позиве за деескалацију уз нуђење новца за развојне пројекте од стране комесара Верхелија, те тврдње Зорана Милановића да је потребно вратити права Хрватима и очувати статус Републике Српске.⁷¹

И пред Бундестагом је покренута расправа о ситуацији у БиХ. Средишња личност, задужена за ово пи-

70 Када почетком новембра 2021. Кристијану Шмиту није било дозвољено да поднесе извештај пред СБ УН, уместо њега је овај текст прочитао Свен Алкалај који у Њујорку наводно представља заједничке установе. „Dodik ugrožava mir i stabilnost države i regije”: Alkalaj čitao Šmitov izveštaj pred Savetom bezbednosti UN“, *Blic*, 03.11.2021., <https://www.blic.rs/vesti/republika-srpska/dodik-ugrozava-mir-i-stabilnost-drzave-i-regije-alkalaj-citao-smitov-izvestaj-pred/59end1d>, (sajtu pristupljeno 14 06 2022); (https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2022&mm=02&dd=24&nav_category=167&nav_id=2111054/sajtu pristupljeno 14 06 2022); О ратној атмосфери која је владала у СР Немачкој јасно говори изјава сарадника Савета за политику демократизације у Берлину, Боде Вебера, који је изјавио да Русију и Кину није требало послушати и да је одсуство Шмита из СБ УН „последница уцене и опасан сигнал слабости Запада“. Ivana Šundić Mihovilović, „Pristanak na ucenu Rusije opasan signal slabosti Zapada“, *Danas*, 03.11.2021., <https://www.danas.rs/svet/pristanak-na-ucenu-rusije-opasan-signal-slabosti-zapada/>, (sajtu pristupljeno 14 06 2022).

71 Goran Čvorović, „HRVATI TRAŽE RAVNOPRAVNOST: Zaokret tokom debate o političkoj krizi u BiH u Evropskom parlamentu“, *Novosti.rs*, 09. 03. 2022., <https://www.novosti.rs/planeta/svet/1094532/hrvati-traze-ravnopravnost-zaokret-tokom-debate-politickoj-krizi-bih-evropskom-parlamentu>, (sajtu pristupljeno 16 06 2022).

тађе је Адис Ахметовић, посланик пореклом Бошњак, са њим је активан и Борис Мијатовић, посланик наклоњен стварању унитарне Босне чије име и презиме сугеришу да је и сâм пореклом из региона. Висока сагласност посланика заснована је на појединим тврдњама које су представници РС видели као неприхватљиве и оценили као нетачне. Један немачки министар је пред Бундестагом рекао како су одлуке Народне скупштине РС пут ка сецесији и да су оне напад на читаву Европу. Будући да су се немачки политичари и дипломате позивали на историју, у Бањалуци су се питали да ли би у Бундестагу слична расправа могла да буде вођена о Јеврејима и Израелу.⁷² У априлу је и Британија наметнула санкције вођству Републике Српске, члан председништва Комшић, искористио је ту вест да позове Шмита да стави вам снаге законе које је донела НС РС.⁷³ Шмит га је изгледа послушао, па је свега дан касније јављено како је укинуо Закон о непокретној имовини РС. Почетком јуна поново је употребио ова овлашћења објавивши да ће његова ОХР финансирати изборе, будући да стране које нису могле да се договоре око изборног закона, нису могле да донесу ни одлуку око њиховог финансирања.⁷⁴ Из Бањалуке су поручили да их се ова Шмито-

72 „„Dodik postavio niz pitanja ambasadorki Nemačke: Zašto se mešate u unutrašnje stvari BiH“, *Danas*, 08.04.2022., <https://www.danas.rs/svet/region/dodik-postavio-niz-pitanja-ambasadorki-nemacke-zasto-se-me-sate-u-unutrasnje-stvari-bih/#comment-form-div>, (sajtu pristupljeno 16 06 2022).

73 „„Komšić pozvao Šmita da zakone RS stavi van snage: “Ovo je jasna poruka, ne oklevajte”“, *B92*, 11.04.2022., [HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2022&MM=04&DD=11&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=2138125](https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2022&mm=04&dd=11&nav_category=167&nav_id=2138125), (sajtu pristupljeno 16 06 2022).

74 „„Šmit ponovo iskoristio bonska ovlašćenja; Oglasio se Dodik: „Čoveku se sve to zgadilo”“, *B92*, 7.06.2022., [HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2022&MM=06&DD=07&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=2167768](https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2022&mm=06&dd=07&nav_category=167&nav_id=2167768), (sajtu pristupljeno 16 06 2022).

ва одлука не тиче.⁷⁵ И док су из Берлина Додика грдили као етнонационалисту, аутократу и корумипраног човека (пред судовима БиХ је велики број функционера бошњачке СДА, али то некако никада не значи много за немачке и друге западне политичаре), Ахметовић је чак изнео мишљење како ће Република Српска „ојачати“ ако Шмит успе да смени Додика. Чудно је да неко покушава да развласти неку државу, говори о њеном укидању, а онда тврди да му је намера да је „ојача“.⁷⁶ Приликом Вучићеве посете Берлину, почетком маја 2022., канцелар Шолц изјавио је да га брине „сецесионизам“ српског члана Председништва БиХ. Вучић је одговорио како „не верује да је само једна страна одговорна“, али и како Србија „неће правити проблеме“.⁷⁷ Већина окупљена око СПД-а посебним документом тражила је од немачке владе да изврши притисак на Србију и Хрватску како би се дистанцирале од политичких вођстава Срба и Хрвата у БиХ. Власти Српске су још једном оптужене за се-

75 „„Šmit upotrebio bonska ovlašćenja – poništio Zakon o nepokretnoj imovini RS, Dodik reagovao: “Imovina RS je imovina RS i tu ne pomažu ni bonska ni bilo kakava ovlašćenja““, *Nedeljnik*, 12/04/2022, www.nedeljnik.rs/smit-upotrebio-bonska-ovlastennja-ponistio-zakon-o-nepokretnoj-imovini-rs-dodik-reagovao-imovina-rs-je-imovina-rs-i-tu-ne-pomazu-ni-bonska-ni-bilo-kakava-ovlascenja/amp/, (sajtu pristupljeno 16 06 2022).

76 Slobodan Popadić, „Ahmetović optužio Dodika da je najveći neprijatelj Srba“, *Blic*, 14.04.2022., <https://www.blic.rs/vesti/republika-srpska/ahmetovic-optuzio-dodika-da-je-najveci-neprijatelj-srba/033eqy2>, (sajtu pristupljeno 16 06 2022).

77 „„Šolc: „Brine nas Dodikov secesionizam“; Vučić: „Nije kriva samo jedna strana““, *Nezavisne*, 04.05.2022., <https://www.nezavisne.com/novosti/bih/Solc-Brine-nas-Dodikov-secesionizam-Vucic-Nije-kriva-samo-jedna-strana/717038>, (sajtu pristupljeno 16 06 2022).

цесионистичку политику.⁷⁸ Све то је учињено само дан пошто су сличне ставове изнеле велике силе окупљене у Г7. Такође, исте државе су покренуле процес пријема Косова-УНМИК у Савет Европе. Медији су јавили о „балканском рату“ који траје у немачком парламенту, будући да су пробошњачки Ахметовић и Мијатовић⁷⁹, наишли на противљење Јосипа Јуратовића, такође посланика СПД-а, хрватског порекла.⁸⁰ Средином маја, Јуратовићу је успело да документ привремено скине са дневног реда.

Врхунац ових напора постигнут је резолуцијом Европског парламента и настојањем председника Европског савета да необавезујућим споразумом, посредством представника већине (!) странака у оба ентитета, буде постигнут напредак у стварању централизоване Босне и Херцеговине. Документ истина није потписан, српске странке су делом напустиле седницу, није било представника ХДЗ-БиХ, а Додик је подржао документ, тврдећи да то чини само због организатора. Свега три седмице раније српски члан Председништва БиХ поново је позвао на мирни разлаз ентитета БиХ будући да је

78 D. MILINKOVIĆ, „NEMAČKI “DESANT” NA DODIKA I BEOGRAD: Vladajuće partije u Bundestagu zatražile konkretne poteze oko BiH, u fokusu i Srbija“, *Novosti*, 17. 05. 2022., <https://www.novosti.rs/vesti/politika/1117290/nemacki-desant-dodika-beograd-vladajuce-partije-bundestagu-zatrazile-konkretne-poteze-ok-bih-fokusu-srbija> , (sajtu pristupljeno 16 06 2022).

79 (Овај посланик зелених је рођен у Немачкој 1974. године. <https://www1.wdr.de/radio/cosmo/programm/sendungen/radio-forum/deutschland/mijatovic-100.html>).

80 „Balkanski rat“ u nemačom Bundestagu“, *Danas*, 19.05.2022. , <https://www.danas.rs/svet/region/balkanski-rat-u-nemackom-bundestagu/>, (sajtu pristupljeno 16 06 2022).

„немогућ било какав договор о будућности“.⁸¹ Тактичко попуштање није дало резултате: Украјини и Молдови Брисел је доделио статус кандидата за чланство у ЕУ, али на Балкану није дошло до напретка држава нечланица кад је реч о „европским интеграцијама“.

О приликама у Босни и Херцеговини и страху власти Републике Српске од напада САД и савезника, најбоље сведочи догађај који је претходио обележавању злочину над Бошњацима у Сребреници. Грађани и део власти општине Братунац су на локалном путу поставили фотографије хиљада Срба убијених од стране бошњачких снага из Сребренице. Реакција из Сарајева је очекивано била бурна и негативна, а онда су власти Републике Српске наредиле да ове фоторграфије буду повучене из ограда приватних посета грађана који живе уз ову саобраћајницу.⁸²

Претходна година донела је највеће нападе на Републику Српску и српски народ од 1995. године и краја рата. Српска и њене власти су стављени под нове санкције, изловани су, а током године су Уставни суд и страни говернер одузели одређена права (на имовину и самостално организовање избора) Српској. Изосатала је јасна и одржива политичка агенда Србије. Смањено је званични финансирање за Србе у региону. Политичка симбола и геста која је раније претпостављана трајном политичком, економском и просветном деловању умањена је и донекле утихла током претходне године.

81 „„Došlo je vreme – mirirazlaz“; Dodik uputio poziv““, B92, 24.05.2022., [HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2022&MM=05&DD=24&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=2160026](https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2022&mm=05&dd=24&nav_category=167&nav_id=2160026), (sajtu pristupljeno 16 06 2022).

82 „Na putu prema Potočarima fotografije ubijenih Srba na privatnim posjedima“, *Buka*, 10. 07. 2022., <https://6yka.com/bih/na-putu-prema-potocarima-fotografije-ubijenih-srba-na-privatnim-posjedima-foto>, (sajtu pristupljeno 10 07 2022).

Извештај о политичким правима српског народа у Црној Гори за 2021/2022 годину

Током 2021./2022. године пропала је номинално опозициона и наводно Србима наклоњена влада Црне Горе. Српске странке су и даље остале изван власти. То је, сада је јасно, на основу изјава и јавних извора, одлука не само националистичких црногорских структура не-демонтираног режима, већ и САД и ЕУ. Званична Србија водила је половичну и неискрену политику зауставивши већи део финансирања пројеката на пољу културе и информисања српског народа у Црној Гори. Српски народ је после две године од пада режимске владе, нешто више заступљен у органима локалне самоуправе и у мањој мери у државној управи и јавним предузећима, али је и даље далеко подзаступљен у односу на припаднике осталих народа. Успостава мањинске владе, окупљене око странака националних мањина, учинила је владу зависном од ДПС-а, а њена најважнија министарства заузели су кадрови из дубоко србофобне СДП. У владу је испред некадашње опозиционе коалиције ступио СНП. До сада није остварено нити једно обећање победничке опозиције из 2020. дато српском народу, изузев што је промењен спорни Закон о слободи вероисповести. Темељни уговор Црне Горе са СПЦ и даље је предмет манипулација. Српске странке су остале по страни. Колико год су могле, толерисале су популистички и непарламентарни кабинет Здравка Кривокапића и нису гласале за његову смену. Влада Дритана Абазовића добро је дочекана у Београду. Будући да током првих месеци није донела промене у односу на претходни кабинет, јасно је да је реч о партикуларним интересима српске владе (од-

нос Абазовића према „Отвореном Балкану“, који је још увек у домену изјава) и вероватно интересима режима и његових вођа.

Почетком септембра 2021. на Цетињу је устоличен митрополит Јоаникије Други. Хиротонисање је прошло у атмосфери насилних демонстрација и претњи.¹ На Цетињу се појавио и председник Црне Горе, а у обрачуна са полицијом учествовало је око 2000 црногорских националиста. У Европи после Другог светског рата није забележено да је неки шеф државе учествовао у ограничавању слободе кретања, вероисповести и да је стао на страну насилних демонстрација. Бивши министар одбране Бошковић тврдио је да је устоличење „финални корак у окупацији“ Црне Горе.² Уз ове демонстрације био је целокупан национални покрет и невладин сектор суседних држава – Р. Хрватске, ФБиХ/БиХ и Р. Албаније.³

1 „Митрополит Јоаникије свечано устоличен у трон Светог Петра Цетињског“, 05. СЕПТЕМБРА 2021., [HTTPS://EPARHIJA-ZAHUMSKO-HERCEGOVACKA.COM/?P=93311](https://eparhija-zahumskohercegovacka.com/?p=93311), (сајту приступљено 23 06 2022).

2 „„Бели орао“ соколи „комите“: Вратиће се ДПС; Цетиње нико никад покорио није, па неће ни сад“, ИН4С, 13/08/2021, <https://www.in4s.net/beli-orao-sokoli-komite-vratice-se-dps-cetinje-niko-nikad-pokorio-nije-ra-nece-ni-sad/>, (сајту приступљено 24 06 2022); (<https://rs.n1info.com/region/savetnik-mila-djukanovica-saslanan-zbog-autorskog-teksta-o-ustolicenju-joanikija/>). Црногорски ПЕН центар окупио је 160 потписника око апела да устоличење на Цетињу буде отказано. (<https://www.portalanalitika.me/clanak/apel-pen-centra-podrzalo-160-kulturnih-i-javnih-djelatnika-i-gradana-crne-gore>), (сајту приступљено 26 06 2022).

3 За Давора Ђенера, хрватског аналитичара, ствар је била јасна: реч је о „клерикалном десанту“, а целокупна опозиција у Црној Гори је „великосрпска, клерикална или олигархијска“. Овакве чланке објављивала је регионална Алџазира. „Klerikalni desant na Cetinje“, Алџазира, 05. 09. 2021., <https://balkans.aljazeera.net/opinions/2021/9/5/klerikalni-desant-na-cetinje>, (сајту приступљено 27 06 2022); Хрватска телевизија преносила је изјаве демонстраната према којима су „српски попови побили пола Југославије.“ <https://balkans.aljazeera.net/videos/2021/9/5/tesko-se-boriti-sa-srpskim-popovima-koji-su-pobili-pola-ju-goslavije>, (сајту приступљено 27 06 2022).

Одлучношћу патријарха Порфирија, великодостојници СПЦ ипак су стигли на Цетиње (долетели су хеликоптером) где је извршен обред устоличења.⁴ Осим на Цетињу у другим општинама Црне Горе није било немира.

Када су пре десетак година у Загребу заједно протествовали припадници једне мађарске екстремно десне партије и крајња грана Хрватске странке права, савез франковаца и мађарона изазвао је општи подсмех чак и у крајњој хрватској десници. То није случај са црногорским национализмом. Тако су се приликом посете председника Ердогана Цетињу зачули поклици „Ово је Турска!“⁵ док је турски председник затражио да устоличење митрополита буде измештено.⁵ Група демонстраната је неколико дана пре устоличења покушала насилно да уђе у Цетињски манастир. Полиција је успела да спречи

4 Из непознатих разлога на Цетињу се за време демонстрација нашао опозициони посланик из Републике Српске Небојша Вукановић. Иако оштри критичар Милорада Додика, Вукановић је након што су га препознали вређан и нападнут. Заштитила га је полиција. (<https://www.novosti.rs/crna-gora/vesti/1033423/komite-pretukle-narodnog-poslanika-skandal-crnoj-gori-vukanovicu-dovikivali-mars-cetinja-srbine>).

5 „Националист: “ОВО ЈЕ ТУРСКА!“ – Шокантна сцена на дочеку Ердогана у Цетињу“, ИН4С, 28/08/2021, <https://www.in4s.net/nacionalist-ovo-je-turska-sokantna-scena-na-doceku-erdogana-u-cetinju/>, (сајту приступљено 26 06 2022); „Националист: Председник Турске тражио да се не одржи устоличење митрополита Јоаникија на Цетињу!“ ИН4С, 28/08/2021., <https://www.in4s.net/nacionalist-predsednik-turske-trazio-da-se-ne-odrzi-ustolicenje-mitropolita-joanikija-na-cetinju/>, (сајту приступљено 26 06 2022). Ненад Чанак је у Црну Гору допутовао неколико дана пре церемоније, дао је поршку обесрављању СПЦ и јавно се фотографисао са сином контроверзног Бране Мићуновића. (<https://www.novosti.rs/crna-gora/vesti/1033184/komita-canak-sinom-brana-micunovica-evo-kako-lider-lige-socialdemokrata-vojvodine-proveo-cetinju>).

већи сукоб.⁶

Влада Црне Горе показала је тада одлучност и деловала је неочекивано.⁷ Индикативно је да су и поруке званичних САД, за разлику од времена литија, биле крајње нејасне – сада су грдили обе стране: ону која крши права и она чији су основна права оспорена.⁸ Ипак, није било ни полицијског, ни судског суочавања са насилницима. Изузев хапшења једног високог полицијског функционера које није завршило пресудом. По свему судећи одлучност патријарха Порфирија, да маркар и пешице оде на Цетиње, натерала је промућурног и код начелних питања колебљивог премијера Црне Горе да делује. Цркви су касније послане недвојбене поруке.

6 „НАПАДНУТ ЦЕТИЊСКИ МАНАСТИР: Сраман инцидент у Црној Гори!“, Новости, 01. 09. 2021., <https://www.novosti.rs/c/crna-gora/vesti/1032513/napadnut-cetinjski-manastir> , (сајту приступљено 27 06 2022).

7 Једна од првих сарадница премијера Кривокашића била је просутна на демонстрацијама које су биле усмерене против СПЦ. (<https://www.kurir.rs/region/crna-gora/3753299/krivokapic-kaze-da-se-biti-ustolicenja-a-njegova-saradnica-prva-na-mitingu-protiv-joaniki-ja>). (сајту приступљено 26 06 2022). Са простора бивше Југославије опет се огласила истоветна група јавних личности, која је сада тражила да устоличење не буде одржано на Цетињу. (<https://www.alo.rs/crna-gora/vesti/538270/i-oni-ustase-protiv-mitropolita-joaniki-ja-spisak-potpisnika-peticije-protiv-ustolicenja-na-cetinju/vest> , (сајту приступљено 26 06 2022). Међу „грађанским“ опозиционарима у Београду развијана је теорија о савезу владе у Београду и црногорског режима, где је Кривокапић био виђен као носилац демократије, а српске странке као агентура. (<https://rs.n1info.com/region/prelevic-krivokapic-napravo-sjajan-potez-vlast-u-beogradu-pomaze-dps-u/>). (сајту приступљено 26 06 2022). Устоличење је осудио и председник СДА БиХ Бакир Изетбеговић. (<https://www.klix.ba/vijesti/bih/izetbegovic-podrzao-crnogorce-ono-sto-radi-spc-nikome-nije-donijelo-nikakvog-dobra/210904099>).

8 „Poruka SAD za Crnu Goru: Smirite se svi“, B92, 24.08.2021., [HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2021&MM=08&DD=24&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=1911367](https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2021&mm=08&dd=24&nav_category=167&nav_id=1911367) , (сајту приступљено 26 06 2022).

Потпредседник владе Дритан Абазовић извинио се касније Цетињанима – није навео и због чега.⁹

Влада Црне Горе имала је стабилну већину – српски посланици је нису обарали услед недосатака унутрашње и спољне подршке (у игри која је у Србији трајала пет година а чији је радни наслов „Ко ће бити крив за пропаст тековина 2000“? – у црногорском случају 2020 године). Нова српска демократија и Демократски фронт нису примљени у извршну власт, али су морали да буду опрезни како би очували могућност стварања коалиција у општинама, као и промену сасвим неповољног удела грађана српске националности у јавним предузећима и државној управи. Посебан проблем представљала је политика Србије. Након формирања Кривокапићеве владе постепено је смањивана незванична помоћ и подршка Србије установама српског народа. Србија такође није престала да одржава тајне везе са двоидентитетским странкама и организацијом Дритана Абазовића, према којима се понашала на исти начин као према опозиционим и мањинским странкама у

9 (<https://www.danas.rs/svet/abazovic-se-izvinio-cetinjanima/>)(сајту приступљено 28 06 2022); Андреј Николаидес, који је пре десетак година позвао на убиство председника Србије и Српске, написао је текст за Алцаиру тврдећи „са сусједом као што је Србија ми ћемо увијек бити мета“. Дакле традиционално устоличење митрополита традиционалне цркве, рођеног у држави којој припада епархија, за аутора је агресивно дело суседне државе. „Николаидес у „одбрани ДПС светиња: Са сусједом као што је Србија, ми ћемо увијек бити мета“, ИН4С, 17/09/2021, <https://www.in4s.net/nikolaidis-u-odbrani-dps-svetinja-sa-susjedom-kaoo-sto-je-srbija-mi-ccemo-uvijek-biti-meta/>, (сајту приступљено 28 06 2022). Чак и лево опредељени хрватски професор Жарко Пуховски закључио је да НАТО, кога иначе критикује, није био у стању „чак ни да заштити Црну Гору“. „HRVATSKI POLITIČKI ANALITIČAR NATO pokazao da je nesposoban da zaštiti čak i CG, mnogo je veća opasnost njih nego od srpskog sveta“, *Kurir*, 06.10.2021., <https://www.kurir.rs/vesti/politika/3781915/hrvatski-politicki-analiticar-nato-pokazao-da-je-nesposoban-da-zastiti-cak-i-cg-mnogo-je-veca-opasnost-njih-nego-od-srpskog-sveta>, (сајту приступљено 28 06 2022).

Србији. Према сазнањима Напредног клуба, настављен је интензиван однос између владајуће СНС у Србији и странака највеће опозиционе коалиције у Црној Гори, окупљене око Нове српске демократије.

Настављено је прегоњање око Темелног уговора са СПЦ. Иако је уочи избора митрополита Јоаникија долазио у Београд због тога, премијер Кривокапић је непрекидно најављивао потписивање уговора¹⁰, али је било очигледно да све отвореније опструира сваку његову могућност. Иако о процесу преговора није било званичних саопштења, из СПЦ је процурело да црногорска страна не жели да (као са Св. Столицом) потпише Темелни уговор у име државе Црне Горе, већ настоји да то учини у име владе, умањујући му тако ранг. Такође, чланом 13 предлога уговора у редакцији владе није изричито наведено да цркве треба да буду подизане уз благослов архијереја СПЦ, што је отварамо могућност да ове зграде изгради неко мимо верске хијерархије.¹¹ Пола године касније, Кривокапићева влада је и даље врлудала у вези са Темелним уговором. Уместо да о њему отворе дебату пред Скупштином Црне Горе, пустили су делове потајно у новине *Вијесџи*. Онда је Н1 ср (Србија) потражила мишљење од Небојше Вучинића, професора Правног факултета УЦГ, који је представљен као члан Европског суда за људска права (као да је тамо изабран другачије него вољом режима Мила Ђукановића). Овај

10 „Krivokapic odgovorio Df-u: neću vam dozvoliti da se igrate sa onim što je stekao narod Crne Gore“, *Danas*, 02.08.2021. , <https://www.danas.rs/svet/krivokapic-odgovorio-df-u-necu-vam-dozvoliti-da-se-igrate-sa-onim-sto-je-stekao-narod-crne-gore/>, (sajtu pristupljeno 23 06 2022), (https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2021&mm=08&dd=10&nav_category=167&nav_id=1905474).

11 „ŠTA KRIVOKAPIC MENJA U TEMELJNOM UGOVORU SA SPC? Istoričar Raković otkrio čime se služi premijer Crne Gore“, *Novosti*, 12. 08. 2021., <https://www.novosti.rs/crna-gora/vesti/1026445/sta-krivokapic-menja-temeljnom-ugovoru-spc-istoricar-rakovic-otkrio-cime-sluzi-premijer-crne-gore>, (sajtu pristupljeno 24 06 2022).

Цетињанин, презимењак твораца нво „ЦПЦ“, тврдио је да је оно што је прочитао од предлога Темељног уговора са СПЦ неуставно, да је реч о стварању „државе у држави“, али су новинари Н1 пренели и његов став да је СПЦ зове „Црква Србије“.¹² У време писања овог извештаја, влада Дритана Абазовића и даље је обећавала потписивање Темељног уговора, предала је текст извесним комисијама, али јасно је да су уз мањинску подршку ДПС-а и са утицајним министрима из СДП-а који му се противе, препреке овом уговору веће него раније.¹³

Кад је реч о националној заступљености Срба у органима, рецимо, локалне самоуправе – где су други народи ипак више заступљени него у средишњим установама – стање једва да се променило после промена из 2020. године. У извештају који су пренели медији у Црној Гори, наведени су следећи подаци. Од укупно 3.780 попуњених упитника у 224 органа, колико је било обухваћено овом Информацијом, запослени су се, у националном смислу, изјаснили као: Црногорац/Црногорка 1.930 (51,1%), Србин/Српкиња 711 (18,8%), Муслиман/Муслиманка 76 (2,0%), Бошњак/Бошњакиња 537 (14,2%), Албанац/Албанка 242 (6,4%), Ром/Ромкиња 45 (1,2%), Египћанин/Египћанка 10 (0,3%), Хрват/Хрватица 31 (0,8%), Југословен/Југословенка 6 (0,2%), Македонац/Македонка 4 (0,1%), Мађар/Мађарица 1, Рус/Рускиња 1, Словенац/Словенка 1, није се изјаснило 72 (1,9 %), нема података 96 (2,5%), остале нације

12 „Profesor Vučinić: Temeljni ugovor sa SPC štetan po Crnu Goru“, *N1sr*, <https://rs.n1info.com/region/profesor-vucinic-temeljni-ugovor-sa-spc-szetan-po-crnu-goru/>, (sajtu pristupljeno 29 06 2022).

13 V. Kadić, „TEMELJNI UGOVOR SAD U RUKAMA KOMISIJE: Vlada Crne Gore usvojila polazni akt za regulisanje odnosa sa crkvom“, *Novosti*, 24. 06. 2022., <https://www.novosti.rs/crna-gora/vesti/1129198/temeljni-ugovor-sad-rukama-komisije-vlada-crne-gore-usvojila-polazni-akt-regulisanje-odnosa-crkvom>, (sajtu pristupljeno 24 06 2022).

13 (0,3%), регионална припадност 4 (0,1%).¹⁴ Анализом нису обухваћени државна управа, влада, министарства и државне агенције. Срби су једини народ, који прелази 1% у укупном становништву, а мање је заступљен од удела у становништву, и то, ако поклонимо поверење овом извештају (а влада Здравка Кривокапића настоја-ла је да релативизује српске жалбе и обесправљеност), за чак 25,17%. Остали народи – Црногорци, Бошњаци, Муслимани и Албанци више су заступљени од удела у становништву.

Црна Гора 2021. није послала представнике на прославу дана војне акције „Олуја“.¹⁵

Упис епархија СПЦ на основу измењеног Закона о слободи вероисповести, пратио је талас оспоравања и тужби из црногорског националистичког невладиног сектора.¹⁶

После доношења „Декларације о осуди геноцида у Сребреници“ у Скупштини Црне Горе, месни огранак ДПС-а тужио је градоначелника Никшића, Марка Ковачевића из НСД-а, због „негирања геноцида“. Овај

14 „CRNOGORACA 51,1% - Vlada usvojila nepotpunu Informaciju o nacionalnoj strukturi zaposlenih u CG opštinama“, *Antena M*, 02.08.2021., <https://www.antenam.net/drustvo/209234-crnogoraca-51-1-vlada-usvojila-nepotpunu-informaciju-o-nacionalnoj-strukturi-zaposlenih-u-cg-opstinama>, (sajtu pristupljeno 23 06 2022).

15 „Након 16 година Црна Гора не шаље представника Владе на прославу злочиначке Олује“, ИН4С, 05/08/2021, <https://www.in4s.net/nakon-16-godina-crna-gora-ne-salje-predstavnika-vlade-na-proslavu-zlocinacke-oluje/>, (sajtu pristupljeno 24 06 2022).

16 „U Crnoj Gori se ponovo otvara pitanje imovine SPC“, *B92*, 10.08.2021., https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2021&mm=08&dd=10&nav_category=167&nav_id=1905119, (sajtu pristupljeno 24 06 2022).

je zbog toga saslušan u Višem tužilaštvu.¹⁷ Saslušavaње srpskog gradonačelnika ili ranija privođenja i kažnjavanja srpskih poslanika i vođa, nisu izazivali značajniju pažnju javnosti u Srbiji i Crnoj Gori. Хапшење и експресна пресуда Србину из Црне Горе на Косову због тога што је вербално бранио монахињу, наишли су на потпуни мук како званичне Црне Горе, тако и грађанских и проамеричких странака у Србији. Када је, међутим, председница СДП Драгиња Вуксановић два сата задржана на аеродрому у Србији сви - од премијера Кривокапића до београдског политичара црногорског порекла Балше Божовића - осудили су власти Србије. Из Демократског фронта су поручили да је Вуксановићка гласала за успостављање границе на којој је задржана.¹⁸ У то време стизале су и вести о томе да је српска полиција малтертирала породицу премијера Кривокапића. Ово није ишло даље од вести у таблоидима (нису уследиле тужба или дипломатска нота).¹⁹ Ипак, тада је јавност сазнала да је једна од ћерки пре-

17 „DPS KRENUO SA LOVOM NA SRBE Gradonačelnik Nikšića u Višem tužilaštvu zbog negiranja navodnog genocida u Srebrenici!“, *Alo.rs*, 18.08.2021., https://www.alo.rs/crna-gora/vesti/535315/dps-krenuo-sa-lovom-na-srbe-gradonacelnik-niksica-u-visem-tuzilastvu-zbog-negiranja-navodnog-genocida-u-srebrenici/vest?ref=aklamator&ak=CJdb3dNZ&utm_source=aklamator_com&utm_medium=referral&utm_campaign=DPS_KRENUO_SA_LOVOM_NA_SRBE_Gradona, (sajtu pristupljeno 24 06 2022).

18 „BALŠA BOŽOVIĆ: Opasno privođenje poslanika iz Crne Gore na granici sa Srbijom“, *Kurir*, 08.09.2021., <https://www.kurir.rs/vesti/politika/3763541/balsa-bozovic-opasno-privodjenje-poslanika-iz-crne-gore-na-granici-sa-srbijom>, (sajtu pristupljeno 28 06 2022); (<https://www.pobjeda.me/clanak/mandic-podrzava-maltretiranje-poslanika-sekulic-glasala-da-zivi-odvojeno-od-bake>), (sajtu pristupljeno 28 06 2022).

19 „Krivokapićeva porodica napušta Srbiju: policija navodno repetirala pištolj na premijerovog sina“, *Danas*, 09. 10. 2021, <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/krivokapiceva-porodica-napusta-srbiju-policija-navodno-repetirala-pistolj-na-premijerovog-sina/>, (sajtu pristupljeno 28 06 2022).

мијера Црне Горе макар у једном случају преносила његове поруке званичницима Србије.

Шестстотина грађана Цетиња поднело је средином септембра 2021. иницијативу да Цетињски манастир буде уписан као власништво општине. Ову нелегалну замисао подржали су одборници ДПС-а, СД-а као и владајућег ГП Ура, Дритана Абазовића.²⁰ Сага о власништву завршена је месец дана касније. Прво је влада уписала манастир као власништво државе, исправљајући тако наводну „компјутерску грешку“ (када је уместо на митрополију, власништво уписано на општину). Средином октобра 2021. Цетињски манастир постао је поново власништво митрополије, на коју је био уписан још 1996. године.²¹ Следећег месеца посланици УРА су у надлежном одбору гласали да се приспита Члан 12 Закона о слободи вероисповести за који су недавно гласали. Сада су заједно са ДПС опозицијом гласали и посланици УРА.²² Председник Црне Горе је и

20 „PUKLA BRUKA U CRNOJ GORI: Dritan Abazović poklekao pred Mirašem, najavljen nož u leđa Srbima!“, *Alo.rs/Borba*, 14.09.2021., <https://www.alo.rs/crna-gora/vesti/543855/pukla-bruka-u-crnoj-gori-dritan-abazovic-poklekao-pred-mirasem-najavljen-noz-u-leda-srbima/vest>, (sajtu pristupljeno 28 06 2022).

21 „Cetinjski manastir upisan kao svojina Mitropolije crnogorsko-primorske SPC“, *N1rs*, 17. okt. 2021., <https://rs.n1info.com/region/cetinjski-manastir-upisan-ka0-svojina-mitropolije-crnogorsko-primorske-spc/>, (sajtu pristupljeno 28 06 2022).

22 Тај члан гласи: „„У случајевима премештања, изношења из државе или отуђења добара која представљају културну баштину Црне Горе, а на којима право својине има верска заједница, примењују се одредбе закона којим се уређује заштита културних добара“. Рекло би се да овај сасвим уставни члан треба да се за Српску православну цркву разликује од праксе за остале појединце и заједнице регулисане посебним уговорима. М. SEKULOVIĆ, „URA I DPS ZAJEDNO PROTIV CRKVE: Da li je glasanje u Ustavnom odboru Skupštine Crne Gore najava nove koalicije“, *Novosti*, 15. 10. 2021., <https://www.novosti.rs/crna-gora/vesti/1044997/ura-dps-zajedno-protiv-crkve-glasanje-ustavnom-odboru-skupstine-crne-gore-najava-nove-koalicije>, (sajtu pristupljeno 28 06 2022).

око овог питања изашао из својих уставних надлежности тврдећи да је реч о „покушају узурпације црногорског културно-историјског и сакралног наслеђа“ чији је циљ да буде извршена „србизација Црне Горе“. Пошто је влада црногорских националиста од 1945. године једина имала иницијативу у овој борби, поставља се питање како је могуће одбраном постојећег стања извршити неко недело. Ипак, Ђукановић је пошао путем председника република Словеније и Хрватске, само са четврт века закашњења.²³ И први човек Исламске заједнице БиХ реис Хусеин Кавазвић поручио је у то време да „Бошњаци и Црногорци треба заједно да се држе даље од овакве Србије“.²⁴ Сличне поруке чули смо са те адресе и раније.²⁵ Бивши министар и дипломата Режија Мила Ђукановића, Миодраг Влаховић, црногорски шовиниста који је плаћао глобе за колегиницу која је позвала на јавно кување српских свештеника, изјавио је средином јануара 2022. године, да би да не постоји НАТО „имали наставак рата“.²⁶

23 „Ђукановић: Odluka uprave za katastar je uzurpacija nasleđa Crne Gore“, *Blic*, 23.12.2021., <https://www.blic.rs/vesti/politika/djukanovic-odluka-uprave-za-katastar-je-uzurpacija-nasleđa-crne-gore/nbk9bxe>, (сајту приступљено 29 06 2022).

24 „Реис Кавазовић у „помиритељској“ мисији: Бошњаци и Црногорци да остану далеко од овакве Србије“, ИН4С, 12/01/2022., <https://www.in4s.net/reis-kavazovic-u-pomiriteljskoj-misiji-bosnjaci-i-crnogorci-da-ostanu-daleko-od-ovakve-srbije/>, (сајту приступљено 29 06 2022).

25 У извештају за 2015/2016 навели смо како је Кавазовић у Швајцарској позвао Бошњаке да се региструју на изборима у Сребреници како овом општином не би владао „Влах“. Намеће се питање: колико би Србија требало да се поправи па да у њој не живе Кавазовићеви „Власи“? (<https://www.novosti.rs/vesti/planeta.300.html:606920-Kavazovic-Srbenazvao-Vlasima>).

26 Ivana Šundić Mihovilović, „Miodrag Vlahović da ne postoji NATO imali bi smo nastavak rata“, *Danas*, 13. 01. 2022., <https://www.danas.rs/svet/region/miodrag-vlahovicda-ne-postoji-nato-imali-bismo-nastavak-rata/>, (сајту приступљено 29 06 2022).

Невладина организација тзв. „Црногорска православна црква“ жалила се да је држава Црна Гора не финансира довољно. Ова организација са неколико цркава, која покушава да отме једну или две богомоље СПЦ прима 50.000 евра или више од 25% свих давања Црне Горе за верске организације!²⁷

Српски народ је други по бројности у Црној Гори и његов језик споменут је у Уставу из 2007. године. Упркос томе траје рат државних власти са српским наслеђем. Тако је крајем септембра 2021. стигао налог Управе инспекцијских послова которској гимназији да у року од три дана буде уклоњена слика Св. Саве која се налази у кабинету за црногорски, српски, босански, хрватски... језик. Став Наставничког већа био је да слика неће бити уклоњена, објаснили су то очекивањем да би неко могао да тражи и уклањање Његошеве слике.²⁸ У Пљевљима су крајем новембра 2021. локалне власти забраниле обележавање дана присаједињења Црне Горе Србији на Данима српског сабора који је одржаван

27 „Потпредседник Савјета НВО ЦПЦ негодује због новца: Мизерна помоћ како би нас довели до социјалног статуса!“, ИН4С, 30/10/2021, <https://www.in4s.net/potpredsjednik-savjeta-nvo-cpc-negoduje-zbog-novca-mizerna-pomoc-kako-bi-nas-doveli-do-socijalnog-statusa/> , (сајту приступљено 28 06 2022).

28 „Ступић: Слика Светог Саве док сам на челу гимназије неће бити помјерена ни за милиметар“, ИН4С, 28/09/2021, <https://www.in4s.net/stupic-slika-svetog-save-dok-sam-na-celu-gimnazije-nece-biti-pomjerena-ni-za-milimetar/> , (сајту приступљено 28 06 2022).

у Дому културе Пљевља.²⁹ Један од твораца црногорског језика, Аднан Чиргић, тврдио је како, да је донесен Закон о црногорском језику, „не би било могуће да цела влада говори српски језик“. Дакле питање наводне „српске асимилације“ (након административног и насилног укидања српске нације у Црној Гори 1945. године), те увођења „црногорског језика“ након 2000. године, требало је да доведе до тога да српски језик никако не може бити језик министара, а посебно већине њих, у државној влади.³⁰

После годину дана мандата и бруке са непотписивањем Темељног уговора са СПЦ премијер Кривокапић је дошао у посету Србији, чијем је амбасадору још увек било ускраћено гостопримство у Црној Гори. Дочекала га је гарда ВС, али и министар пољопривреде, за кога су медији под утицајем САД и ЕУ приметили да је но-

29 Образложење општинског центра за културу - „.....да одржавање скупова у просторијама Јавне установе Центар за културу, који имају било какву конотацију која се може довести у везу са политичким, верским и националним окупљањима нарушава углед и сврху постојања установе, која је формирана искључиво за очување и развој културне делатности, као и организовање културних програма који су намењени свим грађанима Пљеваља и Црне Горе“ - делује сасвим бесмислено, обзиром на чињеницу да је реч о манифестацији која има српски национални предзнак. Није забележено да је овакво ограничење наметнуто другом народу, посебно не Црногорцима. „SRBI NE MOGU DA SLAVE! Skandalozna odluka Javne ustanove Centar za kulturu iz Pljevalja“, *Novosti*, 30. 11. 2021., <https://www.novosti.rs/crna-gora/vesti/1060989/pljevlja-srbi-zabrana-proslave>, (сајту приступљено 28 06 2022).

30 „Cela Vlada Crne Gore govori srpski jezik“, *B92*, 20.12.2021., [HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2021&MM=12&DD=20&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=2076042](https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2021&mm=12&dd=20&nav_category=167&nav_id=2076042), (сајту приступљено 29 06 2022).

сио фармерке.³¹ Кривокапић се убрзо срео са двадесет и шест амбасадора акредитованих у Београду, прекршивши тиме правила међународних односа.³²

Док су ДПС и УРА преговарали, представник САД Габријел Ескобар изјављивао је да Деморкатски фронт није „партнер САД“, а Мило Ђукановић објављивао како ће „великосрпски пројекат сломити зубе на Црној Гори“, премијер Кривокапић је наводно добио подршку ЕУ за свој пројекат економских реформи. Наводно, будући да је спомињао неколико пројеката.³³ Кривокапића је, међутим, примио премијер Британије Борис Џонсон пружајући му тако, историјски гледано, неуобичајено снажну подршку. Почетком 2022. Кривокапић је најавио велико повећање пензија и плата у јавном сектору. Тако су радили и други председници и премијери али у хибридном режимима са снажном већином у парламентима. Однос опозиције, коалиционих партнера и западних сила према влади убрзо је промењен. Подземни преговори трајали су месецима. Члан ЦС УРА, Иљир Харашани, тврдио је крајем 2021. да уз подршку западних сила његова странка преговара са „прозападним странкама“, како би била окончана „деструктивна улога

31 „Krivokapić skromno dočekan u Beogradu pozdravio ga Nedimovic u farmerkama“, *Danas*, 02.11.2021., <https://www.danas.rs/vesti/politika/krivokapic-skromno-docekan-u-beogradu-pozdravio-ga-nedimovic-u-farmerkama/>, (sajtu pristupljeno 28 06 2022).

32 „DIPLOMATSKI SKANDAL: Krivokapić hteo da uvredi domaćina, a unizio sebe - usred Srbije se sastao sa 26 ambasadora“, *Novosti online*, 02. 11. 2021., <https://www.novosti.rs/crna-gora/vesti/1051093/diplomatski-skandal-krivokapic-hteo-uvredi-domacina-unizio-sebe-usred-srbije-sastao-26-ambasadora>, (sajtu pristupljeno 28 06 2022).

33 „Krivokapić: Srećno onome ko nasledi Vladu, smeni je ili možda krenemo u izbore“, *N1rs*, 23. nov. 2021., <https://rs.n1info.com/region/vlada-crne-gore-krivokapic-dobio-podrsku-eu-za-ekonomski-program/>, (sajtu pristupljeno 29 06 2022).

просрpsке странке Демократског фронта“.³⁴ Део ове активности вођства УРА-е била је посета потпредседника владе Дритана Абазовића Београду. Демократе Црне Горе приметиле су у саопштењу да су напади на Абазовића изостали. ДПС-у је сметала посета Кривокапића Београду, док су преко Абазовићеве прешли без речи.³⁵ Коначно, влади Здравка Кривокапића је 4. фебруара 2022. изгласано неповерење.³⁶ Зачудо, истог дана објављена је и одлука Уставног суда Црне Горе према којој Мило Ђукановић није кршио Устав када је позивао на измештање устоличења митрополита Јоаникија Другог.³⁷ Кривокапићева влада је наставила да се колеба, прво је дошло до спора око увођења санкција Руској Федерацији зато што је премијер њихово провођење противно закону желео да препусти Министарству спољних послова. Ипак, захтев Републике Србије за отварање бирачких места за изборе у Србији (у Беранама,

34 N.B. : Демократски фронт је коалиција, УРА је покрет мада делује као странка. Демократски фронт није имао посланички капацитет да условљава владу, али је очигледно било значајно избацити и Демократску Црну Гору из коалициооне владе. Био је то пут за повратак ДПС-а на власт и испуњење ненаведених захтева који су САД и савезници дуго стављали пред Ђукановићев режим. Рат у Украјини ићи ће на руку Ђукановићевом режиму чак и око тих захтева. „Амерички план за Црну Гору: Премијер Albanac? Циљ: Okončати destruktivnu ulogu prosrpske vlade“, *B92*, 21.12.2021., [HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2021&MM=12&DD=21&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=2076564](https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2021&mm=12&dd=21&nav_category=167&nav_id=2076564), (sajtu pristupljeno 29 06 2022).

35 „A Dritan nije privođenje na raport?“, *B92*, 27.01.2022. , [HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2022&MM=01&DD=27&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=2095816](https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2022&mm=01&dd=27&nav_category=167&nav_id=2095816), (sajtu pristupljeno 29 06 2022).

36 „UDARNA VEST! Pala Vlada Crne Gore!“, *Alo.rs*, 04.02.2022., <https://www.alo.rs/crna-gora/vesti/594031/udarna-vest-pala-vlada-crne-gore/vest>, (sajtu pristupljeno 29 06 2022).

37 „USTAVNI SUD DONEO ODLUKU O MILU ĐUKANOVIĆU“, *Alo!*, 04.02.2022., <https://www.alo.rs/crna-gora/razno/593848/ustavni-sud-doneo-odluku-o-milu-dukanovicu/vest>, (sajtu pristupljeno 29 06 2022).

Сутомору и Будви), влада је одбила. Из ДФ-а су указали на чињеницу да је влада Душка Марковића дозволила одржавање избора за установе Србије.³⁸ Када је српска амбасада замолила да официри Војске Србије положи венац на спомен обележје прве жртве НАТО-бомбардовања Саше Стајића, одлазећа влада је то сместа одбила.³⁹ Кривокапић је тврдио да је српска влада уцењивала Црну Гору, тражећи да за узврат за увоз житарица, приступи „Отвореном Балкану“.⁴⁰ Кривокапић је ипак остао ноторан као човек који не држи реч и несолидан је према сарадницима. Дошао је и у сукоб са министарком просвете и културе Весном Братић, пошто је не консул-

38 „VLADA CRNE GORE ODBILA ZAHTEV AMBASADE SRBIJE: Nastavak antisrpskog delovanja Vlade Krivokapića i Abazovića doživljava svoj sunovrat“, *Novosti*, 21. 03. 2022., <https://www.novosti.rs/crna-gora/vesti/1098749/najnovije-vesti-crna-gora-zdravko-krivokapic-dritan-abazovic-izbori-biracka-mesta>, (sajtu pristupljeno 29 06 2022).

39 Саша Стајић је рођен у Београду, а погинуо у Даниловграду. Стајић је био јединац и његови родитељи на тај дан сваке године посећују Даниловград. „SRAMAN POTEZ VLADЕ CRNE GORE Odbijen zahtev Srbije da oficiri polože venac u kasarni u Danilovgradu“, *Blic*, 24.03.2022., <https://www.blic.rs/vesti/politika/sraman-potez-vlade-crne-gore-odbijen-zahtev-srbije-da-oficiri-poloze-venac-u-kasarni/s1xr8ek>, (sajtu pristupljeno 29 06 2022). Када је под председништвом Абазовића формирана нова влада, њени чланови из редова СНП-а, настојали су да представљају српски корпус. Један од ретких сегмената заједништва српског народа који СНП признаје, јесте неговање успомене на рат НАТО-а против СР Југославије. Када су у Мурину, месту велике погибије грађана Црне Горе, представници владе (СНП) хтели да положи венац о годишњици злочина, грађани су их спречили. „Грађани Murine spriječili ministre SNP-a da polože vijence“, *Volim Podgoricu*, 30. aprila 2022., https://volimpodgoricu.me/novosti/politika/gradjani-murine-spriječili-ministre-snp-a-da-poloze-vijence?fbclid=IwAR0hqSRQNWqYEU56nuJkuD-jfQrbGnwhWCe4_jOjsklYX1Hv4OSq8cutI, (sajtu pristupljeno 29 06 2022).

40 „Brnabić odgovorila Krivokapiću: Kako Vas nije sramota da bestidno lažete?“, *N1sr*, <https://rs.n1info.com/vesti/brnabic-odgovorila-krivokapicu-kako-vas-nije-sramota-da-bestidno-lazete/>, (sajtu pristupljeno 29 06 2022).

тујући је у последњим тренуцима седнице владе, уместо предложеног научника са Историјског института за члана УО Универзитета Црне Горе, именовано доцента са приватног Универзитета у Доњој Горици.⁴¹ У Извештају Стејт Департамента о верским слободама сасвим озбиљно је замерено влади Црне Горе што не решава имовински спор у вези са око 750 цркава и манастира (дакле великом већином постојећих), који наводно постоји измеђи Српске православне цркве и удружења грађана „Црногорска православна црква“.⁴²

После бројних наступа посланице Драгиње Вукановић у којима је вређала српски народ, њу је на програму ТВ Хепи вређао Војислав Шешељ. Регулаторна установа у Црној Гори поново је забранила реемитовање програма ове телевизије. Није забележено да је такву меру ова установа изрекла телевизији из Црне Горе или неке друге државе, изузев Србије.⁴³ Мило Ђукановић је могао да се меша у црквене послове и сегрегира и обесправљује читав један народ у Црној Гори, а амбасада САД је узела за право да протестује зато што је у управи одбор Универзитет Црне Горе изабран један свештеник ! У САД велики број универзитета у управи

41 „KRIVOKAPIC MENJAO ODLUKE VESNE BRATIC: Ministarka prosvete napustila sednicu Vlade Crne Gore“, *Novosti*, 20. 04. 2022., <https://www.novosti.rs/crna-gora/vesti/1108980/vesna-bratic-zdravko-krivokapic-menjanje-odluka-crna-gora-sednica-vlade> , (sajtu pristupljeno 29 06 2022).

42 “MONTENEGRO 2021 INTERNATIONAL RELIGIOUS FREEDOM REPORT”, *International Religious Freedom Report for 2021 United States Department of State • Office of International Religious Freedom*, <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/05/MONTENEGRO-2021-INTERNATIONAL-RELIGIOUS-FREEDOM-REPORT.pdf> , 1, (visited on 28 June 2022).

43 „Критеријуми Агенције за електронске медије јасни – мржњу шире само српски медији?“, ИН4С, 12/01/2022., <https://www.in4s.net/kriterijumi-agencije-za-elektronske-medije-jasni-mrznju-sire-samo-srpski-mediji/>, (sajtu pristupljeno 29 06 2022).

има свештенике. Харвард има сопствену цркву. Притом је изабрани свештеник Никола Маројевић доктор наука, али то нема никакве важности у актуелном рату који воде САД и савезници.⁴⁴

После свега наведеног, Демократски фронт је решење након пада владе препознао у позиву грађанима на демонстрације и блокаду путева. Ипак, ускоро је постало извесно да ће влада мањина, коју је касније формирао Дритан Абазовић, имати подршку и црногорске националистичке СДП али и наводно просрпске странке СНП-а. Извесно је и влада у Београду прихватила и подржала политичко решење које искључује српске странке и равноправност српског народа.⁴⁵

У оваквим условима црногорски патриоти су снизили праг осетљивости. Тако су приликом једне утакмице у Шапцу, као националну увреду на рачун тренера ватерполо клуба „Црвена звезда“ Мирка Вићевића препознали транспарент на коме је неко од публике написао „Шиптар, Хрват и балија нису моја братија“. Како ово може бити увреда за Црногорца, који није ни именован, било је ваљда јасно Ватерполо и пливачком савезу Црне Горе који је оштро протествовао.⁴⁶ Свакако су експлицитинији били припадници зеленашког крила „варвара“ – навијача Будућности. Они су на утакмици АБА лиге скандирали „Убиј Србина!“, а свом суна-

44 „SAD zabrinute zbog imenovanja sveštenika u UO Univerziteta“, *Portal Analitika*, 18. 01. 2022., <https://www.portalanalitika.me/clanak/sad-zabrinute-zbog-imenovanja-svestenika-u-uo-univerziteta>, (sajtu pristupljeno 29 06 2022).

45 „Počinje blokada Crne Gore“, *B92*, 13.02.2022., [HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2022&MM=02&DD=13&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=2104565](https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2022&mm=02&dd=13&nav_category=167&nav_id=2104565) M, (sajtu pristupljeno 29 06 2022).

46 „VPSCG: Vrijedanje na nacionalnoj i vjerskoj osnovi tužno i skandalozno u 21. vijeku“, *Vijesti*, 06.02.2022., <https://www.vijesti.me/sport/vaterpolo/588988/vpsc-g-vrijedanje-na-nacionalnoj-i-vjerskoj-osnovi-tuzno-i-skandalozno-u-21-vijeku>, (sajtu pristupljeno 29 06 2022).

роднику Николи Ивановићу су довикивали увреде и тврдње да је „продан“.⁴⁷

У време када је живео дукљански владар Владимир није постојала Црна Гора. Постојала је „Србија“ и „Српска земља“. Све до краја 20. века овај светитељ СПЦ сматран је за српског владара. Ипак, Црногорски Пен и Факултет за црногорски језик протестовали су већ и зато што је Опера *Владимир и Косара* најављена у складу историјским сазнањима њених аутора.⁴⁸

Месец дана након почетка општег рата у Украјини, амерички власник сервера укинуо је сајт Српских новина из Херцег Новог, због нетачне оптужбе да износи проруске ставове. Било је то ускраћивање медијске слободе и плаћене услуге на основу нетачних информација.⁴⁹ У влади Друтана Абазовића врло утицајне ресоре држи шовинистичка СДП. Српска страна у влади наводно је успела да спречи улазак председнице СНП Драгиње Вуксановић Станковић у владу, али је зато шеф дипломатије постао је Ранко Кривокапић. Овај самозвани идеолог државног пројекта Ђукановићевог режима, срео се са украјинским министром спољних послова па су разговарали о црквеном питању. У саопштењу је наведено Украјинчево мишљење: „Кулеба је пожелео Црној Гори да обнови своју аутокефалност у

47 АБА лига казнила је клуб са 16.500 евра глобе. Није било саблажњавања у црногорским спортским институцијама. (<https://www.danas.rs/sport/za-ubij-srbina-16-500-evra/>, сајту приступљено 29 06 2022).

48 „Zbog opere Crna Gora optužila Srbiju da prisvaja njeno kulturno nasleđe“, *Blic*, 24.03.2022., <https://www.blic.rs/vesti/politika/zbog-opere-crna-gora-optuzila-srbiju-da-prisvaja-njeno-kulturno-naslede/39907g1>, (сајту приступљено 29 06 2022).

49 „NOVI UDAR NA SRBE I TROBOJKU: Zaustavljen rad portala “Srpske novine CG“, *Novosti*, 26. 03. 2022. , <https://www.novosti.rs/crna-gora/vesti/1100561/srpske-novine-crna-gora-portal-prestanak-rada>, (сајту приступљено 29 06 2022).

што скорије време, као што је то Украјина урадила после више стотина година борбе, сматрајући то у датим околностима темељним питањем одбране независности државе.⁵⁰ Ново министарство убрзо је протестовало због тога што је на званичним сајтовима српске владе присвојена наводна црногорска историја.⁵¹ Нису наведени примери, али до тог времена углавном је реч била о догађајима и личностима које су живеле у српској држави или областима, често у време када Црна Гора није постојала ни као топоним.

Меморандум САНУ из 1986. године, један је од докумената на коме се темељи идеја о црногорској угрожености. У овом незвничном, недовршеном, украденим и потом манипулисаним документу, Црна Гора спомињана је узгред, као пријатељ и савезник Србије у „одбрани СФР Југославије“. Хрватска академија заности и умјетности издала је крајем маја 2022. својеврсни национални програм, којим саветује владу око услова које треба поставити Црној Гори, Србији и БиХ за њихово приступање Европској унији. Хрватска би према овом документу захтевала да Црна Гора плати ратну одштету, да Хрвати у Црној Гори добију загарантоване мандате у Скупштини, да Хрватска контролише рад термоелектране Пљевља која наводно загађује околину, што се одражава на загађење Јадранског мора, да Бокељска морнарица буде заједничко добро, да острво Ластавица буде прикључено Хрватској као и да буде одређена нова копнена граница, а посебно разграничење на мору пре-

50 „Ministri Crne Gore, Ukrajine i Severne Makedonije razgovarali o autokefalnosti CPC“, *Blic*, 14.05.2022., <https://www.blic.rs/vesti/politika/ministri-crne-gore-ukrajine-i-severne-makedonije-razgovarali-o-autokefalnosti-cpc/9pvqpc5>, (30 06 2022).

51 „Crna Gora ljuta na Srbiju: “Krada”“, *B92*, 20.05.2022., https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2022&mm=05&dd=20&nav_category=167&nav_id=2157763, (30 06 2022).

ма Конвенцији Уједињених нација о праву мора и након проглашења искључивог привредног појаса Републике Хрватске...⁵² Реакција Ранка Кривокапића и његовог министарства била је умерена, изнијансирана и одложена.⁵³

Председник Црне Горе, Мило Ђукановић, поново је крајем маја 2022. изјавио да је поред Украјине мета агресије и Црна Гора. Формирање нове владе прогласио је за победу Црне Горе, која је извојевана приликом насилних демонстрација на Цетињу.⁵⁴ Ипак, када је крајем јуна председник Црне Горе присисуствовао једном регионалном скупу, камере су забележиле раздраганог Ђукановића како нешто објашњава председнику „агресорске“ Републике Србије.

Премијер Абазовић је крајем јуна и почетком јула 2022. учинио неколико гестова који су од стране Вучићевог режима примљени као пријатељски. Посета Београду уприличена је на нивоу који није виђен годинама. Абазовићеви противници спомињали су одређене пословне активности које су повезивале његову породицу и режим у Србији. Коначно, темељни споразум ЦГ и СПЦ је изнесен пред владу Црне Горе. За њега је гласала већина министара, а СДП и ДПС су најавили

52 „Hrvatska zove Crnu Goru: Pre nego što uđete u EU da platite štetu, vratite blago i zatražite oproštaj“, B92, 24.05.2022., [HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2022&MM=05&DD=24&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=2159771](https://www.b92.net/info/vesti/index.php?YYYY=2022&MM=05&DD=24&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=2159771), (30 06 2022).

53 „Nerealni zahtjevi, koje ne treba ni potcijeniti ni precijeniti“, *Vijesti*, 09.06.2022., <https://www.vijesti.me/vijesti/politika/608091/nerealni-zahtjevi-koje-ne-treba-potcijeniti>, (30 06 2022).

54 “Nisu samo Ukrajina i Crna Gora mete, spisak je duži”, B92, 25.05.2022., [HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2022&MM=05&DD=25&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=2160490](https://www.b92.net/info/vesti/index.php?YYYY=2022&MM=05&DD=25&NAV_CATEGORY=167&NAV_ID=2160490), (30 06 2022).

да ће ускратити поршку кабинету. У време израде овог извештаја чекало се поновно гласање министара у очекивању постизања двотрећинске већине свих чланова кабинета.

Извештај о политичким правима српског народа у Хрватској за 2021/2022 годину

Положај Срба у Хрватској се погоршао у периоду август 2021 – август 2022. Доступни подаци из најновијег пописа показују драстичан пад становништва у срединама у којима живе Срби, што значи да ће у многим местима српска заједница изгубити услове за остваривање посебних мањинских права. Срби су и даље на дневној бази предмет дискриминације и напада на националној и верској основи. У Хрватској се и даље проводи ревизија историје и релативизација злочина како из деведесетих година, тако и из Другог светског рата. У протеклих годину дана Хрватска све интензивније прети Србији блокадом приступних преговора ЕУ.

У Хрватској је крајем 2021. одржан попис становништва. Службени резултати пописа показали су да се број становника Хрватске смањило за 396.000 односно 9,5 одсто у односу на пре 10 година и да у тој земљи сада има испод четири милиона становника (3.888.529).¹ Од осамостаљења Хрватске 1991. до данас у тој земљи живи милион људи мање.

У време писања овог извештаја још увек нису били објављени комплетни подаци пописа који укључују и изјашњавање о националној припадности.

1 „DZS objavio prve brojke: U Hrvatskoj 3.888.529 stanovnika”, *NIHr-Info*, 14. januar 2022., <https://hr.n1info.com/vijesti/danas-se-objavljuju-prvi-rezultati-popisa-stanovnistva/>, (sajtu pristupljeno 14 07 2022).

Међутим, анализа доступних података је показала велики пад становништва у српским срединама у Хрватској. Процена хрватских демографа је да ће број Срба пасти са тренутних 4,36 на „не мање од четири одсто“ популације.²

Када се погледају средине у Хрватској у којима живе Срби, најновији попис показује да је Вуковар у последњих десет година изгубио 4.147 становника, а Глина 2.076. У Доњем Лапцу је забележен пад становништва од 32 одсто, у Гвозду и у Костајници 30 одсто, у Удбини 28 одсто. У Двору, где су Срби чинили већину, популација је пала са 5.570 на 3.044 становника. У Кореници – где је пре рата живело 88,5 одсто Срба и 2,8 одсто Хрвата, а 2011. попис је показао да је било 77,2 одсто било Хрвата и 19,8 одсто Срба – процењује се да би број Срба могао бити свега седам одсто. Тенденције су исте и у Војнићу, Слуњу и Плашком. Очекује се да попис покаже пад броја Срба и у већим центрима као што је Загреб.

Националистички градоначелник Вуковара Иван Пенава, који отворено напада српску заједницу и одбија да поштује уставни закон према коме би у службеној употреби требало да буде српски језик, прогнозирао је да Срба у том граду има између 25 и 28 одсто, у односу на 33 одсто колико их је било пре десет година.

Пад броја Срба значи да у многим местима више неће бити ни трећина (укључујући вероватно и Вуковар) те да ће изгубити права из уставног закона који

2 „Nova nacionalna i vjerska slika Hrvatske: Manje Srba i katolika, više ateista i agnostika”, Globus, 17 maj 2022., <https://www.jutarnji.hr/globus/politika/nova-nacionalna-i-vjerska-slika-hrvatske-manje-srba-i-katolika-vise-ateista-i-agnostika-15198524>, (sajtu pristupljeno 14 07 2022).

им гарантује одређен ниво идентитетске аутономије. Према мишљењима Одбора стручњака о примени Европске повеље о регионалним и мањинским језицима из 2020. године као и Саветодавног одбора за Оквирну конвенцију из 2021. године, законски праг од најмање трећине становништва је превисок.

Подаци показују да је у Хрватској цео век у току процес опадања српске популације. У Хрватској је 1921. било 16,9 одсто Срба, 1961. 15 одсто, а 1991. године 12,2 одсто. Према попису становништва из 1991. године, у Хрватској је живело 581.000 Срба и чинили су 12,2 одсто укупне популације. Према попису из 2011. Срби су чинили свега 4,3 одсто становништва.

Резултати пописа потврђују упозорења која су објављивана и у ранијим извештајима Напредног клуба, да је у Хрватској на сцени потпуно брисање српске заједнице, те да се осим старих у Хрватску нико други од прогнаних није вратио због чега нема обнављања популације.

Припадници српске заједнице суочили су се са низом нерегуларности у понашању пописивача приликом узимања личних података. У Вуковару пописивач је поставио питање које не постоји у пописном упитнику: „Да ли је ваш син некога убио у рату?“³ Питање је постављено особи чији је син за време рата имао 11 година. Мушкарца српске националности из Загреба пописивачица није ни упитала за народност већ га је завела као Хрвата. Када је поново срео у истој згради, питао је зашто га то није питала и што је уписала,

3 Anja Kožul, „Da li je vaš sin nekoga ubio u ratu?“, *Novosti*, 13/10/2021., <https://www.portalnovosti.com/da-li-je-vas-sin-nekoga-ubio-u-ratu>, (sajtu pristupljeno 14 07 2022).

а она је рекла да га сматра Хрватом. На његов захтев да то буде исправљено, речено му је да је „пописница закључана”. Једна особа је тражила да добије на увид довршену пописницу, а онда је видела да је поље „народност” већ испуњено и то погрешно. Речено му је да се приликом изјашњавања о држављанству аутоматски повлаче подаци и испуњава поље народности. Односно, да су хрватски држављани аутоматски Хрвати по народности те да особа мора самостално тражити исправак уколико је народност другачија од држављанства и да није дужност пописивача питати о народности. У Карловачкој жупанији забележени су случајеви да пописивачи носе комад папира на који уписују информације јер су им додељени компјутери наводно у квару, те да ће накнадно унети податке – ово је супротно правилима пописа. О овим и другим случајевима је у хрватском Сабору говорила Драгана Јецков, српски посланик, али није добила одговоре.⁴

Градоначелник Вуковара Иван Пенава оштро је реаговао на јавне позиве Србима да слободно изразе своју националну припадност у попису становништва објашњавајући како је „ружно видети” плакате који спомињу реч Србин.⁵

Такође је примећена кампања притиска на Србе да се изјасне као „православни Хрвати“. Уочи пописа појавили су се билборди са позивом Србима да се

4 Исто.

5 Matea Zanić, „Penava: ‘Ružno mi je vidjeti plakate e-Srbin. Zašto mi tome u Hrvatskoj moramo svjedočiti?’“, *24sata.hr*, 1.9.2021., <https://www.24sata.hr/news/penava-ruzno-mi-je-vidjeti-plakate-e-srbin-zasto-mi-tome-u-hrvatskoj-moramo-svjedociti-781890/komentari/29211622/komentar> , (sajtu pristupljeno 14 07 2022).

изјасне као Хрвати, православне вере и припадници такозване Хрватске православне цркве која није уписана у регистар верских заједница.⁶

У реконструкцији хрватске владе априла 2022. Ања Шимпрага из СДСС постављена је за новог потпредседника задуженог за друштвене делатности и људска права.

До реконструкције је дошло два месеца пошто је хрватска полиција ухапсила министра просторног уређења, градитељства и државне имовине Дарка Хорвата због злоупотребе службеног положаја у вези са доделом неповратних средстава, што је изазвало кризу владе.⁷ У аферу је наводно био укључен и потпредседник владе из редова СДСС Борис Милошевић који је касније поднео оставку. Хрватска полиција је наводно хтела да ухапси и Милошевића али се страховало да би то могло да изазове пад владе.⁸ Милошевић негира да је починио ишта нелегално а њему је почетком јула хрватски Сабор скинуо посланички имунитет.

У току расправе Мандатно-имунитетног повјеренства у вези са Борисом Милошевићем, заступница

6 „Kurir TV, 16.09.2021, Savo Štrbac: U Hrvatskoj žele da od Srba naprave podanike: Obnavljanje HPC je obnavljanje ustaštva“, *DIC Veritas*, 16. Septembar 2021. <http://www.veritas.org.rs/kurir-tv-16-09-2021-savo-strbac-u-hrvatskoj-zele-da-od-srba-naprave-podanike-obnavljanje-hpc-je-obnavljanje-ustastva-video/>, (sajtu pristupljeno 14 07 2022).

7 „Smenjen uhapšeni hrvatski ministar Darko Horvat“, *Vesti online*, 19.02.2022. <https://www.vesti-online.com/smenjen-uhapseni-hrvatski-ministar-darko-horvat/>, (sajtu pristupljeno 14 07 2022).

8 „Вечерњи лист : Ускок у последњем тренутку одустао од хапшења Милошевића“, РТВ, 21. фебруар 2022., https://rtv.rs/sr_ci/region/vecernji-list-uskok-u-poslednjem-trenutku-odustao-od-hapsenja-milosevica_1316157.html, (сajту приступљено 14 07 2022).

са листе Мост Марија Селак Расудић је упитала је ли Сабор „гаража за ислужене политичаре” и казала је да је Милошевићу већ пресудила Влада на челу с Андрејом Пленковићем када га је одлучила „катапултирати” из Владе у Сабор.⁹

Случај Бориса Милошевића био је повод да се у хрватским медијима и јавности поново појави низ текстова и коментара који крајње негативно говоре о представницима Срба који учествују у политичком животу у Хрватској.

Према Извештају Српског националног вијећа за 2021. годину, број графита и знакова који садрже говор мржње и етничку нетрпељивост чак десет пута је већи него што је забележено 2020. године (са 30 на 297 – повећање је вероватно како последица јањавања епидемије короне, тако и кризе и ратних напетости у Европи).¹⁰ Повећан је и број забележених случајева вређања и претњи Србима и српским институцијама у Хрватској, број физичких напада, оштећења/крађе српске имовине. Укупно, 506 случајева историјског ревизионизма, говора мржње и насиља према Србима у 2021. години, што је готово два и по пута више него 2020. Међутим, како процењује Саво Штрбац, директор Документационог центра Веритас, „ово је само мањи део онога што се дешава“¹¹. Велики број графита у

9 „Hrvatski sabor skinuo imunitet bivšem potpredsjedniku Vlade Borisu Miloševiću“, Tportal.hr, v<https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/hrvatski-sabor-skinuo-imunitet-bivsem-potpredsjedniku-vlade-borisu-milosevicu-20220701> , (sajtu pristupljeno 14 07 2022).

10 Билтен СНВ, 12.

11 <http://www.veritas.org.rs/tv-pink-13-04-2022-strbac-za-pink-u-hrvatskoj-je-mnogo-vise-govora-mrznje-grafita-i-napada-na-srbe-nego-sto-je-zabelezeno/>

којима се износи мржња према Србима појављује се у близини вртића и школа.¹²

Према извештају Пучке правобранитељице (хрватског омбудсмана) на дискриминацију по верској и етничкој припадности највише су се у 2021. жалили „припадници српске и ромске“ мањине.¹³

У извештају Пучке правобранитељице се такође наводи да су Срби најчешћа мета полицијских контрола те да „представници и удруге српске мањине често истичу подзаступљеност међу запосленима у МУП-у. Према податцима МУП-а, међу запосленима је 3,89% припадника свих националних мањина. Припадника српске мањине, који чине 4,36% укупног становништва РХ, међу запосленима у МУП-у 2,3%“.¹⁴

Приметна је дискриминаторна пракса поступања у случајевима ратних злочина у којима су Срби жртве, посебно када је реч о члановима породица жртава. Казне изречене у злочинима у којима су жртве српске националности често су благе, а чланови породица жртава тешко у парничном поступку остварују право на одштету, а често морају да сnose и високе судске трошкове.

У Глини, претежно српској средини, хрватска влада није обновила куће и инфраструктуру порушену/оштећену приликом земљотреса који је потресао тај

12 „Nezavisne novine, Aloonline.ba, 10.04.2022, Štrbac: Opasna indoktrinacija djece u Hrvatskoj u smjeru mržnje prema Srbima”, *DIC Veritas*, 11. April 2022., <http://www.veritas.org.rs/nezavisne-novine-10-04-2022-strbac-opasna-indoktrinacija-djece-u-hrvatskoj-u-smjeru-mrznje-prema-srbima/>, (sajtu pristupljeno 14 07 2022).

13 Извештај пучке правобранитељице Хрватске за 2021. годину, 4

14 Извештај пучке правобранитељице Хрватске за 2021. годину, 95

крај децембра 2020. године. Заменица градоначелника Глине Бранка Бакшић Митић критиковала је хрватску државу што напора да се куће и инфраструктура обнове готово да нема, те да држава „већ три месеца гради једну кућу“¹⁵. Септембра 2021. Град Београд, у договору са локалним властима у Глини, донео је одлуку да сам обнови 34 куће које су оштећене.¹⁶

Срби у Хрватској су били мета приликом прославе празника Дана српског јединства, слободе и националне заставе, 16. септембра 2021, који је обележен у свим српским срединама у региону. У медијима и у хрватској јавности изнете су сумње у лојалност оних грађана који би истакли заставу. Иако се у Хрватској често на јавним местима и у приватним локалима/кућама јавно вијоре заставе других земаља, јавност је опоменута да је качење страних застава у Хрватској противзаконито те је најављено како ће они који покажу српску заставу бити кажњени.¹⁷

У Хрватској је јула 2021. донет Закон о цивилним страдалницима Домовинског рата. Они који су се противили том закону тврде да ће корист од њега

15 „Градоначелница Глине: Хрватска није изградила ниједну кућу на Банији“, Глас Српске, 23.06.2022., https://www.glassrpske.com/cir/novosti/vijesti_dana/gradonacelnica-gline-hrvatska-nije-izgradila-nijednu-ku-cu-na-baniji/417662 , (сајту приступљено 14 07 2022).

16 „HRVATSKA U KANALU Velika bruka - Plenković kapitulirao, Beograd preuzima stvari u svoje ruke“ *Alo*, 18.09.2021., <https://www.alo.rs/svet/planeta/545257/hrvatska-u-kanalu-velika-bruka-plenkovic-kapitulirao-beograd-preuzima-stvari-u-svoje-ruke/vest> , (сајту приступљено 14 07 2022).

17 „„Srbi u Hrvatskoj ignorirali Vučićev praznik: “Prvi put čujem za Dan zastave”“ *Index.hr*, 15. 09. 2021., <https://www.index.hr/vijesti/clanak/srbi-u-hrvatskoj-ignorirali-vucicev-praznik-neki-nisu-ni-znali-sto-se-slavi/2304199.aspx> , (сајту приступљено 14 07 2022).

имати и „агресори“. По новом закону свеобухватно се регулишу права цивилних страдалника из хрватског сепаратистичког рата. Изменама се убрзава и поступак стамбеног збрињавања хрватских војника и рањених, као и поступак остваривања права намењених социјално угроженим учесницима рата. Међутим, хрватска опозиција се оштро противила закону рекавши да је уз њега требало да буде објављен и „регистар агресора како се не би изједначавало жртве и агресора“.¹⁸ Из СДСС су тражили да закон обухвати и оне који су били у логорима широм Хрватске, што је изазвало оштре критике хрватских посланика у Сабору.

У претходној години дошло је до новог покушаја Хрватске да присвоји идентитет српског научника Николе Тесле, чију су породичну кућу хрватске снаге спалиле током рата управо због његовог српског порекла. Хрватска, која би у јануару 2023. требало да уведе евро као званичну валуту, предложила је да на своје кованице евра од 10, 20 и 50 центи стави лик српског научника Николе Тесле на шаховници, уз карту Хрватске и глаголицу.¹⁹

Крајем марта 2022, Савет Европе затражио је од Хрватске да исправи недостатке који постоје у области употребе језика националних мањина које у њој живе, а међу једанаест језика чији статус треба да

18 „Glas Istre, Hina, 15.07.2021, Sabor donio Zakon o civilnim stradalnicima Domovinskog rata“, DIC Veritas, 16. Jul 2021., <http://www.veritas.org.rs/glas-istre-hina-15-07-2021-sabor-donio-zakon-o-civilnim-stradalnicima-domovinskog-rata/>, (sajtu pristupljeno 14 07 2022).

19 „Хрватска представила кованицу евра са ликом Тесле“, РТС, 04. ФЕБ. 2022, [HTTPS://WWW.RTS.RS/PAGE/STORIES/CI/STORY/3/REGION/4687948/TESLA-HRVATSKA-EVRO-KOVANICA.HTML](https://www.rts.rs/page/stories/ci/story/3/region/4687948/tesla-hrvatska-evro-kovanica.html), (sajtu pristupljeno 14 07 2022).

буде побољшан је и српски. Уз оцену да су хрватске власти предузеле одређене кораке како би испуниле обавезе из Европске повеље о регионалним језицима и језицима мањина, Савет Европе је у извештају поново препоручио неодложну акцију како би се унапредио статус мањинских језика.²⁰

Свега неколико недеља после упозорења Савета Европе Министарство науке и образовања Хрватске је у оквиру реформе средњег стручног образовања одлучило да укида бројне програме у школама широм земље. Овај предлог обухватио и Средњу струковну школу Марко Бабић у Вуковару и наставу на српском језику и ћириличном писму. Посланик СДСС у Хрватском сабору, Драгана Јецков у говору пред посланицима указала је на ове проблеме и питала премијера Андреја Пленковића за објашњење и став владе. Није добила одговор.²¹

У Вуковару и даље траје опструкција градских власти у вези са остваривањем законског права Срба на коришћење српског језика и ћириличног писма. Градско вијеће Вуковара и даље инсистира да се нису стекли предуслови за проширење права, односно увођење двојезичности и двописмености у службену употребу у Вуковару. У образложењу закључка градоначелник Иван Пенава навео је да је „обим признатих права

20 „Savet Evrope traži od Hrvatske bolji status za jezike manjina, pa i srpske“, *NI.sr*, 24. mar. 2022 <https://rs.n1info.com/region/savet-evrope-trazi-od-hrvatske-bolji-status-za-jezike-manjina-pa-i-srpske/>, (sajtu pristupljeno 14 07 2022).

21 „Jecikova upozorila: Hrvatska namjerava da ukine nastavu na srpskom jeziku“, *BLportal*, 26/04/2022 <https://www.bl-portal.com/region/jecikova-upozorila-hrvatska-namjerava-da-ukine-nastavu-na-srpskom-jeziku/>, (sajtu pristupljeno 14 07 2022).

на разини која омогућава међусобну толеранцију, сурадњу и суживот.»²² Вероватно се чекају званични подаци пописа о националној припадности а за које се процењује да ће показати пад броја Срба у Вуковару испод трећине, што ће аутоматски значити и престанак услова за двојезичност.

После више одлука Привредног суда у Београду, маја месеца 2022. године Привредни апелациони суд потврдио је да се не може признати страна судска одлука којом је некадашњој Југобанци отета имовина. Привредни апелациони суд донео је коначну одлуку да одбије признање стране судске пресуде којом је Привредна банка Загреб тражила исплату трошкова поступка који је Југобанка водила пред Трговинским судом у Загребу. Ово се тумачи као порука да ни друге пресуде хрватског правосуђа неће бити признате пред српским институцијама.²³

Међутим, главни проблем је са повраћајем српске имовине у Хрватској. У тој земљи се и даље активно ради на отуђивању имовине Срба и предузећа са подручја Србије која су пословала у Хрватској пре распада Југославије. Хрватска и даље одбија да примени Анекс Г споразума о сукцесији а према коме је изричито прописано да особе које нису у могућности да остваре повраћај одузете имовине имају „право на накнаду у складу са грађанским и међународним правним

22 Документа о овоме су објављена, видети на : https://www.vukovar.hr/images/stories/files/uot/poziv/2021_03/gv03-01.pdf , (sajtu pristupljeno 14 07 2022).

23 Aleksandra Petrović , „Srbija konačno rekla „stop“ hrvatskoj otimačini“, *Politika*, <https://www.politika.rs/sr/clanak/506370/Srbija-konacno-rekla-stop-hrvatskoj-otimacini> , (sajtu pristupljeno 14 07 2022).

нормама“. У Хрватској имовину је оставило 300-400 српских предузећа, а води се око 180 предмета везаних за повраћај имовине фирмама из Србије. Хрватска је већ продала многа српска синдикална одмаралишта, туристичке објекте и пословни простор. Вредност укупне евидентиране приватне имовине прогнаних и избеглих Срба из Хрватске незванично је процењена на око 30 милијарди евра.²⁴ У Србији после 2000. године није важио реципроцитет, па су сви правни субјекти из Хрватске, који су то желели, остварили своја права.

Хрватска је једина од свих бивших република СФРЈ донела закон којим су Србима одузета станарска права и тако им онемогућила повратак у око 40.000 станова.

Маја месеца 2022. српско Тужилаштво за ратне злочине подигло је оптужницу против хрватских официра који се терете да су током акције „Олуја“ у августу 1995. наредили авионско ракетирање колоне избеглица на Петровачкој цести код Босанског Петровца и у месту Сводна код Новог Града.²⁵ У нападима на избегличке колоне Срба 7. и 8. августа 1995. убијено је 13 а рањено 24 цивила. Докази за оптужницу стигли су и из некадашњег Хашког трибунала.²⁶

24 Dejan Jovović, „Kako se sistematski otuđuje srpsla imovina u Hrvastkoj“, *Danas*, 25.08.2021., <https://www.danas.rs/dijalog/licni-stavovi/kako-se-sistematski-otudjuje-srpska-imovina-u-hrvatskoj/>, (sajtu pristupljeno 14 07 2022).

25 „Danas, Beta, 24.05.2022, Milanović poručio Srbiji da će je koštati optužnica protiv hrvatskih pilota“, DIC Veritas, 24. maj 2022., <http://www.veritas.org.rs/danas-beta-24-052022-milanovic-porucio-srbiji-da-ce-je-kostati-optuznica-protiv-hrvatskih-pilota/>, (sajtu pristupljeno 14 07 2022).

26 „Politika, 02. 06. 2022, Dokazi protiv hrvatskih pilota stigli iz Haga“, DIC Veritas, 2. jun 2022.. <http://www.veritas.org.rs/politika-02-06-2022-dokazi-protiv-hrvatskih-pilota-stigli-iz-haga/>, (sajtu pristupljeno 14 07 2022).

Хрватска влада и званичници оштро су осудили подизање оптужнице. Хрватски премијер Пленковић је поручио: „све замолнице које ће доћи ћемо одбити“.²⁷ Он је додао да Хрватска има механизме којима ће заштитити хрватске пилоте. „Процесуирање ратних злочина, да, али не у дневнополитичке сврхе. То је порука Србији која се још није суочила са својом одговорношћу у вези ратова на подручју бивше Југославије”, рекао је Пленковић.²⁸ Хрватски званичници претили су блокадом преговора Србије о приступању ЕУ, док је председник Хрватске рекао да ће Србију „коштати“ подизање оптужнице и искористио је за правдање екстремизма хрватских десничарских посланика у Сабору према Србима: „Те оптужнице су се догодиле упркос нашим вишегодишњим настојањима да их уверимо да се не играју ватром и да ће их то коштати. Не могу бити пристојнији, надам се да ме слушају. Макните се од тога људи, у противном нека их не изненађују реакције десничарских посланика у Сабору. Проблем је у томе што тако мисли већина људи у Хрватској“.²⁹

27 „Plenković o optužnici pilotima: Sve zamolnice koje će doći ćemo odbiti“, *Index.hr*, 9.6.2022. <https://www.index.hr/vijesti/clanak/video-plenkovic-o-pilotima-procesuiranje-zlocina-da-ali-ne-u-dnevno-politicke-svrhe/2370953.aspx>, (сајту приступљено 14 07 2022).

28 Исто.

29 „Милановић: Србију ће коштати оптужница против хрватских пилота“, *Политика*, 24.05.2022. <https://www.politika.rs/scc/clanak/508019/Milanovic-Srbiju-ce-kostati-optuznica-protiv-hrvatskih-pilota>, (сајту приступљено 14 07 2022).

У Хрватској већ годинама у јавности износе тезу да су избегличку колону бомбардовали Срби.³⁰ Јуна 2022. године, група хрватских екстремиста прекинула је трибину у Загребу посвећену страдању Срба на Петровачкој цести.³¹

Иначе, поред Србије, и Босна и Херцеговина је подигла оптужнице против хрватских ратних команданата, што је Хрватска такође одбацила: „То није добро за међусобне односе. Томе треба рећи: ‘Господо, тај филм нећете гледати.’ Тим људима се неће судити у хрватској држави. Ми ћемо их заштитити по сваку цену, то су наши ратни команданти“, рекао је председник Хрватске Зоран Милановић.³² БиХ је од Хрватске затражила помоћ у преко 80 предмета везаних за хрватске злочине, а Загреб није реаговао ни на један.

Главни тужилац судског Механизма у Хагу Серж Брамерц је пред Саветом безбедности УН јуна 2022. изјавио да Хрватска није вољна да кривично гони хрватске починиоце ратних злочина над Србима и Муслиманима. „Свеопшти је утисак да у Хрватској

30 „Večernje novosti, Srna, 04.06.2022, MONSTRUOZNO: Ugledni hrvatski historičar tvrdi da su civile na Petrovačkoj cesti bombardovali Srbi“, DIC Veritas, 4. Jun 2022., <http://www.veritas.org.rs/vecernje-novosti-srna-04-06-2022-monstruožno-ugledni-hrvatski-istoričar-tvrdi-da-su-civile-na-petrovačkoj-cesti-bombardovali-srbi/>, (sajtu pristupljeno 14 07 2022).

31 „Vesti, 02. 06. 2022, Stradanje Srba zabranjena tema“, DIC Veritas, 2. Jun 2022., <http://www.veritas.org.rs/vesti-02-06-2022-stradanje-srba-zabranjena-tema/>, (sajtu pristupljeno 14 07 2022).

32 „МИЛАНОВИЋ: Хрватска неће дати да се суди њеним ратним командантима – неће им ни сама судити“, Видовдан, 7. августа 2021. <https://vidovdan.org/info/milanovic-hrvatska-nece-dati-da-se-sudi-njenim-ratnim-komandantima-nece-im-ni-sama-suditi/>, (сajту приступљено 14 07 2022).

данас постоји воља да се задовољи правда за хрватске жртве, али не и за жртве других националности”, нагласио је Брамерц, подносећи редован извештај Савету безбедности УН у Њујорку.³³

У Хрватској не само да не постоји воља да се ратни злочини хрватске стране процесуирају, већ се они релативизују а у случају „Олује“ и „Бљеска“ славе као „победа“. Тако је хрватски председник Зоран Милановић изразио респект према чину Слободана Праљка који се отровао у судници Хашког суда након што му је у жалбеном поступку потврђена пресуда на 20 година затвора изречена због ратних злочина почињених у Босни и Херцеговини. Он је говорио и о Миливоју Петковићу – хрватском официру који је осуђен на 20 година затвора у Хагу због ратних злочина - те је казао да „Петковића могу осудити десет пута, али он није ратни злочинац“. То је изјавио непуна два месеца након што је Петковић признао кривицу и изразио кајање.³⁴

Било је и других чиновна одаје почасту ратним злочинцима као што је Михајло Храстов. Недалеко од Коранског моста на којем је Храстов 1991. починио ратни злочин убиства 13 ненаоружаних резервиста српске националности (због чега је после дуго година осуђен), освануо је мурал с његовим ликом. Уз то, од септембра

33 „Тужилац Брамерц у УН: Хрватска није вољна да гони починиоце злочина над Србима и Муслиманима“, Политика, 14.06.2022., <https://www.politika.rs/scc/clanak/509664/Tuzilac-Bramerc-u-UN-Hrvatska-nije-voljna-da-goni-pocinioce-zlocina-nad-Srbima-i-Muslimanima>, (сајту приступљено 14 07 2022).

34 „Milanović o Praljkovu samoubojstvu: Imam neki respekt prema tome”, Index.hr, 21. 10. 2021., <https://www.index.hr/vijesti/clanak/milanovic-o-praljkovu-samoubojstvu-imam-neki-respekt-prema-tome/2314533.aspx>, (сајту приступљено 14 07 2022).

2021. мост је назван по Специјалној јединици полиције „Гром“, којој је припадао Храстов, а која је починила злочин. Иницијативу Специјалне полиције „Гром“ Карловачке жупаније за преименовање моста подржао је градоначелник Карловца Дамир Мандић (ХДЗ).³⁵

Поводом три деценије од убиства српске породице Зец у Загребу, а за које нико није правоснажно осуђен, посланик опозиционог ГЛАС-а у хрватском сабору Анка Мрак Тариташ захтевала је да Александра Зеца (која је имала 12 година) добије улицу у Загребу, а први пут пошту убијенима одао је и градоначелник Загреба. Међутим, хрватски председник Милановић је изјавио: „Обитељ Зеца је била позвана у Владу, добила је одштету, што још треба. Сад вас морам питати директно – шта још треба? Грозна прича, али ја знам у рату грознијих прича од те приче иза којих стоје неки други људи, нека друга страна. Хоћемо сљедећих 50 година једни у друге прстима упирати”, поручио је Зоран Милановић и онда поновио недоказану тврдњу – која се већ дуго година пласира у хрватској јавности – да је мотив убиства био пљачка а не српски идентитет жртава.³⁶

Хрватска, са друге стране, и даље наставља да издаје тајне и друге потернице за Србима из Хрватске, оптужујући их за наводне злочине. Тако је јуна месеца

35 „Gradonačelnik Karlovca podržao imenovanje mosta po Gromovima“, Novosti, 20/09/2021 <https://portalnovosti.com/gradonacelnik-karlovca-podrzao-ideju-da-se-most-nazove-po-gromovima> , (sajtu prisupljeno 15 07 2022).

36 „РТС, 07.12.2021, Три деценије од убиства породице Зеца, градоначелник Загреба први пут одао пошту“, IDC Veritas, 7. Decembar 2021., <http://www.veritas.org.rs/rts-07-12-2021-tri-decenije-od-ubistvapordice-zec-gradonacelnik-zagreba-prvi-put-odao-postu/> , (sajtu prisupljeno 15 07 2022).

на граничном прелазу између Северне Македоније и Грчке ухапшен Јован Цвијетић а по оптужници Хрватске из 1992. године.³⁷ Према подацима Веритаса, у вези са ратним злочинима почињеним у Хрватској процесуирано је 3.736 особа, махом припадника српских оружаних снага. Само 3,1 % особа које су судски гоњене били су по националности Хрвати ! Пред српским судовима нашло се 117 особа, од чега 54 припадника хрватских оружаних јединица, док су остали – Срби. Пред Хашким трибуналом нашле су се због догађаја у Хрватској 22 особе: 15 Срба, који су или осуђени или умрли током процеса, и седам Хрвата, који су ослобођени.³⁸ Само 3,1 одсто кривично гоњених особа били су припадници хрватских јединица. Чак 100 људи првобитно је било суђено за геноцид, па су једном броју оптужнице преименоване. За оружану побуну процесуирано је њих 21.255.

Хрватска и даље инсистира на прослави операције „Олуја“ из 1995. године, у којој је протерано 250.000 Срба, као централну тачку своје независности. Председник хрватског Сабора Гордан Јадранковић је изјавио да је „прослава „Олује“ у Хрватској достојанствена, ми

37 „СРБИН УХАПШЕН У ГРЧКОЈ ПО ХРВАТскоЈ ПОТЕРНИЦИ: Кренуо са женом и ћерком на море, суд одлучује о изручењу Загребу“, Вечерње новости, 27. 06. 2022. , <https://www.novosti.rs/c/vesti/politika/1130362/srbin-uhapsen-grckoj-hrvatskoj-poternici-krenuo-zenom-cerkom-more-sud-odlucuje-izrucenju-zagrebu> , (сајту приступљено 15 07 2022).

38 „Večernje novosti, 30.06.2022, U VEZI sa ratnim zločinima počinjenim u Hrvatskoj procesuirano je 3.736 osoba, mahom pripadnika srpskih oružanih snaga“, IDC Veritas, 30. juni 2022., <http://www.veritas.org.rs/vecernje-novosti-30-06-2022-u-vezi-sa-ratnim-zlocinima-pocinjnim-u-hrvatskoj-procesuirano-je-3-736-osoba-mahom-pripadnika-srpskih-oruzanih-snaga/> , (saјtu prisupljeno 15 07 2022).

славимо победу у рату, не омаловажавајући никога“.³⁹

Премијер Хрватске Андреј Пленковић осудио је поступак начелника Борова Зорана Баћановића који је 4. августа 2021. на Фејсбуку објавио фотографију са једног обележавања „Олује“, на којој је приказана колона људи која држи транспарент „Олуја - злочин који још траје“.⁴⁰ „То је за сваку осуду, неприхватљиво, непримерено и не могу уопште да схватим како је тако нешто могуће ставити на Фејсбук ако сте начелник општине у Републици Хрватској“, рекао је Пленковић.⁴¹

У Хрватској је новембра 2021. најављено и прављење компјутерске игре „Battle of Vukovar 1991 Rain of Steel“. Како је најављено, циљ игре је да се „представи заједнички (хрватски) поглед и сачува истина о Домовинском рату“ те да се „млађе генерације Хрвата упознају са тешким путем за стварање демократске и слободне Хрватске“.⁴²

Хрватски званичници су најавили да се разматрају строжије казне за оне који користе усташки поздрав

39 „Jandroković kaže da je uzrok incidenta u Subotici retorika predsednika Srbije“, N1.sr, 07. avg. 2021. <https://rs.n1info.com/region/jandrokovic-kaze-da-je-uzrok-incidenta-u-subotici-retorika-predsednika-srbije/> , (sajtu prisupljeno 15 07 2022).

40 „Plenković osudio objavu na Fejsbuku načelnika Borova o Oluji“, Nova.rs, 10. avg. 2021., <https://nova.rs/svet/plenkovic-2/> , (sajtu prisupljeno 15 07 2022).

41 Isto.

42 Mate Paškanović Pavković, „Video game about heroic defense of Vukovar being developed“, *Croatia Week*, November 18, 2021, <https://www.croatiaweek.com/video-video-game-about-heroic-defense-of-vukovar-being-developed/> , (sajtu prisupljeno 15 07 2022).

„За дом спремни“⁴³, али чини се да то није имало ширег одјека у хрватском друштву.

Августа 2021. на сајту израелског Џерузалима поста објављен је текст – како се испоставило – измишљеног аутора Давида Голдмана, у коме се између осталог тврди да је у Јасеновцу убијено највише 4.500 људи. После протеста из научних кругова и српског Министарства спољних послова, текст је уклоњен.⁴⁴ Још један скандал у вези са Јасеновцем десио се када је италијански амбасадор у Хрватској на споменик јасеновачким жртвама положио венац на коме је изражена солидарност са „хрватским народом“.⁴⁵ Италија није упутила никакво објашњење нити извињење.

Новембра 2021. Одбор за ратне ветеране Хрватског Сабора одлучио је да се на загребачком гробљу Мирогој обнови меморијално усташко гробље.⁴⁶

43 „Strože kazne za ustaški pozdrav “Za dom spremni”“, *Novosti*, 22/04/2022., <https://www.portalnovosti.com/stroze-kazne-za-ustaski-pozdrav-za-dom-spremnii>, (сајту присупљено 15 07 2022).

44 „Danas, Beta, 18.08.2021, Muzej: Sporni tekst o žrtvama Jasenovca uklonjen sa sajta Džeruzalem Posta”, IDC Veritas, 19. avgust 2021., <http://www.veritas.org.rs/danas-beta-18-08-2021-muzej-sporni-tekst-o-zrtvama-jasenovca-uklonjen-sa-sajta-dzeruzalem-posta/>, (сајту присупљено 15 07 2022).

45 „SKANDAL Italijanska ambasada pljunula na žrtve Jasenovca: Saosećaju sa ustašama!”, *Alo.rs*, 23.04.2022., https://www.alo.rs/vesti/politika/622339/italijanska-ambasada-jasenovac-hrvatska/vest?utm_source=widget4media&utm_medium=b92&utm_content=article&utm_campaign=skandal-italijanska-ambasada-pljunula-na-zrtve-jasenovca-saosecaju-sa-ustasama-foto&ayu_origin=26&ayu_widget=34&ayu_post=278701, (сајту присупљено 15 07 2022).

46 „Odbor za ratne veteran, Zaključak Odbora za ratne veterane o predstavi Zajednice žrtvoslovnih udruga od 09. studenoga 2021. godine”, Hrvatski državni sabor, 24.11.2021., <https://www.sabor.hr/radna-tijela/odbori-i-povjerenstva/zakljucak-odbora-za-ratne-veterane-o-predstavci-zajednice>, (сајту присупљено 15 07 2022).

Марта 2022. Аустрија је забранила комеморацију у Блајбургу⁴⁷ а од тада се интензивно врше припреме да се наредне године скуп одржи у Удбини (до 1995 око 85% становништва овог градића били су Срби. Данас Хрвати чине више од половине његовог грађанства). После одлуке да се забрани комеморација, локалне аустријске власти су донеле одлуку о уклањању усташког грба са споменика, који се иначе налази на поседу аустријског удружења „почасни блајбуршки вод“. Ово је изазвало протесте како од стране појединих хрватских удружења тако и од владе Хрватске која је послала протестну ноту Аустрији. У ноти је истакнуто да је „сам грб вековима био саставни део хералдике Хабсбуршке монархије и као такав често је истицан на разним историјским грађевинама и у разним списима, па нема и не може имати противуставне конотације».⁴⁸

И у протеклој години у Хрватској је забележен низ инцидената у којима је фигурирало усташтво и неофашизам. Наводимо само неке од њих: у децембру 2021. је на хрватском сатиричном Фејсбук и Јутјуб каналу „Претјеривач“ објављен цртани филм „Домовински рат за најмлађе“, у којем су Срби представљени као

47 „Аустрија забрањује скуп у Bleiburgu: ‘Треба се супротставити свакој назнаци фашизма’“, *Tportal.hr*, 20.03.2022 <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/austrija-zabranjuje-skup-u-bleiburgu-treba-se-suprotstaviti-sva-koj-naznaci-fasizma-20220320> , (sajtu prisupljeno 15 07 2022). <https://www.portalnovosti.com/austrija-skinula-ustaski-grb-sa-spomenika-na-bleiburgu> , (sajtu prisupljeno 15 07 2022).

48 „Hrvatska se žalila Austriji zbog uklanjanja grba: “Neprihvatljivo”“, *B92*, 5.05.2022., HTTPS://WWW.B92.NET/INFO/VESTI/INDEX.PHP?YYYY=2022&MM=05&DD=05&NAV_CATEGORY=78&NAV_ID=2150061 , (sajtu prisupljeno 15 07 2022).

пацови који на крају беже из Книна.⁴⁹ Снимак који траје неколико минута заправо је прерађени део цртаног филма Волта Дизнија „Чаробни фрулаш”. Видео је синхронизован на хрватски, а Срби су представљени као „штакори који су дуго година живели крај људи, а онда су одлучили да живе у једној чистој – штакорској држави”, били су „права напаст која је све крала, од одеће до трактора”.⁵⁰ Гостовање Берлинске филхармоније у Загребу фебруара месеца, рекламирано је на плакату на којем је штампан програм из времена такозване НДХ.⁵¹ Поводом обележавања 31. годишњице 9. бојне јединице Хрватских одбрамбених снага (ХОС), изасланик Министарства бранитеља Матко Раос је рекао да „не би било Хрватске да није било 10. априла 1941.», када је основана такозвана НДХ.⁵²

Односи на државном нивоу између Србије и Хрватске и у протеклом годишњем периоду били су напети. Две стране су се сукобиле по питањима из деведесетих, о идентитетским питањима и регионалној сарадњи.

49 „„Svirač iz Čavoglava otjerao štakore iz Knina: Crtani film “Domovinski rat za početnike” izazvao uzbunu u Srbiji””, *MAXPORTAL*, 9. PROSINCA, 2021., [HTTPS://WWW.MAXPORTAL.HR/PREMIUM-SADRZAJ/TRUBADUR-IZ-CAVOGLAVA-OTJERAO-STAKORE-IZ-KNINA-CRTANI-FILM-DOMOVINSKI-RAT-ZA-POCETNIKE-IZAZVAO-UZBUNU-U-SRBIJI/](https://www.maxportal.hr/premium-sadrzaj/trubadur-iz-cavoglava-otjerao-stakore-iz-knina-crtani-film-domovinski-rat-za-pocetnike-izazvao-uzbunu-u-srbiji/), (sajtu prisupljeno 15 07 2022).

50 Isto.

51 J. КЕРБЛЕР, „„ПОВАМПИРЕНО УСТАШТВО: Нови скандал у Хрватској - гостовање Берлинске филхармоније најављују плакатом из НДХ!””, *Вечерње новости*, 02. 02. 2022., <https://www.novosti.rs/c/planeta/region/1082215/najnovije-vesti-hrvatska-ndh-ustase-berlinska-filharmonija-ustastvo>, (sajtu pristupljeno 15 07 2022).

52 „DA NIJE BILO NDH NE BI BILO NI HRVATSKE: Ministarstvo branitelja o izjavi svog izaslanika – To nije bilo predviđeno“, *Večernje новости*, 10. 04. 2022., <https://www.novosti.rs/planeta/region/1105722/ustase-ndh-srbi-hrvatskoj>, (sajtu prisupljeno 15 07 2022).

Хрватска је у више наврата запретила блокадом приступних преговора Европској унији. Тако је фебруара 2022. запређено блокадом преговора а повод је био чин министра одбране Србије који је израелском амбасадору у Београду уручио диск са дигиталним копијама архивске грађе о прогону и страдању Јевреја у Независној Држави Хрватској (НДХ) током Другог светског рата. Српском Министарству спољних послова упућена је нота са захтевом да им Београд „преда сву архивску грађу, како је договорено сукцесијом”, као и да им се достави копија докумената који су предати Израелу.⁵³

Хрватска министарства културе и спољних послова изразила су протест због усвајања Закона о културном наслеђу Србије. Према закону, усвојеном крајем децембра, у стару и ретку библиотечку грађу сврстана су и издања дубровачке књижевности која припадају „и српској и хрватској култури, закључно с 1867. годином”.⁵⁴ У Хрватској тврде да се тиме легализују настојања да се дубровачка књижевност прогласи заједничком Срба и Хрвата и да је реч о томе да Србија жели присвојити „права” на Држића, Гундулића и друге

53 Д. МИЛИНКОВИЋ, „НОВА УЦЕНА ИЗ ХРВАТСКЕ: Прете блокадом због докумената о злочинима НДХ“, Вечерње новости, 11. 02. 2022., <https://www.novosti.rs/c/vesti/politika/1084971/nova-ucena-hrvatske-prete-blokadom-zbog-dokumenata-zlocinima-ndh> , (сајту приступљено 15 07 2022).

54 „N1, FoNet, 21.01.2022, Radman: Srbija će snositi posledice zbog otimanja hrvatske kulturne baštine“, DIC Veritas, 21. januar 2022., <http://www.veritas.org.rs/n1-fonet-21-01-2022-radman-srbija-ce-snositi-posledice-zbog-otimanja-hrvatske-kulturne-bastine/> , (сајту присупљено 15 07 2022).

великане из тог времена.⁵⁵ Хрватски министар спољних и европских послова Гордан Грлић Радман изјавио је да ће због „отимања хрватске културне баштине” Србија сносити последице у приступним преговорима са Европском унијом.⁵⁶ До 1900. није забележено присуство етничких Хрвата у Дубровнику, овај град је тек 1939. године први пут постао део некаквог хрватског политичког ентитета.

Поводом подизања оптужнице против хрватских pilota за злочин над српским избеглицама на Петровачкој цести извршен августа 1995. године, из Хрватске је поручено да ће то Србију „коштати”. Председник Хрватске Зоран Милановић изјавио је да Србија крши обавезе у процесу прируживања ЕУ тиме што подиже оптужнице против бивших pilota Хрватске војске због наводних ратних злочина уз коментар „и онда се Срби чуде што су их Немци бомбардовали“.⁵⁷

У нападама на Србију и Србе посебно се истицао председник Хрватске Зоран Милановић, а на његовој

55 J. KERBLER „Večernje novosti, SRBIMA PRETI GUBITAK PRAVA: Demografska situacija u Hrvatskoj protiv srpskog jezika, pisma i zapošljavanja”, DIC Veritas, 17. Januar 2022., <http://www.veritas.org.rs/vecernje-novosti-17-01-2022-srbima-preti-gubitak-prava-demografska-situacija-u-hrvatskoj-protiv-srpskog-jezika-pisma-i-zaposljavanja/> , (sajtu prisupljeno 15 07 2022).

56 „Grlić Radman: Srbija će snositi posljedice zbog otimanja hrvatske kulturne baštine“, Al Jazeera.Balkans, 21 Jan 2022., <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2022/1/21/grlic-radman-srbija-ce-snositi-posljedice-zbog-otimanja-hrvatske-kulturne-bastine> , (sajtu prisupljeno 15 07 2022).

57 „JEZIVA IZJAVA MILANOVIĆA: „I onda se Srbi чуде što su ih Nijemci bombardovali““, Večernje novosti.ba, 20.05.22., <https://vecernjenovosti.ba/53043/svijet/zoran-milanovic-srbija-bomradovanje-ratni-zlocini-najnovije-vijesti/> , (sajtu prisupljeno 15 07 2022).

мети се нашао и покојни српски Патријарх Иринеј: „Она изјава, да су права Срба у Црној Гори угрожена више него у Павелићевој Хрватској, након тога може једино шака да полети, ни Слободан Милошевић није прелазио ту границу, његов говор био је више комитетски, да не кажем сократовски“.⁵⁸

Децембра 2021. Зоран Милановић је боравио у посети Приштини где се састао са лидерима сепаратистичких Албанаца. Том приликом је изјавио да је „Косово држава с којом знаш на чему си“, „пријатељска држава“ с којом Хрватска „има доста заједничких горких искустава“. Он је додао да је Косово „вибрантна демократија“ која би „одлично функционирала као чланица Еуропске уније и НАТО-а“ јер нема „подијељене лојалности“ и обећао да ће он и премијер Пленковић за „Косово“ у ЕУ „одшкринути врата“ која могу за признање независности.⁵⁹

Милановић је такође рекао да је пројекат „Отворени Балкан“ – који је иницирала Србија а у којем учествују Албанија и Северна Македонија – „српска финта“ и да би требало да укључи „све државе регије“ апострофирајући и такозвано Косово.

Априла 2022. Институт за хрватски језик и језикословље поздравио одлуку Министарства просвете Србије о измени садржаја уџбеника којим се

58 „Milanović o izjavi pokojnog patrijarha Irineja: Nakon toga može jedino šaka da poleti“, RTV, 16. septembar 2021., https://rtv.rs/sr_lat/region/milanovic-o-izjavi-pokojnog-patrijarha-irineja-nakon-toga-moze-jedino-saka-da-poleti_1272449.html, (sajtu prisupljeno 15 07 2022).

59 „Милановић поручио у Приштини: Радићу на признавању Косова“, Политика, 23.12.2021., <https://www.politika.rs/scc/clanak/495257/Milanovic-porucio-u-Pristini-Radicu-na-priznavanju-Kosova>, (sajtu prisupljeno 15 07 2022).

негира постојање хрватског језика као посебног.⁶⁰

У мају је Хрватска академија наука и уметности усвојила документ о „заштити хрватских националних интереса“ приликом преговора с БиХ, Црном Гором и Србијом у току преговора за приступање Европској унији.⁶¹ У документу се наводи како Србија треба да престане са „подстицањем непријатељства према Хрватској“, „прогоном хрватских држављана“ те да се „одрекне великосрпске пропаганде“. Као услови које би Хрватска требало да постави Србији на њеном путу ка ЕУ, тражено је спровођење разгранчење на Дунаву. Аутори су додали: „те актуализирати неодгодиви повратак хрватскога катастарског територија и Шаренградске аде под суверенитет Хрватске“.⁶²

Потребно је, сматра ХАЗУ, „актуализирати поштивања преузетих обвеза из потписаних споразума и договора, као што су заштита реципрочних права хрватске мањине, а Хрватима осигурати слободно политичко и културно организирање те дјеловање на разини истовриједној оној коју Хрватска осигурава

60 „HRVATSKA TRAŽILA, SRBIJA ISPUNILA - “HRVATSKI NIJE SRPSKI”“, *VESTI*, [HTTPS://WWW.VESTI.RS/VESTI/HRVATSKA-TRAZILA-SRBIJA-ISPUNILA-HRVATSKI-NIJE-SRPSKI-2.HTML](https://www.vesti.rs/vesti/hrvatska-trazila-srbija-ispunila-hrvatski-nije-srpski-2.html) , 12. Apr.2022, (sajtu prisupljeno 15 07 2022).

61 „HAZU objavio uvjete za ulazak Srbije, Crne Gore i BiH u EU: Evo što traže“, *Večernji list*, 20. SVIBNJA 2022. [HTTPS://WWW.VECERNJI.HR/VIJESTI/HAZU-OBJAVIO-UVJETE-ZA-ULAZAK-SRBIJE-CRNE-GORE-I-BIH-U-EU-EVO-STO-MORAJU-NAPRAVITI-1588165](https://www.vecernji.hr/vijesti/hazu-objavio-uvjete-za-ulazak-srbije-crne-gore-i-bih-u-eu-evo-sto-traze) , (sajtu prisupljeno 15 07 2022).

62 Званична Хрватска је након што је постигла друге великоржавне циљеве отворила питање разграничења захтевајући да граница следи вијугави ток реке Дунав из времена пре њеног регулаисања у 20. веку. Тако би Србија на великом делу границе са хрватском била лишена изласка на обалу Дунава.

српској мањини⁶³. Наглашава се потреба дефинисања положаја Српске православне цркве у Хрватској⁶⁴. ХАЗУ такође тражи да Хрватска инсистира на достављању података из однесених архива након Другога светског рата, конкретно треба „вратити архив НДХ, архив ЈНА о крижним путовима и логорима, о хрватском прољећу итд... Србија треба вратити документацију однесену из Вуковарске болнице, открити сва мјеста погубљења Хрвата за вријеме агресије на Хрватску те имена убијених, уз омогућавање њихова достојног укопа“⁶⁵. ХАЗУ још истиче да би од Србије требало да се тражи да призна „хрватски етнички интегритет“ Буњевцима⁶⁶, те одрицање од проглашења буњевачког говора Хрвата службеним у Суботици, јер би се „то могло схватити као дио политичког плана идентитетскога растакања хрватске буњевачке заједнице у Војводини“⁶⁷.

Даље се каже да „Србија на свим разинама

63 Срба је у данашњој Р. Хрватској 1921. било око 25%, а на данашњој територији Р. Србије број Хрвата никада није прешао 3% становништва. Права Срба у Хрватској регулисана су споразумима међу којима Ердутски има међународни карактер. Хрвати у Србији имају иста права као и друге мањине, док Срби у Хрватској – већ кад је реч о праву на језик и писмо - немају.

64 Иако је овај положај регулисан уговором између Р. Хрватске и СПЦ.

65 Овај извештај је током претодних година навео више примера систематског одбијања Републике Хрватске да омогући ископавање необележених гробница и потрагу за несталим Србима на својој територији.

66 Дакле да помогне асимилацију Буњаваца и њихово интегрисање у хрватску нацију.

67 „HAZU objavio uvjete za ulazak Srbije, Crne Gore i BiH u EU: Evo što traže“, *Večernji list*, 20. SVIBNJA 2022. [HTTPS://WWW.VECERNJI.HR/VIJESTI/HAZU-OBJAVIO-UVJETE-ZA-ULAZAK-SRBIJE-CRNE-GORE-I-BIH-U-EU-EVO-STO-MORAJU-NAPRAVITI-1588165](https://www.vecernji.hr/vijesti/hazu-objavio-uvjete-za-ulazak-srbije-crne-gore-i-bih-u-eu-evo-sto-moraju-napraviti-1588165) , (sajtu pri-supljeno 15 07 2022).

треба јавно и недвосмислено признати хрватски језик као посебан и неовисан стандардни језик. “Треба инзистирати на одрицању Србије од својатања и присвајања повијесних досега културе с хрватских простора те хрватске књижевне баштине, посебно старије хрватске књижевности. Србија треба признати агресију на Хрватску, првенствено плаћањем штете почињене у походу на Хрватску.”⁶⁸

Ове године забележен је и случај забране српским званичницима да уђу у Хрватску. Јуна 2022. председница Српске странке Заветници Милица Ђурђевић Стаменковски, изјавила је да је осмочлана група посланика ове странке, чију половину су чиниле жене и функционерке Заветника, без званичног образложења враћена са хрватске границе и да им је забрањен улазак у ту земљу.⁶⁹ Средином јула 2022. председник Србије Александар Вучић покушао је да посети меморијално подручје Јасеновац. Пошто је његова званична посета одбијана, покушао је да организује приватну, али одговор је био негативан. Хрватски медији започели су хистеричну кампању према којој је Вучић желео да подстанкне настанак хаоса у овој земљи, у јавности је представљано како је Вучић уствари желео да дође тајно и мимо воље својих домаћина у логор, тврдило се да је намеравао да дође

68 „HAZU objavio uvjete za ulazak Srbije, Crne Gore i BiH u EU: Evo što traže”, *VEČERNJI LIST*, 20. SVIBNJA 2022., [HTTPS://WWW.VECERNJI.HR/VIJESTI/HAZU-OBJAVIO-UVJETE-ZA-ULAZAK-SRBIJE-CRNE-GORE-I-BIH-U-EU-EVO-STO-MORAJU-NAPRAVITI-1588165](https://www.vecernji.hr/vijesti/hazu-objavio-uvjete-za-ulazak-srbije-crne-gore-i-bih-u-eu-evo-sto-moraju-napraviti-1588165), (sajtu prisupljeno 15 07 2022).

69 „Delegacija stranke Zavetnici vraćena sa hrvatske granice, članovi dobili rešenja o ZABRANI ULASKA”, *Blic*, 05.06.2022., <https://www.blic.rs/ves-ti/politika/delegacija-stranke-zavetnici-vracena-sa-hrvatske-granice-clanovi-dobili-resenja-o/2rrrg1g>, (sajtu prisupljeno 15 07 2022).

са телевизијским камерама и тиме угрози обележавање акције „Олуја“.⁷⁰ У кампању против Србије укључио се немачки историчар Александер Корб, који је пре десетак година доказивао да у НДХ није био извршен геноцид над Србима зато што усташки злочини нису вршени на исти начин и истим средствима као што је то био случај са Холокаустом.⁷¹ Корб је тврдио да је Вучић постигао шта је хтео и да га је требало пустити а онда уручити протестну ноту.⁷² Адвокат Чедомир Стојаковић, који са неколико десетина „Руса, Украјинаца, Белоруса и Срба“ већ месецима демонстрира против Руске Федерације због рата у Украјини, тражио је јавно објашњење о томе којим средствима и возилима је председник намеравао да приватно посети Јасеновац.⁷³ Режим СНС одговорио

70 „PROVOKACIJA UOČI OLUJE / Vučić je danas planirao doći u Jasenovac i izazvati kaos, zabranjen mu je ulazak u Hrvatsku: 'Htio je preći granicu s TV ekipama...'“, *NET.HR*, 17.7.2022., [HTTPS://NET.HR/DANAS/HRVATSKA/VUCIC-JE-DANAS-PLANIRAO-DOCI-U-JASENOVAC-I-IZAZVATI-KAOS-ZABRANJEN-MU-JE-ULAZAK-U-HRVATSKU-170CF83A-0597-11ED-AF96-EE421911C732](https://net.hr/danas/hrvatska/vucic-je-danas-planirao-doci-u-jasenovac-i-izazvati-kaos-zabranjen-mu-je-ulazak-u-hrvatsku-170CF83A-0597-11ED-AF96-EE421911C732), (SAJTU PRISTUPLJENO 20 07 2022).

71 Владимир Умељић, „ПРОМЕНА ПАРАДИГМЕ У НЕМАЧКОЈ ИСТОРИЈСКОЈ НАУЦИ: У ХРВАТСКОЈ ДРЖАВИ 1941–1945. НИЈЕ ИЗВРШЕН ГЕНОЦИД НАД СРБИМА? (Докторска дисертација Александра Корба, награђена највишом оценом на Хумболтовом универзитету у Берлину, и све њене импликације)“, *ЗБОРНИК МАТИЦЕ СРПСКЕ ЗА ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ*, Нови Сад, 141., (4/2012), 523-550. https://www.maticasrpska.org.rs/stariSajt/casopisi/drustvene_nauke_141.pdf, (сајту приступљено 20 07 2022).

72 „Nemački istoričar: Kalkulisana provokacija Aleksandra Vučića“, *DW*, 19.07.2022., <https://www.dw.com/sr/nema%C4%8Dki-istori%C4%8Dar-kalkulisana-provokacija-aleksandra-vu%C4%8D%C4%87a/a-62521779>, (сајту присупљено 20 07 2022).

73 „Advokat podneo zahtev Predsedništvu: Svet nam se podsmeva zbog Vučićeve ideje“, *NI.rs*, 18. jul. 2022., <https://rs.n1info.com/vesti/advokat-podneo-zahtev-predsednistvu-svet-nam-se-podsmeva-zbog-vuciceve-ideje/>, (сајту присупљено 20 07 2022).

је уобичајеном кампањом таблоида, њихових уредника и јавних личности којима иначе напада опозицију у Србији. На конференцији за новинаре председник Вучић је открио податак о чак седамстотина (700), великим делом приватних, посета хрватских званичника Хрватима у Бачкој/Србији.

На априлским изборима 2022. у Народну скупштину Србије је ушао и Томислав Жигманов, председник Демократског савеза Хрвата Војводине. Тим поводом Жигманову је честитао и министар спољних послова Хрватске Гордан Грлић Радман и упозорио да „упркос освојеном мандату, ови избори још су једни на којима Србија није испунила одредбе споразума о узајамној заштити националних мањина из 2005.“⁷⁴

74 „Plenković: Ulazak Žigmanova u Skupštinu Srbije je važan za zastupljenost Hrvata”, *NI.sr*, 04. apr. 2022., <https://rs.n1info.com/region/plenkovic-ulazak-zigmanova-u-skupstinu-srbije-je-vazan-za-zastupljenost-hrvata/>, (sajtu prisupljeno 15 07 2022). Иначе, Хрвати су у Србији више и боље заступљени, уз много мање напестости, него Срби у Хрватској. Хрватске власти жалиле су се на незаступљеност Хрвата у парламенту Србије неосновано, будући да је Демократски савез Хрвата у Војводини деценијама (неуспешно) излазио на изборе у коалицији са другим странкама, пошто ни мањински цензус није могао да пређе. Поређење Срба у Хрватској са Хрватима у Србији, био је само политички трик којим је однос снага из прошлости требало да се преокрене: Срби су тако требало да постану незантна мањина у Хрватској, а Хрвати фактор на српској политичкој сцени. У првом је хрватска политика успела, за друго се још увек бори. Председник ДСХВ Тимислав Жигманов ушао је са адвокатом Александром Олеником у скупштину преко мањинске листе „Заједно за Војводину - Војвођани“, што је провокација која би у Хрватској - да су се Срби везали за аутономаштво Славоније, Истре или Далмације - имала сасвим негативне последице по провокатора. Оленик је иначе учествовао у кампањи у прилог „Закона о слободи вироисповести у Црној Гори“ представљајући се као заговорник грађанске и мундијалистичке политичке опције – сада представља две националне мањине (војвођанску и хрватску).

Марта 2022. указом председника Србије Александра Вучића на дужност изванредног и опуномоћеног амбасадора Србије у Хрватској постављена је Јелена Милић. Избор Милићке за амбасадора Србије наишао је на осуду дела јавности⁷⁵ будући да њено дугогодишње залагање за приступање Србије НАТО и оправдавање НАТО агресије 1999. Такође, намеће се и питање шта је тачно препоручило Јелену Милић за амбасадора Србије, имајући у виду да није познато да се посебно бавила и интересовала за дипломатију или положај Срба у Хрватској, нити да има релевантно дипломатско искуство.⁷⁶

75 „NADA: Postavljanje Jelene Milić za ambasadora je skandal“, *Politika*, 16.03.2022., <https://www.politika.rs/sr/clanak/502219/NADA-Postavljanje-Jelene-Milic-za-ambasadora-je-skandal>, (sajtu prisupljeno 15 07 2022).

76 Нејасно је не само чиме се бави Јелена Милић, већ и које је њено образовање. Рођена 1965. она је дипломирала „инжењерски менаџмент“ на Универзитету УНИОН - Никола Тесла (основаном 2010., када је већ била јавно активна и навршила четрдесет и пет година), док се до своје педесет и друге године представљала као средњошколски образована бивша студенткиња. Jelena Milić, *Istinomer*, <https://www.istinomer.rs/akter/jelena-milic/>, (sajtu prisupljeno 15 07 2022). Није амбасадорка честито ни напустила своју државу, а сајт њене невадине организације (Центар за евроатлантске студије) већ је угашен (видите www.ceas-serbia.org).

Извештај о политичким правима српског народа на територији Косово-УНМИК за 2021/2022 годину

Српски народ на Косову и Метохији суочава се са великим тешкоћама у остваривању својих права. Иако власти у Београду, од 2000. године, не воде политику отворене конфронтације са званичном Приштином, присутан је тренд опадања права српског народа на овој територији под међународним патронатом. Посебно од 2013. године и потписивања Бриселског споразума, Срби су стављени под јурисдикцију косовских институција. Од овог споразума, најзначајније је што је народ са севера започео учествовање на локалним изборима, као и што је укључен у полицијски и судски систем ове међународно непризнате албанске државе. Ипак, 6 од 15 тачака Бриселског споразума никада није спроведено. Оне се односе на формирање Заједнице српских општина.

Почетком јуна 2022. године немачки премијер Олаф Шолц је приликом посете Београду истакао како је захтев ЕУ да Србија призна Косово, притом се није осврнуо на међународно преузете обавезе приштинских власти.¹ Политички аналитичар Драгомир Анђелковић дао је најбољи одговор на тврдње Шолца истакавши да је једном оваквом изјавом Бриселски споразум „мртав“, те да је Београд до сада „мазохистички“ и превише

1 „Олаф Шолц у Београду: Признање Косова немачки услов за улазак Србије у ЕУ“, 10.6.2022, *BBC*, <https://www.bbc.com/serbian/lat/srbija-61750503>, сајту приступљено 11.7.2022.

дао.² Председник Србије Александар Вучић, неколико пута је у претходних девет година најављивао како неће седати за преговарачки сто са Тачијем и осталим представницима приштинских власти, све док ЗСО не буде формирана. Међутим, он се сваки пут враћао преговорима, чиме је Србија показала извесну дозу неконзистентности у спровођењу своје политике. Такође, Београд никада није помишљао на спровођење мера реципроцитета према Албанцима на југу Србије, који спадају међу заједнице са највећим мањинским правима у Европи.³

Србија је пре 2013. године била много присутнија на Косову и Метохији него данас. Током протекле године даљу дезинтеграцију је обележило неколико феномена од којих је најзначајнији везан за регистарске таблице. Посредством Европске уније, Косово и Србија су постигли 30. септембра 2021. године споразум о регистарским таблицама по коме се прелепљују делови таблица српским возилима када улазе на Косово и Метохију и косовским приликом уласка у остатак Србије. Споразуму су претходиле вишедневне блокаде обеју страна које су претиле да ескалирају у већи сукоб. Међународним споразумом о слободи кретања из 2011. године гарантована је употреба возила са српским таблицама на територији читавог Косова и Метохије. Овај споразум је 30. септембра

2 „Запад тражи да починимо самоубиство“, 4.7.2022., Новости, <https://www.novosti.rs/vesti/politika/1132242/zapad-trazi-pocinimo-samoubistvo-dragomir-andjelkovic-briselski-sporazum-mrtav-ocekiju-avedemo-sankcije-rusiji>, сајту приступљено 12.7.2022.

3 У једном од наредних поглавља овог извештаја видећете да нико од званичника Србије није на основу ових високих права затражио прекид потпуне обесправљености Срба и Републици Албанији.

2021. де факто и де јуре стављен трајно ван снаге и почео је да важи нови. Такозвана косовска влада 29. јуна ове године најављује пререгистрацију српских таблица са Косова и Метохије на РКС („Република Косова“). Звачина одлука владе Аљбина Куртија је да се пререгистрација мора извршити у периоду од 1. августа до 30. септембра и да после тога неће бити могућа.⁴ Власти у Београду су жустро реаговале, али остаје да се види да ли ће наведена реакција као и многе друге када су у питању Косово и Метохија, послужити само у унтрашњополитичке сврхе у Србији. Изветислац ЕП за Косово Виола Фон Крамон рекла је како се нада да ће ситуација бити решена током лета и да не види вољу за решавањем код обе стране.⁵ Ипак, као што видимо већ је једнострано поништен један међународни споразум из 2011. године који се односи на таблице. Прекршен је на штету Србије.

Овогодишњу дезинтеграцију од онога што је остало од Србије на Косову и Метохији обележила је и предаја електромереже косовским властима на северу покрајине. До септембра 2013. године енергетски ситем на северу био је одвојен од остатка електромереже Косова. Струја на северу, у Валач, стизала је из Новог Пазара. Бриселским споразум, а потом и Споразумом о енергетици из 2015. године ова пракса је прекинута и електросистем је полако почео да прелази у руке

4 „Косово најављује пререгистрацију возила са КМ на РКС“, 29.06.2022, Слободна Европа, <https://www.slobodnaevropa.org/a/kosovo-najava-pre-registracija-vozila-tablice-reciprocitet-licna-dokumenta/31921755.html>, сајту приступљено: 12.07.2022.

5 „Фон Крамон: Очекујем да питање таблица на Косову буде решено до краја јула“, 6.7.2022, *NI*, <https://rs.n1info.com/vesti/fon-kramon-ocekujem-da-pitanje-tablica-na-kosovu-bude-reseno-do-kraja-jula/>, сајту приступљено: 13.07.2022.

албанских власти. Коначно, 21. јуна 2022. године, споразумом Косова и Србије, косовска фирма Електросевер добија приступ Валачу који у потпуности пада под контролу тзв. владе Косова.⁶

У наведеним, могло би се рећи вишедеценијским, околностима под којим се налази српски народ на Косову и Метохији, један од кључних фактора који би му требао бити од користи је демократија. Под тим подразумевамо рад институција, изградњу установа, односно право на слободу мишљења, кретања и политичког организовања. Српски народ организован је у странкама јужно од Ибра. До убиства Оливера Ивановића постојало је неколико странака и северно од Ибра. За потпуни нестанак демократије међу Србима, одговорна је вишедеценијска политика албанских политичара, али и деловање „Српске листе“ на северу, подржане од стране режима Српске напредне странке у Београду. Вође ове организације Звонко Веселиновић и Милан Радоичић налазе се на међународним потерницима под оптужбом да се баве организованим криминалом. Радоичић се налази и у групи оптужених за убиство Оливера Ивановића. Такође, Српска листа парадоксално све време учествује у Влади Косова Аљбина Куртија. Велики проблем за српски народ представљају ауторитарност и монизам Српске листе.

Октобра 2021. године одржани су локални избори на Косову. Српска листа је једина имала отворену подршку Београда, иако би логично било да

6 „Постигнут споразум о енергетици: Електросевер добио лиценцу, КЕДС и КОСТТ приступ Валачу“, КОССЕВ, <https://kossev.info/postignut-sporazum-o-energetici-elektrosever-dobio-licencu-keds-i-kostt-pristup-valacu/>, сајту приступљено: 12.07.2022.

званични Београд подржава плурализам међу Србима и што већи број кандидата. Стаљинистички резултат забележен је у Северној Косовској Митровици, где је Српска листа освојила 100 % гласова изашлих бирача! У општини Лепосавић кандидат Српске листе освојио је 98,32%, а листа за одборнике 94,39% гласова. Директор канцеларије за Косово Петар Петковић честитао је Српској листи на успешним резултатима у српским срединама.⁷ Самостални кандидат за градоначелника Грачанице Бранимир Стојановић је после избора истакао како је борба била неравноправна те да друге опције осим Српске листе нису могле на прави начин да учествују у изборном процесу. Једино у општини Клокот није изабран градоначелник после првог круга. Страхиња Спасић из Српске народне слоге ушао је у други круг избора са представником Српске листе. Али онда се десила несвакидашња ситуација у модерним демократијама. Спасић је повукао своју кандидатуру. Образлагао је ову одлуку тврдећи да је јединство Срба на Косову и Метохији и у општини Клокот испред личних интереса, те како Срби у овој општини у нимало лаком времену морају бити сложни у грађењу боље будућности као и економском снажењу српских средина.⁸

Приликом избора у Србији 3. априла 2022. године, Србима са Косова и Метохије по први пут

7 „Završeno glasanje na Kosovu, Rakić: Srpska lista pobedila u svim većinski srpskim opštinama“, 17.10.2021, *Danas*, <https://www.danas.rs/vesti/politika/otvorena-biracka-mesta-za-lokalne-izbore-na-kosovu/>, сајту приступљено: 14.07.2022.

8 „Клокот, Спасић одустао од кандидатуре и подржао Дејановића“, 18.11.2017, РТС, <https://www.rts.rs/page/stories/ci/story/1/politika/2944125/klokot-spasic-odustao-od-kandidature-i-podrzao-dejanovica-.html>, (сајту приступљено 14.06.2022).

није дозвољено да гласају на својим местима, већ су то морали да чине у унутрашњости Србије.

Недемократичност српске „елите“ са севера отежава ситуацију међу Србима, посебно ставља у тешку позицију Србе јужно од Ибра. Ипак, то све не умањује шовинистички карактер албанских политичара предвођених Албином Куртијем. Све је већи број напада на Србе, а расту и институционални притисци.

Од августа 2021. до јула 2022. забележено је 116 инцидената које је побројала Канцеларија за Косово и Метохију Владе Републике Србије.⁹ Заstraшујуће је понашање приштинских власти и чињеница да нападачи - починиоци кривичних дела - нису судски гоњени. Издвајамо неколико типичних случајева. Срећко Софронијевић погођен је из ватреног оружја за време демонстрација. Починилац је припадник косовске полиције.¹⁰ Драгица Гашић, једина Српкиња у Ђаковици, доживела је праву тортуру од стране албанских екстремиста, чак јој је паљена и кућа, али је захваљујући раду Канцеларије за Косово и Метохију ова Српкиња остала у свом дому.¹¹ Јуна 2022. године је

9 „Етнички мотивисани инциденти на Косову и Метохији, 2021. и 2022.“, Канцеларија за Косово и Метохију Влада Републике Србије, <https://www.kim.gov.rs/lat/incidenti-kim.php>,

10 „Инциденти на Косову: повређено десеторо Срба, двоје тешко рањено“, 13.10.2021, Данас, <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/u-kosovskoj-mitrovici-u-toku-akcija-kosovske-policije-gradjani-blokirali-ulicu-video/>, сајту приступљено: 14.06.2022.

11 „Драгица Гашић: Охрабрена сам да останем у Ђаковици“, 12.08.2021, РТВ, https://www.rtv.rs/sr_lat/drustvo/dragica-gasic-ohrabrena-sam-da-ostanem-u-djakovici_1263690.html, сајту приступљено: 12.06.2022.

забележено чак шест етнички мотивисаних инцидената током свега 48 сати. Обијена је црквена канцеларија у Доњој Гуштерици и опљачкано чак 11 повратничких кућа у општини Ново Брдо. Посебно је застрашујућа чињеница да се од почетка 2022. године десило 15 напада на верске објекте СПЦ-а, од којих се издвајају обијање Цркве Светих Архангела у Великом Ропотову и крађа новца из ње, те скидање заставе са грбом СПЦ-а, на Васкрс, са Цркве Свете Петке, у општини Витина.

САД и ЕУ су и овом приликом показале пристрасност. Када су Срби блокирали путеве одупирући се споразуму о регистарским таблицама, оглашавао се ОЕБС, а одржана је и седница Савета безбедности УН-а. Када се дешавају напади на Србе, западне силе, које у покрајини представљају УН, не реагују и својим проалбанским ставом отежавају положај преосталим Србима.

По свим проценама, Срба на Косову и Метохији има око 100.000. Процењује се да их нешто више живи јужно од Ибра. Ипак, 2011. године Срби са севера нису учествовали на попису, док их се јужно од Ибра одазвало око 25.000. Са обзиром да је попис најављен за 2022. годину, и да се ситуација значајано променила по Србе од те 2011. године - тачније да су додатно или практично потпуно интегрисани у косовски политички систем – док се број напада на њих повећава, они би верујемо овог пута требало да учествују. Тако би макар могли да искористе максимум могућности у овим сасвим лошим околностима, а са владом Србије би могли да израђују и спроводе стратегије за свој даљи опстанак у овим крајевима.

Извештај о политичким правима српског народа у Северној Македонији за 2021/2022 годину

Премда је Република Северна Македонија, уз Црну Гору, једина република бивше СФР Југославије чије је осамостаљење спроведено мирним, ненасилним путем Срби су у овој држави са кратким паузама систематски обесправљени и асимиловани.

У Скопљу су, марта 2022. године објављени званични резултати пописа становништва после две деценије паузе.¹ Према званичним резултатима Државног завода за статистику (РЗС) у Скопљу, од укупног броја резидентног и нерезидентног становништва у Републици Северној Македонији (РСМ), који износи - 2.097.317 лица, њих 58,44 одсто су Македонци, 24,3 одсто Албанци, Турака има 3,86, Рома 2,53, Срба 1,30 одсто, Влаха 0,47 процената и Бошњака 0,87 одсто. У односу на претходни попис из 2002.године, када је број Срба чинио 1,78 процената (35 939 становника), сада је тај број драстично смањен. Број становника С. Македоније је од пописа из 2022. смањен за 185.834. Број Македонаца смањен је за 224.682, Албанаца за 62.998, Срба за 12.092. Укупан број пописаних становника смањен је за 9,2%, Македонаца је смањен за 17,3 проце-

1 М. Станчић, „Срба све мање:поражавајући резултати пописа становништва у Северној Македонији“, Новости; <https://www.novosti.rs/planeta/region/1102032/srba-sve-manje-porazavajući-rezultati-popisa-stanovnistva-severnoj-makedoniji-foto> (приступљено 9. јула 2022.)

ната, Албанаца за 12,3 % а Срба чак за 33,6 одсто.² У С. Македонији је током година понижења практично удестручен број „неодређених/неопредељених грађана“ који сада износи 142.969.

Три четвртине свих Срба у С. Македонији живело је у Скопљу, Куманову и Чучер-Сандову заједно. У Скопљу је број Срба смањен за 33,7% што је готово идентично укупном смањењу Срба у С. Македонији (-33,6%), док је смањење у Куманову (-29,5%) и Чучер-Сандову (-20,4%) било релативно мање.³

Са правом се изражава забринутост око опстанка српске заједнице уколико се овај негативан тренд настави. Иван Стоилковић, председник Демократске партије Срба Македоније, био је незадовољан начином на који је спроведен попис, као и његовим резултатима.^{4,5} Није уследио протест званичне Србије.

Такође, Стоилковић је истикао да захтеви Срба у вези са пописом нису испуњени, што је разлог за

2 Мирослав Здравковић, „Нестајање Срба у С Македонији, резултати пописа из 2021“ <https://www.makroekonomija.org/0-miroslav-zdravkovic/nestajanje-srba-u-s-makedoniji-rezultati-popisa-iz-2021/> (приступљено: 11. јула 2022.)

3 Исто.

4 „„Srbi se isticanjem srpskih zastava već popisali“: Popis stanovništva u Severnoj Makedoniji prate brojni problem““, *24sedam.rs*, 25 09 2021, <https://24sedam.rs/politika/vesti/78971/srbi-se-isticanjem-srpskih-zastava-vec-popisali-popis-stanovnistva-u-severnoj-makedoniji-prate-brojni-problemi/vest> (приступљено 10. јула 2022.)

5 „Попис се не спроводи стандардним методом, већ комбинацијом савремених и традиционалних метода пописивања. Процес пописа се одвија без икакве контроле, тако да у том смислу нисмо задовољни како се све одвија. Уз све то, највероватније неће бити пописано целокупно становништво Македоније, јер има и позива на бојкот“, Исто.

његову сумњу у веродостојност резултата. Тражено је да иду два пописивача што није прихваћено, већ је један пописивач долазио у домове, процес се обављао на лаптопу, тако да грађанин нема увид у податке које пописивач уноси у лаптоп, а тражено је да се и пописни подаци израде у два примерка при чему би један остао пописаном грађанину.⁶ Ни један од тих захтева српских представника није био прихваћен. Са друге стране, Срби су се на други начин изјаснили директно, тако што су српски представници на Дан српског јединства слободе и националне заставе упутили позив Србима у Македонији да обележе станове куће и профиле на друштвеним мрежама српским заставама. Политичко вођство Срба је објавило како је задовољно одазивом.

Срби су релативно задовољни законским решењима која дефинишу њихов положај, пре свега чињеницом да им је уставним променама из 2001. године дат статус националне мањине. Тако су добили право на финансијску помоћ државе у спровођењу програма очувања националног идентитета и на обележавање прославе свог националног празника (Свети Сава). У прошлом сазиву парламента имали су два посланика

6 „Тражили смо да приликом пописивања оду два пописивача, али то није прихваћено. У домове људи долази само један пописивач, а процес пописивања се обавља на лаптопу, тако да грађанин нема увид у податке које је пописивач унео, а који касније иду на сервер Државне пописне комисије. Захтевали смо да се пописни подаци ураде у два примерка, тако да један примерак остане код регистрованог грађанина. То је било важно за нас као припаднике српског народа у Македонији, јер се на овај начин можемо позвати на ове податке приликом остваривања права на држављанство Републике Србије и других права. Ни тај захтев није прихваћен“, <https://24sedam.rs/politika/vesti/78971/srbi-se-isticanjem-srpskih-zastava-vec-popisali-popis-stanovnistva-u-severnoj-makedoniji-prate-brojni-problemi/vest>

(Иван Стоилковић, председник Демократске странке Срба у Македонији, у коалицији са ВМРО-ДПМНЕ, и Мирослав Јовановић, председник Српске странке која је у коалицији са владајућим СДСМ).⁷ Српски језик је у службеној употреби у три општине северозападне Македоније.

Срба нема на руководећим месетима у извршној и судској власти Р. Северне Македоније.⁸ Проблеми настају и у области образовања, јер се настава на српском језику одвија само у три основне школе, у којима се смањује број ученика. Што се тиче наставе у средњим школама на српском језику, она већ деценијама не постоји. Позитиван помак је учињен пре две године, када је уведена могућност изучавања српског језика и културе као изборног предмета. Амбасадор у пензији др Драгомир Раденковић, је међу проблеме у националном образовању убројао непознавање српског књижевног језика од стране наставног кадра и лош квалитет уџбеника, при чему је забрањено коришћење званичних уџбеника из матице Србије.⁹ Како је навео Милутин Станчић, члан организације Спона, на територији С. Македоније 175 ђака похађа редовну наставу из српског језике, у три основне школе, у сеоским срединама, а од пре две године као изборни предмет 144 ђака похађају

7 Др Драгомир Раденковић, „Живот Срба у Северној Македонији“, Политика, 7.7 2020 <https://www.politika.rs/sr/clanak/457575/Pogledi/Zivot-Srba-u-Severnoj-Makedoniji> приступљено: 8. јула 2022.

8 Исто.

9 Исто.

језик и културу Срба.¹⁰

Срби могу бити релативно задовољни што се тиче информативног програма: на јавном сервису МТВ други канал, емитује се емисија Видик, три пута недељно у трајању од тридесет минута.¹¹ То је, може се рећи сада устаљена пракса од 1994. године. На трећем програму радија емитује се сваког дана полчасовна емисија на српском језику.¹² Од штампаних медија, једанпут месечно излази часопис на српском Слово, у тиражу од 2000 примерака, у оквиру кога је садржан и додатак за децу Словце.¹³

Такође, битну улогу у очувању културног и националног идентитета Срба игра удружење грађана Спона. Спона је удружење грађана основано ради остваривања и усаглашавања интереса припадника српске етничке заједнице који делују на територији Републике Северне Македоније у циљу очувања њених културних, историјских и духовних вредности.¹⁴ Спона постоји 17 година, а већ читаву деценију бави се хуманитарним радом.

10 „Спона у Грачаници: Простор који нас храни, подстиче и мотивише“, РТС, 11. април 2022. <https://www.rts.rs/page/rts/ci/Dijaspora/story/1516/vesti/4773554/spona-u-gracanici-prostor-koji-nas-hrani-podstice-i-motivise.html>, приступљено: 8. јула 2022

11 Амбасада Републике Србије Скопље, Медији <http://skopje.mfa.gov.rs/lat/dijasporatext.php?subaction=showfull&id=1348056769&ucat=127&emplate=MeniENG&>, приступљено: 8. јула 2022

12 Исто.

13 Исто

14 „Спона у Грачаници: Простор који нас храни, подстиче и мотивише“, РТС, 11. април 2022. <https://www.rts.rs/page/rts/ci/Dijaspora/story/1516/vesti/4773554/spona-u-gracanici-prostor-koji-nas-hrani-podstice-i-motivise.html>

Црквено питање било је камен раздора у односима између држава Србије и С. Македоније, односно између српског и македонског народа. Од 1967. године на простору тадашње СР Македоније, из СПЦ је противканонски и насилно издвојена „Македонска православна црква“. ¹⁵ У време разбијања социјалистичке Југославије, Српска православна црква је 1992. неуспешно покушавала да убеди македонске власти у Скопљу да под надлежност Српске патријаршије врате српске средњовековне цркве и манастире. Најпознатије српске средњовековне цркве и манастири су Матејче, (Манастир светог Георгија) Старо Нагоричане, Маркова црква и Лесново ¹⁶ Године 2002. склопљен је „Нишки споразум“ којим је враћено „канонско јединство“, а „МПЦ“ је наставила готово самосталан живот као Православна Охридска архиепископија на челу са владиком Јованом Шестим (Вранишковским). У овим извештајима смо претходних година писали како је под притиском македонских власти МПЦ одустала од споразума, како су прогоњени верници ПОА, а архиепископ Јован Шести судски гоњен, затворен током више од пет година и практично протеран из земље чији је држављанин (и чијој већинској нацији припада).

Под насловом „Радосна вест“, информативна служба СПЦ најавила је да ће у Храму светог Саве на Врачару Патријарх српски Порфирије и Архиепископ охридски и македонски Стефан, служити заједно свету

¹⁵ „Александар Раковић, „Срби и Македонци заједно ће на причешће“, Вечерње новости, 3. јун 2022. <https://www.novosti.rs/c/drustvo/vesti/1122660/srbi-makedonci-zajedno-pricesce-aleksandar-rakovic-okoncanju-makedonskog-crkvenog-pitanja>, приступљено 11.јула 2022.

¹⁶ Исто.

архијерејску литургију „чиме ће се васпоставити литургијско и канонско општење две сестринске Цркве у складу са одлуком светог архијерејског Сабора СПЦ.“¹⁷

На основу већ послате молбе Македонске православне Цркве да се врати у канонско јединство са Српском православном Црквом, Свети архијерејски сабор Српске православне цркве поздравио је 16. маја 2022. прихватање статуса најшире могуће аутономије и пуне самосталности „Македонске православне цркве – Охридске архиепископије“. Тиме је решен спор који је почео 1967. и после 55 година раскол је зацељен.¹⁸

Док су из Српске православне цркве долазиле вести о помирењу две „сестринске цркве“, из МПЦ је стигла нешто другачија вест: „Канонско јединство значи да сада можемо заједно да служимо и да је наша Црква једнака са другима. То је оно што нам је важно и то је цела прича. Не можете даље без тога. Сада ћутимо и чекамо следеће потезе. Коментари о некаквом повратку аутономији, односно самоизметању, само су празне приче. Не можемо да се вратимо у Југославију.“ - рекао је македонским медијима митрополит преспанско-пелагонијски Петар (Карев) из МПЦ, поводом одлуке Сабора СПЦ.¹⁹ Није познато у којој мери ће ово поми-

17 Jelena Tasić, „I srpske i makedonske vladike kriju uslove pomirenja“, *Danas*, 17.5.2022., <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/i-srpske-i-makedonske-vladike-kriju-uslove-pomirenja/>, (приступљено 10.7.2022.).

18 Александар Раковић, „Срби и Македонци заједно ће на причешће“, *Вечерње новости*, 3. јун 2022. <https://www.novosti.rs/c/drustvo/vesti/1122660/srbi-makedonci-zajedno-prisesce-aleksandar-rakovic-okoncanju-makedonskog-crkvenog-pitanja>, (приступљено 10.7.2022.).

19 Jelena Tasić, „I srpske i makedonske vladike kriju uslove pomirenja“, *Danas*, 17.5.2022 <https://www.danas.rs/vesti/drustvo/i-srpske-i-makedonske-vladike-kriju-uslove-pomirenja/>, (приступљено 10.7.2022.).

ређе позитивно да се одрази на верски положај српског становништва у Северној Македонији, с обзиром да је слобода вере Србима била ускраћивана. Индикативно је да о томе нема речи у изјавама и саопштењима из СПЦ. Прогон владике Јована Вранишковског, који је трајао читаву прошлу деценију, завршио се најавом да ће се он повући, а да ће његови епископи бити интегрисани у МПЦ-ОА. Срби као грађани, припадници националне мањине, нису уживали слободу вероисповести у пуном смислу, која им је иначе гарантована уставом Р. С. Македоније, Православна Охридска архиепископија СПЦ је верску службу обављала у такозваним параклисима - приватним становима и кућама.²⁰ Такође, претходних година, како је навео Милош Стојковић, члан Споне, била је пракса да се српске црквене светиње преименују, да не би били спомињани задужбинари.²¹ Зато отворено треба поставити питање да ли ће сада просторије Цркве бити доступне и српском грађанству као и свештеницима и владикама досадашње охридске архиепископије СПЦ, пошто је МПЦ већ одлуком СПЦ постала аутокефална . У питању је парадокс да су цркве и храмови које су саградили српски средњовековни владари, сада постали део Македонске православне цркве, а грађанима српске националности је онемогућено учествовање у верској служби на њиховом језику и у оквирима њихове црквене организације. Ако је у Београду исказано литургијско јединство, онда би то мо-

20 Др Драгомир Раденковић , „Живот Срба у Северној Македонији“, Политика, 7.7 2020 <https://www.politika.rs/sr/clanak/457575/Pogledi/Zivot-Srba-u-Severnoj-Makedoniji> , (приступљено 10.7.2022.).

21 „Спона у Грачаници: Простор који нас храни, подстиче и мотивише“, РТС, 11.април 2022. <https://www.rts.rs/page/rtsc/dijaspورا/story/1516/vesti/4773554/spona-u-gracanici-prostor-koji-nas-hrani-podstice-i-motivise.html> , (приступљено 10.7.2022.).

рало да значи и да свештеници и грађанска лица српске националности могу у црквама да присуствују верским обредима. Одговор на ове недоумице понудио је Александар Раковић: „После одлуке о канонском јединству Српске православне цркве и Македонске православне цркве, Православна охридска архиепископија биће интегрисана у Македонску православну цркву, у братском расположењу, према споразуму који ће ускоро бити уобличен. Поред тога, архијереји и свештенство Српске православне цркве и Македонске православне цркве заједно ће служити и у српским земљама и у Републици Македонији, а српски и македонски народ заједно ће се причешћивати. Српска православна црква моћи ће, дакле, да служи у српским средњовековним манастирима и црквама из Немањићког периода.“²² После давања аутокефалности забележене су посете српских епископа црквама и манастирима и самостална или заједничка служба у њима. Патријарх Порфирије посетио је Стругу, где је лепо дочекан.²³

Што се тиче имица Србије, међу самим грађанима Северне Македоније, чак 39 одсто грађана сматра да је Србија највећи пријатељ, САД је на другом месту са

22 Александар Раковић, „Срби и Македонци заједно ће на причешће“, Вечерње новости, 3. јун 2022 <https://www.novosti.rs/c/drustvo/vesti/1122660/srbi-makedonci-zajedno-pricesce-aleksandar-rakovic-okoncanju-makedonskog-crkvenog-pitanja>, (приступљено 10.7.2022.).

23 „Више стотина верних дочекало Патријарха Порфирија у манастиру Калиште код Струге“, Телевизија Храм, СПЦ, 21. 6. 2022., [HTTPS://WWW.TVHRAM.RS/VESTI/VESTI-IZ-CRKVE/4249/VISE-STOTINA-VERNIH-DOCEKALO-PATRIJARHA-PORFIRIJA-MANASTIRU-KALISTE-KOD-STRUGE-FOTO](https://www.tvhram.rs/vesti/vesti-iz-crkve/4249/vise-stotina-vernih-docekalo-patrijarha-porfirija-manastiru-kaliste-kod-struge-foto), (сајту приступљено 20.7.2022.).

17 одсто, а земље ЕУ тек на осам одсто.²⁴ Због затегнутих односа, Грчка, Албанија и Бугарска су ниско на лествици. Разни фактори су утицали на овакав резултат: пандемијска и постпандемијска економска криза, рат у Украјини, међуетничко неповерење или блискост.

У северној Македонији, број Срба се смањује из пописа у попис, српски представници се боре у Собрању, у складу са својим могућностима, да буде очуван српски национални идентитет у школству, образовању, култури и информисању, у сарадњи са матицом - Републиком Србијом, а и путем побољшања политичких односа и смањивања несугласица између званичних Београда и Скопља. Треба напоменути да српски народ и друге мањине (осим Албанаца) у Р. С. Македонији не уживају она права која мањине имају у другим државама насталим уместо бивше СФР Југославије. Изгледа да је решено „црквено питање“, које је представљало проблем током пола века. Време ће показати како ће то утицати на укупан положај и опстанак српског народа, као и на међусобно деловање и однос српске и македонске цркве.

24. „Agencija Beta, „Istrazivanje; građani Severne makedonije smatraju Srbiju najvećim prijateljem“ , *NI*, 15.4.2022. <https://rs.n1info.com/region/istrazivanje-gradjani-severne-makedonije-smatraju-srbiju-najvecim-prijateljem/> , (сајту приступљено 13.7.2022.).

Извештај о политичким правима српског народа у Албанији за 2021/2022 годину

Република Албанија је земља са којом се граничи Србија. Званично она броји 2.945.811 становника. По извештају популационог прегледа УН-а, Албанија доживљава најтежи могући облик демографске кризе. Како је наведено у извештају, током претходне три деценије чак 37% становништва је напустило ову државу. Прогнозе су да ће до краја века Албанија имати мање од милион становника.

Срби у Албанији нису признати као национална заједница. Супротно међународним конвенцијама немају могућност националног изражавања на попису. Држава Алабанија је законом забранила употребу српског писма, формирање српских школа на нивоу вишем од невладине организације, стицања двојног држављанства и, на крају, ношење неалбанског имена и презимена.

Непознат је број припадника нашег народа у овој републици, према попису националних мањина из 1989. (у време тоталитарног комунистичког режима), наводно свега 100 људи се изјаснило као Срби. Ипак, процене наших и међународних организација су да Срба у Албанији, свих вероисповести, има око 40.000. Највише око Скадра.

Стање се из године у годину не поправља. Појављују се разне иницијативе, попут „Отвореног Бал-

кана“, али у њему нема места за српско питање у Албанији. Претходних година наизглед су чињени некакви помаци, најављивана изградња школе у Фијеру, веће финансирање српских организација, као и помоћ око добијања двојног држављанства по узору на Бугарску, али сада већ са дистанце од неколико година, видимо да ништа од тога није урађено. Помпезно најављени пројекти остали су без подршке матице.

Један од највећих и најзначајнијих пројеката који је покренула наша држава још 2016. године, јесте изградња споменуте школе у месту Фиеру, где живи око 5.000 Срба муслиманске вероисповести. Тадашњи председник Владе Републике Србије Александар Вучић обећао је финансирање за изградњу школе. Председник српског удружења „Јединство“ из Фиера, Екрем Дулевић, био је презадовољан, јер је, како је навео, било јако тешко добити дозволе за изградњу.¹ Ипак, од тада није било никаквог помака. Читав пројекат задржао се само на дозволи са градњу коју је удружење изборило и на плановима. Могло би се рећи да се српска држава повукла из овог пројекта.

У претходних годину дана приметан је осетан пад у активностима наших удружења у овој држави. „Јединство“ и „Морача-Розафа“ нису имали такав обим рада као ранијих година. Нису подржавани и подстицани од званичне Србије.

У децембру 2021. године Вучић, Рама и Заев потписали су шест споразума од којих је најзначајнији *Споразум о условима за слободан њрисијуи њржишију*

1, „Срби у Албанији“, један народ у две вере“, 2.9.2016, *Политика*, <https://www.politika.rs/scc/clanak/362740/Srbi-u-Albaniji-Jedan-narod-u-dve-vere>, сајту приступљено: 27.06.2022.

*рада на Западном Балкану.*² У контексту у ком вршимо анализу, веома су индикативне речи албанског премијера Едија Рама: „Отворени Балкан је стратешки интерес Албаније и Албанаца и интерес свих земаља у овом региону. Пазите шта вам кажем, Подгорица, Сарајево и Приштина ће постати део «Отвореног Балкана», али изгубиће време. Ово смо започели због Албаније. Сви су добродошли, могу да се придруже и остваре корист од ове иницијативе.» Албански интереси на првом месту. Вучић је говорио о економској сарадњи, размени запослених и добробити за све три државе. Српски народ није споменуо. 8. јуна 2022. одржан је следећи значајан скуп ове интеграције. Неколико званица били су гости том приликом, а најзначајини међу њима, по речима оснивача био је црногорски председник Владе Дритан Абазовић. Потписано је неколико нових споразума који су се односили на међусобно признавање диплома и сертификата, туризам и сарању у области пореске политике. Садашњи председник Републике Србије, Александар Вучић, позвао је госте да се следећи састанак одржи у Београду, са темама енергетике и снабдевања храном.³

На крају, „Отворени Балкан“ сагледаван је као нека врста замене или бржег приступа Европској унији за земље Западног Балкана. Са обзиром на чињеницу да је веома далека перспектива ширења ЕУ на земље региона, те да је и та сама организација у великој кризи,

2 „Отворени Балкан неће стати” – Вучић, Рама и Заев поручују да повезивање у региону свима доноси добро“, 21.12.2021, РТС, <https://www.rts.rs/page/stories/ci/story/1/politika/4635219/otvoreni-balkan-vucic-rama-zaev-tirana.html>, сајту приступљено: 25.06.2022.

3 „Otvoreni Balkan: Sporazumi o diplomama, kulturi, turizmu“, 8.6.2022, Глас Америке, <https://www.glasamerike.net/a/6607954.html>, сајту приступљено: 28.06.2022.

може се рећи да су разумни ставови лидера три државе чланице ОБ који у својој сарадњи не виде замену за ЕУ.

На међунационалном плану, концерт Горана Бреговића у Корчи, изазвао је противљење једног дела албанске јавности. Концерту заказаном за 22. август 2021. године претходила је најава демонстрација заказаних преко друштвених мрежа. Протест је требало да се одржи испред православне цркве у Корчи, а у најави је истакнуто како је Бреговић „антиалбански лобиста“. Такође је истакнут као потенцијални проблем, повећано присуство српске музике на албанском приморју. Скуп је пропао и дошло је свега троје људи. Са друге стране, покренута је и петиција против концерта коју је потписало 1.300 грађана. У њој се наводи како је Бреговић „инспиратор масакра на Косову“, те да је „пробудио српски национализам песмом „Калашњиков““.⁴

Приликом Бреговићевог наступа на Фестивалу пива у Корчи, бачен је сузавац, који је отерао добар део публике.⁵ Овиме је још једном је откривен затворени и ксенофобни карактер албанског друштва. Бреговић је још 2006. године имао наступ у Тирани који је прошао без проблема. Није забележена ниједна реакција српских званичника поводом овог екстремистичког испада Албанаца. Уочљиво је да се режимски медији у Србији упадљиво нису бавили овим догађајем.

4 „Троје људи на протесту против концерта Горана Бреговића у Албанији“, 8.8.2021, *Данас*, <https://www.danas.rs/vesti/politika/protest-zobog-koncerta-gorana-bregovica-u-albaniji/>, сајт посећен: 28.6.2022.

5 „Инцидент на концерту Горана Бреговића у Албанији“, Б92, 22.8.2021, https://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2021&mm=08&dd=22&nav_category=167&nav_id=1910841, сајт посећен: 28.6.2022.

Политика српске државе према питању Срба у Албанији подсећа на некадашњу југословенску политику. Наше вођство се понаша као да Срби имају сва права. Готово као Албанци у Србији. На реципроцитет се ни не помишља. Последица такве политике јесте испуњавање албанских интереса и интереса останка на власти режима у Србији. То се очигледно види по функционисању интеграције „Отворени Балкан“. Услед свега наведеног и без подршке матице, није забележено побошљање ни по једном питању значајном за остваривање права српског народа у Албанији. Оно што је посебно жалосно у претходних 12 месеци јесте пад активности удружења „Јединство“ и „Морача-Розафа“.

Извештај о политичким правима српског народа у Словенији за 2021/2022 годину

Република Словенија, угледна чланица Европске уније, чији политичари неретко као заступници и арбитраи долазе у Србију, не дозвољава Србима статус националне мањине у својој држави. Иако Словенаца има процентуално мање у Србији, него Срба у Словенији, они уживају пун мањински статус.

По проценама, Срба у Словенији има око 40.000 или око 2% укупног становништва. Срби највише живе у Средњословенској регији, 16.528 или 42,42% свих Срба у Словенији. Од 1991. до данас, број Срба се смањио за око 17%. У Словенији данас функционише тринаест српских организација. Једна од њих је Српско културно друштво „Штајерска заједница“ из Марибора које се ангажовало да подигне споменик Николи Тесли у Грацу.

Последњи попис у Словенији, који је дао могућност становништву да се верски и национално изрази, одржан је 2002. године. Попис из 2011. године приликом изјашњавања није давао ту могућност грађанима. Следећи, који би требало да се одржи током 2022. године зато је посебно важан и многе националне заједнице врше притисак на словеначке власти да организују попис у складу са савременом праксом у великој већини развијених земаља.

Током претходне године може се приметити појачано дејство српске дипломатије и српских органи-

зација у Словенији чији је циљ да Срби добију статус националне мањине, односно да српски језик буде признат. Срби у Словенији инстирају да буду признати као мањина, односно да буде спроведен поштен попис, а не да Србе побројавају преко телефонског именика, како је то рађено током претходних година. Тврде како их има око 100.000 и да нема разлога да се словеначке власти „плаше истине“.¹

Приликом састанка Одбора за дијаспору у Скупштини Србије присутни Срби из Словеније тражили су и добили подршку за своје захтеве, подржавајући актуелну политику Србије.²

Ивица Дачић, током 2021. председник Народне скупштине Републике Србије, такође се бавио овом темом. Србија је заинтересована за уставно-правно дефинисање положаја Срба у Словенији где према проценама живи између 70.000 и 100.000 грађана српског порекла, изјавио је он крајем августа 2021. и предложио суседној Словенији да размотри увођење двојног држављанства Србима.

Дачић је после састанка са словеначким колегом, председником Државног збора Републике Словеније Игором Зорчичем, рекао да је статус Срба у Словенији био једна од тема њиховог разговора и подсетио да према словеначком Уставу и законима грађани српског порекла у тој земљи немају статус мањине већ етничке

1 RADE BAKRAČEVIĆ, „Srbi u Sloveniji pobunili ostale strance“, 18.03.2021, Štajerske novice, <http://stajerska.eu/2021/03/18/srbi-u-sloveniji-pobunili-ostale-strance/>, (сајту приступљено 15.07.2022.).

2 „Srbi u Sloveniji i dalje nepriznati kao manjina“, *Nezavisne*, 29.12.2021, <https://www.nezavisne.com/novosti/ex-yu/Srbi-u-Sloveniji-i-dalje-nep priznati-ka o-manjina/698241>, (сајту приступљено, 16.07.2022.).

заједнице. Додао је да је питање реципроцитета важно и да Србија дозвољава двојно држављанство, те да Словенци који живе у Србији могу да имају словеначко држављанство без губљења српског држављанства.³

Такође, приметно је и деловање међународне заједнице. Тако је Савет Европе тражио од Словеније да призна српски језик. Тачније у својој Повељи о регионалним и мањинским језицима позвао је Словенију да се српски, немачки и хрватски језик признају као традиционално мањински језици у Словенији.⁴

Међу бројним српским организацијама у Словенији, током претходне године најистакнутији је био Савез Срба Словеније. Ова организација често садејствује са српским институцијама и добија све већу подршку. Радује дипломатски пут којим заједно иду матица и наше организације у овој држави. Оне све више инсистирају на кључним питањима, као што су добијање мањинског статуса, признање српског језика и стицање двојног држављанства.

3 „Дачић: Србима у Словенији дати двојно држављанство; Зорчић: Проширење ЕУ на западни Балкан приоритет за Словенију“, РТВ, 28.08.2021, https://rtv.rs/sr_ci/politika/dacic-srbima-u-sloveniji-dati-dvojno-drzavljanstvo;-zorcic-prosirenje-eu-na-zapadni-balkan-prioritet-za-sloveniju_1266707.html, сајту приступљено: 15.07.2022.

4 „Savet Evrope opet traži od Slovenije da prizna srpski jezik“, *Slobodna Evropa*, 26.07.2021., <https://www.slobodnaevropa.org/a/slovenija-srpski-jezik-kultura/31366878.html>, (сајту приступљено, 16.07.2022.).

Извештај о политичким правима српског народа у Мађарској за 2021/2022 годину

Према попису из 2011. године, петнаестом по реду попису становништва у Мађарској, у тој држави живи више од 10.000 Срба, што нашу заједницу сврстава на шесто место по бројности од званично тринаест правно признатих националних мањина које живе у овој држави. Од тог броја, њих 7.210 изјаснили су се као Срби по критеријуму националности, док су се остали изјаснили као Срби на основу коришћења српског језика и других критеријума који утичу на национално изјашњавање. Срби у Мађарској су добро организовани, иако географски раштркани по читавој држави. Према попису из 2011. године, поред Будимпеште, Срби живе у деветнаест жупанија: Барања, Бекеш, Боршод-Абауј-Земплен, Чонград, Фејер, Дјер-Мошон-Шопрон, Хајду-Бихар, Хевеш, Јас-Нађкун-Солнок, Комаром-Естергом, Ноград, Пешта, Шомођ, Саболч-Сатмар-Берег, Толна, Ваш, Веспрем и Зала. Најзаступљенији су у регионима Велика јужна равница (административно средиште Сегедин) и Централни регион (адм. средиште Будимпешта). У односу на попис становништва из 2001. године, приликом којег се 3.816 грађана Мађарске изјаснило да припада српском етничком корпусу, евидентно је да се број грађана који се изјашњавају као Срби значајно увећао, као последица побољшања положаја српске заједнице у Мађарској и друштвене климе у мађарском друштву која је поговодала афирмацији мањинских национал-

них идентитета. Српска заједница спада у ред најобразованијих мањина у Мађарској (26,6% су високообразовани, а само 10,1% неквалификована радна снага). Један од акутних проблема представља смањење броја Срба у руралним срединама.¹

Попис становништва се организује на сваких десет година у Мађарској. Како је првобитно било предвиђено, нови попис, и то први након 2011. године, требало је да се одржи у периоду од 1. маја до 30. јуна 2021. године. Обзиром на здравствене околности проузроковане глобалном пандемијом, одлучено је да се планирани попис спроведе у периоду од од 1. октобра до 20. новембра 2022. године. Први попис у историји наши северни суседи спровели су 1870. године.

Пораст у популацији српске заједнице у Мађарској позитивно је утицао на раст броја деце која се школују на матерњем језику. Највећа српска школска установа у Мађарској је образовна установа „Никола Тесла“, која се налази у Будимпешти, и обухвата српско забавиште, основну школу, гимназију и ђачки дом. Настава у овој образовној установи организована је на српском језику. Поред Будимпеште постоји и Српска основна школа и забавиште у Батањи, градићу у жупанији Бекеш, у којој се настава одвија двојезично - српски и мађарски. Вртићи и нижи разреди основне школе постоје и у другим местима у Мађарској, и то у следећим местима: Десци, Сегедину, Помазу, Ловри, Чипу и Бати. Као допунска настава српског језика обавља се у Чанаду и Новом Сентивану, а српска деца у Сантову похађају хрватску основну школу где им је омогућена додатна

1 HCSO (Hungarian Central Statistical Office), Hungarian Census 2011. http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tables_regional_00 (04.07.2022.)

настава за учење српског писма и језика. У Сегедину је 3. септембра 2018. године почела са радом Српска основна школа. Отварање српске школе у Сегедину је реализовано у оквиру споразума између представника мађарских власти и представника Самоуправе Срба у Мађарској који поред оснивања школе обухвата и отварање Српског образовног центра у Сегедину.

На Универзитету Етвеш Лоранд (ЕЛТЕ) у Будимпешти постоји катедра за српски језик и лингвистику, као и катедра на Сегединском факултету. Смер српски језик и књижевност на ЕЛТЕ универзитету доживео је значајну афирмацију у светлу пораста интересовања за упис на овај студијски програм. Смер за српски језик и књижевност будимпештанског Универзитета «Етвеш Лоранд» уписује студенте на сва три нивоа образовања: основне, мастер и докторске студије.² У оквиру поменутог смера, приводи се при крају израда обимног мађарско-српског речника, који по обиму надмашује претходна издања. Речник се реализује у оквиру четворогодишњег пројекта, финансираног од стране мађарске владе.

Мађарски Устав из 2001. године не признаје националне мањине него народности, у које се убраја и српска заједница. Сходно Уставу Мађарске, Мађарска се одређује као држава мађарског народа, док се осталим народностима дозвољава могућност организованог деловања у складу са одредбама Закона о националним мањинама који познаје три нивоа самоуправе – државну, жупанијску и општинску. Најзначајнију организа-

2 “Србистика на Универзитету ЕЛТЕ уписује нове студенте“, 11.02.2022., Српске недељне новине, <https://www.snnovine.hu/post/srbistika-na-univerzitetu-elte-upisuje-nove-studente> (05.07.2022.)

цију Срба у Мађарској представља Самоуправа Срба у Мађарској (ССМ) са седиштем у Будимпешти, на чијем је челу Вера Пејић-Сутор, бивша директорка Српске основне школе у Батањи, а која је на скупштини одржаној 29. октобра 2019. године изабрана у оквиру другог петогодишњег мандата.³ Самоуправа Срба у Мађарској задужена је за старање о питањима културе, образовања и информисања Срба у Мађарској. Срби у Мађарској заступљени су у парламенту ове државе преко свог представника, обзиром да од 2014. године народности немају своје посланике већ само представнике. Једино је немачка народност имала свог посланика у парламенту и то на основу своје бројности. Остале мањине, попут српске, у мађарском парламенту имају представника у виду делегата, који могу да учествују у расправама када је реч о мањинским питањима, али који нису у могућности да учествују у гласању.⁴

На основу резултата парламентарних избора у Мађарској који су одржани 4. априла 2022, године, српски представник у парламенту биће Љубомир Алексов који је до 2014. био председник Самоуправе, као и дугогодишњи председник општине Ловра, јединог насеља у Мађарској са српском већином. Алексов је и потпредседник Одбора за народности мађарског парламента, док је председник одбора Имре Ритер, посланик

3 “Вера Пејић Сутор поново председница Самоуправе Срба у Мађарској”, РТВ, 29. октобар 2019, http://www.rtv.rs/sr_ci/evropa/vera-pejic-sutor-ponovo-predsednica-samouprave-srba-u-madjarskoj_1061682.html (03.07.2022.)

4 “Љубомир Алексов на челу српске изборне листе у Мађарској”, Српске недељне новине, <https://www.snnovine.hu/post/љубомир-алексов-на-челу-српске-изборне-листе-у-мађарској>, (06.07.2022.)

Немаца у Мађарској.⁵

Верници Српске православне цркве окупљени су у Мађарској у оквиру Епархије будимске, чије седиште се налази у Сент Андреји, где се налази и Саборна црква (позната и као Успењска, Богородичина црква или Београдска катедрала). Епархија будимска поред српске заједнице у Мађарској покрива Србе у расејању у Словачкој и Чешкој. На њеном челу налази се од 2002. године епископ Лукијан (световно Војислав Пантелић), који обавља уједно и дужност администратора Епархије темишварске. Нови Музеј Српске православне цркве Епархије будимске, који је отворен у Сентандреји 25. маја 2019. године, представља највећи српски музеј ван граница Србије. Музеј се налази у оквиру учитељске школе – Препарандије. Пројекат изградње и адаптације новог Музеја Епархије будимске је реализован средствима Владе Мађарске и уз помоћ Министарства културе и информисања Владе Србије. Влада Мађарске у потпуности ће финансирати обнову српског православног манастира у Српском Ковину.⁶

Током маја прошле године у просторијама Печујске римокатоличке бискупије на конференцији за медије представљена је висина финансијских средстава за обнову храмова у Мађарској. Укупно је опредељено близу милијарду и три стотине милиона форинти (3.159.067 евра), при чему је Државни секретаријат над-

5 “Одбор за народности подржао именовање Жолта Шемјена, Српске недељне новине, <https://www.snnovine.hu/post/одбора-за-народности-подржао-именовање-жолта-шемјена> (05.07.2022.)

6 “Ускоро обнова манастира у Српском Ковину буџетским новцем Мађарске, Српске недељне новине, 15.03.2022. <https://www.snnovine.hu/post/ускоро-обнова-манастира-у-српском-ковину-буџетским-новцем-мађарске> (04.07.2022.)

лежан за народносна, цивилна и верска питања, при Кабинету премијера Мађарске, одлучио да подржи девет српских пројеката.⁷

Под патронатом Самоуправе Срба у Мађарској функционише више институција значајних за културни живот Срба: Културно и медијско друштво „Српски веснац“, Педагошки и методолошки центар, Српски институт, Српско позориште, Српске недељне новине.⁸ Срби у Мађарској имају разгранат културни живот и попут матице традиционално обележавају своје велике празнике.

Текућа година на пољу културне политике међу Србима у Мађарској је у знаку обележавања два века од рођења књижевника и новинара Јакова Игњатовића, једног од најзнаменитијих Срба у Мађарској. У част прослављеног ерудите, Библиотека Матице српске приредила је електронску изложбу.⁹ Уредништво «Српских недељних новина» је овај велики јубилеј почело да обележава објављивањем првог наставка фељтона о Игњатовићевом стваралаштву.

За нашу заједницу у Мађарској је од великог значаја да је потписан уговор о извођењу радова на изградњи новог дела Културног, образовног и духовног

7 “Стижу средства за обнову цркава у Мађарској“, <https://www.snpovine.hu/post/стижу-средства-за-обнову-цркава-у-мађарској>, <https://www.snnovine.hu/post/стижу-средства-за-обнову-цркава-у-мађарској> (02.07.2022.)

8 Самоуправа Срба у Мађарској, Институције ССМ, <http://www.szerb.hu/sr/> (03.07.2020.)

9 “ЦЕЊЕН РОМАНОПИСАЦ, НЕСХВАЂЕН ПОЛИТИЧАР: Двеста година од рођења Јакова Игњатовића, аутора “Вечитог младожење”, Вечерње новости, 10.05.2022, <https://www.novosti.rs/c/kultura/vesti/1114970/cenjen-romanopisac-neshvacen-politicar-dvesta-godina-rodjenja-jakova-ignjatovica-autora-vecitog-mladozenje> (04.07.2022.)

центра „Свети Сава” у Дески. Пројекат се реализује у оквиру ИПА Програма прекограничне сарадње Мађарска-Србија.¹⁰

Српске недељне новине су лист српске националне мањине и као недељник излазе под овим називом од маја 2009. године и представљају настављача двовековне традиције српског новинског издаваштва у Мађарској, чији почети се односе на Србске народне новине основане у Пешти 1838. године од стране Теодора Павловића, првог секретара Матице српске у Пешти. Новине се као и друга мањинска гласила финансирају из буџета. ССН су 2013. године награђене „Великом плакетом удружења књижевника Србије“ за објективно и правремено информисање, неговање српског језика и ћирилице и јачање веза српске заједнице у Мађарској са матичном државом Србијом и Удружењем књижевника Србије. Српске недељне новине су наследиле Српске народне новине, ангажујући исти персонални састав редакције.

Српски институт представља буџетску установу коју је у Будимпешти основала 2009. године Самоуправа Срба у Мађарској са циљем организовања, помагања и подржавања научних истраживања о прошлости и садашње друштвене стварности Срба у Мађарској. Скупштина ССМ-а је на седници одржаној 13. децембра 2018. године донела одлуку о трансформацији Српског института у друштво са ограниченом одговорношћу. Ова одлука образложена је чињеницом да би институт преласком у ДОО могао ефикасније да послује, при чему би избегао смањење плата запослених због

10 “Деска: Српски центар „Свети Сава” добија нове просторије“, Српске недељне новине, (18.02.2022.)

најављеног увођења статуса јавних службеника. Током 2019. године Српски институт је извршио трансформацију преласком из статуса буџетске установе у непрофитно д.о.о. и наставио са својом мисијом.

Побољшање положаја српске етничке заједнице у Мађарској последњих година прати и тренд побољшања званичних односа између двеју држава. Као примери добре сарадње наводе се заједничке седнице двеју влада. У последњих неколико година забележен је помак и у економској сарадњи. У првом кварталу 2022. године робна размена са Мађарском износи 1,2 млрд евра (раст од 125,8 %) од чега је наш извоз 324,1 мил.евра (раст од 31,6%) а увоз 876,9 мил. евра (раст од 207,1%). Мађарска је тренутно трећи спољнотрговински партнер Србије (иза СР Немачке и Кине а испред Италије) и осми по величини страни инвеститор са обимом улагања од 950 мил. евра (период 2012-2021).¹¹ На основу напред наведених параметара, размена у текућој години би могла достићи рекордних 3 милијарди евра. Пословни форум Србије и Мађарске одржан је у Будимпешти 2. марта 2022. године, у оквиру дванаестог заседања Заједничке комисије за економску сарадњу две земље, уз учешће значајног броја српских и мађарских компанија.

Председница Владе Републике Србије Ана Брнабић и председник Владе Мађарске Виктор Орбан потписали су 8. септембра 2021. године у Будимпешти Споразум о срдачним односима и стратешком партнерству између две земље, а потписана су и бројна пратећа доку-

11 “Билатерални односи, Мађарска”, Министарство спољних послова Републике Србије, <https://www.mfa.gov.rs/spoljna-politika/bilateral-na-saradnja/madjarska> (05.07.2022.)

мента.¹² Мађарска је, после Азербејџана, Италије, Француске, Уједињених Арапских Емирата, Русије и Кине, постала седма држава с којом наша држава има потписан споразум о стратешкој сарадњи. Значајна нит која повезује две државе је и сарадња у оквиру инфраструктурног пројекта модернизације српске и мађарске железнице којим би се значајно скратило путовање возом и превоз робе на релацији Београд – Будимпешта, финансираног средствима у оквиру кинеског мега-пројекта „Један појас, један пут“, познатијег под називом Нови кинески пут свиле.

Упркос узлазном тренду у светлу положаја Срба у Мађарској у последњих неколико година, постоје одређене мањкавости у погледу званичне политике наше државе према Србима у Мађарској, која представља део неадекватно формулисане опште државне политике према Србима у региону и дијаспори. Имајући у виду колика су улагања мађарске државе у мађарску националну мањину у Србији, при чему се посебно апострофира трогодишњи програм који обухвата двадесет милијарди форинти бесповратне помоћи и тридесет милијарди у повољним кредитима за држављане Мађарске у Војводини (укупно нешто више од 165 милиона евра), при чему је тај износ касније увећан на 250 милиона евра, уочава се озбиљна асиметрија у погледу знатно мањег износа који улаже наша држава у Србе у Мађарској и другим заграничним областима, у којима су Срби понекад много бројнији и представљају већину

12 “Потписан Споразум о стратешком партнерству Србије и Мађарске“, Министарство спољних послова Републике Србије, <https://www.mfa.gov.rs/mediji/vesti/potpisan-sporazum-o-strateskom-partnerstvu-srbije-i-madjarske> (06.07.2022.)

становништва.¹³

Представници српске заједнице у Мађарској апеловали су на српску владу више пута да формира Министарство за дијаспору или да постојећа Управа за сарадњу са дијаспором и Србима у региону буде агилнија у свом раду. Такође, за унапређење положаја Срба у Мађарској важну ставку представљало би уколико би Срби у Мађарској били представљени кроз посланике, а не представнике, што је одлика тренутног стања, а за шта је потребна измена законске регулативе. Поред Срба, ни представници осталих 12 других мањинских нација у суседној држави нису представљени кроз посланике. Представници мађарске заједнице имали су у сазиву републичког парламента (2020-2022. година) 9 посланика из редова странке Савез војвођанских Мађара, што чини највећи број посланика из редова СВМ од повратка вишестраначја у Србију. Такође, СВМ делегирао је и седам државних секретара за рад у Влади РС. У наредном сазиву парламента, који би требало да се конституише након избора који су одржани током априла 2022. године, СВМ ће имати 5 посланика. Куриозитет је да је једини грађанин Србије у својству посланика у Европском парламенту рођени Бечејац Андор Дели, обзиром да је владајући Фидес уступио посланичка места за представнике Мађара из Словачке, Украјине, Румуније и Србије.¹⁴

13 "Mađarska kreditira vojvodanske Mađare sa 160 miliona evra", Radio-televizija Vojvodine, 05.06.2016. http://rtv.rs/sr_lat/vojvodina/madarska-kreditira-vojvodjan-ske-madjare-sa-160-miliona-evra_686584.html (04.07.2022.)

14 "Andor Deli: Ne zaboravite na politiku proširenja!", Vajdaság ma, 17.07.2019. <https://www.vajma.info/cikk/szerbkiadas/6665/Andor-Deli-Ne-zaboravite-na-politiku-prosirenja.html> (04.07.2021.)

Извештај о политичким правима српског народа у Румунији за 2021/2022. годину

Подаци са пописа становништва и имовине који је одржан 2011. године, показују да у Румунији живи скоро шест милиона становника мање него почетком овог века.¹ Демографски пад броја Срба у Румунији се континуирано осликава од 1992. године када их је било пописано 29.080, на попису из 2002. године 22.256 становника се изјаснило као Срби, а на последњим свега 18.079. Пад наталитета, посебно у сеоским срединама, асимилација путем мешовитих бракова, али и миграције ка државама ЕУ основни су узроци смањења броја Срба.

Српски народ махом живи у четири румунске жупаније у Банату. Према подацима са пописа из 2011. године, највећи број Срба живи у жупанији Тимиш, њих 10.102, или 55.88% од укупног броја. У жупанији Караш-Северин живи 5.036 Срба, односно 27.86%, у жупанији Мехединц 996 или 5.56%, док је у жупанији Арад настањено још 849 Срба или 4.7% од укупног броја Срба у Румунији. У осталих 29 жупанија живи 6% Срба, односно њих 1.097.

Срби су трећа најобразованија национална мањина у Румунији и 99.19% је писмено. Чак 98.38%

1 'Rezultate definitive ale Recensământului Populației și al Locuințelor – 2011 (caracteristici demografice ale populației)', http://www.recensamantromania.ro/wp-content/uploads/2013/07/REZULTATE-DEFINITIVE-RPL_2011.pdf, (sajtu pristupljeno 20 07 2020).

завршило је школовање одређеног степена, па 55.27% наших сународника има бар 10 разреда школе, док је високошколски образовано 15.81%. Од броја пописаних, који су се 2011. изјаснили као Срби, приближно 60% наводи српски језик као матерњи.

Подаци су узети из 2011. године, пошто у току писања овог извештаја на територији Републике Румуније се вршио најновији попис и то на два начина. У периоду од 14. марта до 27. маја 2022. године грађани Румуније су могли онлајн да се попишу, док у периоду од 31. маја до 17. јула попис је вршен на терену лице у лице. Свако ко није искористио могућност онлајн да се попише, има прилику на терену да се изјасни. Савез Срба у Румунији је био врло активан приликом пописа, позивали су све грађане српске националности да се изјасне на попису, чак су снимили и неколико промотивних спотова² са јавним личностима Румуније српског порекла.

По узору на европско законодавство, остварење колективних права Срба и других националних мањина у Румунији законски је регулисано Декларацијом о националним мањинама. Декларација гарантује заштиту мањина од било ког облика дискриминације, насилне асимилације или сегрегације и остваривање права попут права на образовање на матерњем језику, верског и моралног образовања деце припадника мањина. Међутим, Румунија још увек није усвојила посебан Закон о националним мањинама, који би требало прецизније да утврди мањинска права. Пројекат овог закона прилично дуго чека у парламенту. Према речима српског по-

2 „Протојереј ставрофор др Маринко Марков, архијерејски заменик“, 27. 3. 2022., <https://www.youtube.com/watch?v=O0LFEmgza0Y> , (цајт је приступљено 20 07 2022).

сланика у парламенту, разлог што се толико дуго чека на доношење закона, можда лежи у максималистичким захтевима мађарске националне мањине и њених представника.

„Дан Светог Саве“³, представља празник српске мањине у Румунији од 2019. године. Закон предвиђа да Дан Светог Саве могу организовати централне и локалне власти, институције под њиховом надлежношћу или координацијом, затим цивилна друштва и физичка и правна лица, организовањем и/или учешћем у програмима и културним, образовним, уметничким, друштвеним или научним манифестацијама посвећеним промоцији српске мањине у Румунији. Ово је једна од најзначајнијих законодавних иницијатива последњих година, после закона о верским заједницама из 2006. године, и представља још један доказ да су наша заједница и црква у целини поштоване у румунском друштву.

У оквиру система институционалне заштите мањина у Румунији успостављен је Савет за националне мањине, у чијем раду учествују три представника мањинских заједница представљених у Парламенту. Улога Савета је ојачавање веза између националних мањина и њихових организација, али и анализа и подршка активностима које се тичу образовања мањина на матерњем језику. Представници Срба у Румунији су претходних година наглашавали да су задовољни радом Савета, посебно радом његове Правне комисије чија је улога да верификује и указује на битне ситуације које

3 'Legea nr. 94/2019 privind instituirea Zilei Sveti Sava, sărbătoare a minorității sârbe din România', 12 mai 2019, <https://lege5.ro/Gratuit/gmztao-jwgeyq/legea-nr-94-2019-privind-instituirea-zilei-sveti-sava-sarbatoare-a-minoritatii-sarbe-din-romania>, (sajtu pristupljeno 20 07 2020).

се односе на права и активности националних мањина. Као посебно значајан истицан је рад Департамента за међуетничке односе који је формиран при влади Румуније.

Срби у Румунији су прилично добро интегрисани у државне установе. Учешће Срба у политичком и институционалном животу на локалном нивоу се одвија путем политичких странака и преко Савеза Срба у Румунији, кровне српске организације.

Према члану 62. Устава Румуније, којим је гарантована присутност представника националних мањина у Парламенту, Срби имају једног представника. Према његовим речима чланови мањинске парламентарне групе се редовно састају са министрима (образовање, култура, администрација и сл), премијером и вицепремијером Румуније, а приликом састанака разговара се о специфичној мањинској проблематици: школство, инфраструктура, администрација и пројекти. Тако је остварен успех у очувању школа, али и дат допринос улагањима у локалну инфраструктуру.

Представници мањина редовно учествују у доношењу нових закона, изменама или допунама постојећих. У претходном периоду, Славомир Гвозденовић је био у сталном контакту са Асоцијацијом бивших депортираца у Бараган, активно учествовао у доношењу коначне верзије и изгласавању Закона о правима те категорије наших суграђана где је и око 3-4.000 Срба било обухваћено дејством споменутог закона, као и преко 1.000 Срба бивших политичких затвореника у Румунији.

Срби у Румунији нису организовани у посебну политичку странку која би заступала њихове интересе, па ту функцију обавља Савез Срба у Румунији чије је

седиште у Темишвару. Основне активности ССР-а су неговање националне свести, образовања на матерњем језику и културне баштине. Поред наведеног, ССР је заслужан за одржавање везе Срба у Румунији са отаџбином. У Савезу истичу да су Срби у Румунији, иако малобројни, веома активна мањина, и сврставају их у ред највреднијих и најорганизованијих националних заједница од 20 званично признатих у Румунији.

Срби у Румунији празнују Дан српског језика установљен законом Парламента Румуније⁴. Овај дан обележава се 21. новембра сваке године од 2016. године. Од културних манифестација ваља издвојити Маратон српске песме и игре, као и Олимпијаду из српског језика и књижевности.

Из године у годину ССР је организовао бројне културно-уметничке манифестације са циљем очувања националног идентитета. Румунска држава финансијски подржава активности српске заједнице окупљене око ССР наменским субвенцијама за финансирање културних и уметничких програма и покривања трошкова плата запослених при релевантним институцијама. Субвенције Румуније су и даље највећа финансијска помоћ Савезу Срба. Након реновирања зграде Савеза Срба у Араду, ту ће бити смештени „Музеј Сава Текелија“, „Библиотека Еустахија Арсић“ и Ансамбл народних песама и игара Србије „Коло“.

Верске слободе су загарантоване свим Србима у Румунији на основу Закона бр.489/28.12.2006 о верским слободама. Темишварска епархија Српске православне

4 'Legea nr. 177/2016 - instituirea Zilei Limbii Sârbe', <https://legeaz.net/monitorul-oficial-812-2016/legea-177-2016-ziua-limbei-sarbe> , (sajtu pristupljeno 20 07 2020).

цркве је званично призната вероисповест у Румунији и ужива сва законска права и слободе. Поред тога, румунска држава обезбеђује плате и за свештенике Српске православне цркве у Румунији. Епархија темишварска има 55 парохија у румунском Банату. Ипак, остаје проблем потешкоћа повраћаја имовине Српске православне цркве у темишварској епархији и Макриног дома у Темишвару.

Услед смањења броја ђака гасе се српске школе те је све мање могућности за образовање на матерњем језику. Мањине имају право на школе на матерњем језику, чак и ако имају мање од прописаних петнаест ђака у одељењу. Према румунском закону о школству, за формирање одељења са наставом на матерњем језику потребно је петнаесторо деце, мада се у пракси толерише и мањи број (уз одобрење жупанијског школског инспектората, односно Министарства образовања). Упркос томе у Тимишком, Арадском и округу Караш Северин остало је још само шест основних школа у којима се учи на српском језику. Од шездесетак српских школа и око 9.000 српских ђака, колико их је било по завршетку Другог светског рата, тренутно у Румунији ради 6 четворогодишњих школа са по једним учитељем, и Српска гимназија „Доситеј Обрадовић“ у Темишвару, са укупно 230 ђака. У периоду 2013./2014. године радило је седам српских четворогодишњих школа, док је 2012./2013. године изгубљено 10 школских или предшколских установа које су радиле на српском језику и једно учитељско место у Белобрешки. Од јесени 2010. Срби су изгубили четворогодишње школе у Великом Семиклушу, Ченеју и Српском Семартону.

У српској гимназији „Доситеј Обрадовић“ у Темишвару српску наставу је организована за ученике

од првог разреда основне до четвртог средње школе. Међутим, за разлику од српских матураната из других земаља из региона, јако мали број темишварских матураната наставља образовање у Србији, услед неадекватних фондова државе Србије за стипендирање студената из региона, али и језичке баријере, јер многи прваци се тек по упису у школу по први пут сусретну са српским језиком. Високошколско образовање на српском језику одвија се на универзитетима у Букурешту и Темишвару у оквиру катедри за србистику.

Када је реч о информисању на матерњем језику ситуација се оцењује као задовољавајућа. Током протекле године није дошло до промена у погледу рада медија. Нови темишварски весник излази сваког другог месеца, активан је недељник на српском језику *Наша реч*, а сваких шест месеци излази *Књижевни живот* једино књижевно гласило на српском језику у Румунији. Нажалост, Рајко Корња дугогодишњи главни и одговорни уредник „*Наше речи*“, обновитељ „*Темишварског весника*“ преминуо је ове године. Програм на радију Банат Линк, првом радију на српском језику, емитује се од 2009. Два сата недељно емитује се и емисија на српском језику на Радио Темишвару и емисија „*Српски видици*“ у регионалном студију темишварске румунске националне телевизије која траје 25 минута, међутим, програм могу да прате само Срби на подручју Баната. Гласила финансира румунска држава, односно ССР захваљујући средствима која наменски добија од државе. Србија не учествује у финансирању рада српских медија у Румунији.

Срби из Румуније оцењују сарадњу са институцијама отаџбине као добру, а челници и представници Савеза Срба сусрели су се током претходне године са

саветником Канцеларије за дијаспору, представницима Скупштине – Одбора за односе са Србима из региона, итд.

Економска сарадња Србије и Румуније је највећим делом заснована на трговинској размени која је, до избијања пандемије корона вируса бележила континуиран пораст⁵. По укупној размени, Румунија заузима седмо место на листи спољно-трговинских партнера Републике Србије. Прошле године успостављена је сарадња између српских произвођача и румунског продајног ланца Ремаркт. Захваљујући наведеном, на румунском тржишту, у продавницама Ремаркт-а доступни су бројни српски производи, док ће асортиман робе у наредном периоду бити додатно проширен.

На међудржавном нивоу односи Републике Србије и Румуније оцењени су као добросуседски и пријатељски.

5 „Статистика спољне трговине“, САОПШТЕЊЕ број 23 - год. LXXI, 29.01.2021., <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G20211023.pdf>, (сајт је приступљено 20 07 2022).

Закључак

Током претходне године међународне околности и нарочито рат у Украјини довели су до нових, неприкривених притисака и настојања да српски народ који живи изван граница Републике Србије, у девет суседних и оближњих држава и територија, буде додатно обесправљен.

У Босни и Херцеговини представници САД и држава НАТО-а настоје да српском народу одузму уставни статус, да укину аутономију Републике Српске и да изврше асимилацију становништва. Изјаве немачких, америчких и британских званичника током претходне године су јасне и огољене. Они желе стварање секуларне „босанске нације“ зато што теже да сузбију Србију и Руску Федерацију али из страха од муслимана Бошњака и стварања њихове независне државе (ово је изјавио утицајни немачки политичар Волфганг Шојбле). О томе да у БиХ треба да живи „један народ“ јавно је говорила немачка изасланица Ангелина Ајнхорст. Настављено је отимање уставних надлежности и власништва само Републици Српској. Настојања Српске да успостави уставне надлежности проглашена су од стране САД и ЕУ за покушај сепаратизма. Посебно су изражене претње нелегалног високог представника Кристијана Шмита, а након почетка рата у Украјини све је веће војно присуство НАТО-а у БиХ. Република Српска је једини међународно признати ентитет на свету, коме велике силе систематски отимају надлежности и ускраћују аутономију.

У Републици Хрватској је настављена политка асимилације и обесправљивања Срба. Иако имају широка права Срби су предмет системастког обесправљивања, кампањи мржње, а и даље су жртве свакодневних инцидената на националној основи. Нису испуњене одредбе Ердутског споразума, а ћирилица је упркос закону и даље потиснута. Попис у Хрватској показао је даљу асимилацију и обесправљивање српског народа.

У Црној Гори Срби немају пуна и законом загарантована права. САД, ЕУ и још увек постојећи режим ДПС-а, јавно говоре како су противни свакој могућности уласка српских странака у власт. Иако нису остварена њихова уставна права, нешто више Срба запослено је у државној управи и локалној самоуправи него што је то био случај раније (иако су и даље најмање 50% подзаступљени у односу на бројност и друге народе). Нова влада Дритана Абазовића коначно је усвојила Темљни уговор са СПЦ, али овај још увек није и формално прихваћен. Чини се да су власти Србије оствариле одређени споразум са новом владом, али осим страначке нисмо се осведочили о постојање других сегмената трајне државне политике.

На територији Косово-УНМИК Срби су обесправљени. Мета су полицијског али и етничког прогона. Србија је током претходне године учинила велике уступке у преговорима са Албанцима, док ови до сада нису испунили одредбе Бриселског споразума у вези са Заједницом српских општина. СПЦ је и даље предмет напада и питање својине Манастира Дечани довело је до пресуде Уставног суда Косова-УНМИК коју албанске власти не поштују.

У Р. Северној Македонији српски народ је и даље обесправљен. Он нема иста права као националне

мањине у другим бившим југословенским републикама. Истовремено Македонци у Србији уживају пуна права националне мањине у складу са највишим европским стандардима. СПЦ је прошле године дала аутокоефалност МПЦ, процес је био нетранспарентан. Попис у РСМ прошао је уз бројне примедбе, са нејасном и неприлагођеном методологијом. Србија није реаговала због тога.

У Р. Словенији Срби и даље не уживају статус националне мањине, за разлику од неких других, малобројнијих народа. Нетачно им је оспорено историјско присуство на простору Словеније, а званична Љубљана до данас није прихватила егзактне историјске податке и документе. Словенци у Србији насупрот томе уживају пуна национална права.

У Албанији српски народ не ужива права националне мањине, за разлику од Албанаца на Југу Србије чија су права заштићена највишим европским законским стандардима.

У Румунији и Мађарској стање права је током протекле године било задовољавајуће.

Званична Србија се у већој мери него раније посветила питањима везаним за српски народ у БиХ, Црној Гори, Хрватској и Косову-УНМИК. Ипак, приметан је изостанак институционалног и транспарентног рада. Присутна је тежња ка партијским, аутократским и установама непознатим решењима. Нису јасни стратегија ни циљ. Кампање преко режимских таблоида дугорочно само штете српском народу. Такође ангажовање појединих српских политичара на овим питањима, за циљ има пре свега личну промоцију.

Предлажемо значајнију подршку, већа улагања, политику ширих основа, демократску и институционалну, по узору на политике држава са сличним проблемима: Мађарске, Израела, Хрватске, Бугарске.

Summary

During the previous year, international circumstances and the war in Ukraine in particular led to new, unconcealed pressures and efforts to further disenfranchise the Serbian population living outside the borders of the Republic of Serbia, in nine neighbouring and nearby states and territories.

In Bosnia and Herzegovina, the representatives of the US and NATO countries are trying to deprive the Serbian people of their constitutional status, abolish the autonomy of the Republika Srpska and carry out the assimilation of the population. The statements of German, American and British officials during the previous year are clear and bare. They want the creation of a secular “Bosnian nation” because they strive to suppress Serbia and the Russian Federation, but also out of fear of the Bosniaks (Muslims) creating their own independent state (this was stated by the influential German politician Wolfgang Schäuble). German envoy Angelina Eichhorst spoke publicly about the fact that “one people” should live in Bosnia and Herzegovina. Republika Srpska continued to be exposed to the seizure of constitutional competencies and ownership. The efforts of Republika Srpska to establish constitutional competencies were declared by the USA and the EU to be an attempt at separatism. The threats of the illegal High Representative Christian Schmidt were particularly highlighted, and after the start of the war in Ukraine, NATO’s military presence in Bosnia and Herzegovina is increasing. The Republika Srpska is the only internationally recognized entity in the

world which is systematically usurped by major powers and denied autonomy.

The policy of assimilation and disenfranchisement of Serbs continued in the Republic of Croatia. Although they have broad rights, Serbs are subject to systematic disenfranchisement, hate campaigns, and are still victims of daily incidents on a national basis. The provisions of the Erdut Agreement have not been fulfilled, and the Cyrillic alphabet is still suppressed despite the law. The census in Croatia showed further assimilation and disenfranchisement of the Serbian people.

In Montenegro, Serbs do not have full rights guaranteed by law. The US, the EU and the still existing regime of the DPS party, publicly state that they are against any possibility of Serbian parties entering power. Although their constitutional rights have not been fulfilled, slightly more Serbs are employed in the state administration and local self-government than was the case before (although they are still at least 50% underrepresented compared to their number in the overall population and also when compared to other nations). The new government of Dritan Abazović finally adopted the Basic Agreement with the Serbian Orthodox Church (SPC), but it has not yet been formally accepted. It seems that the Serbian authorities have reached a certain agreement with the new Montenegrin government, but apart from the party politics, we have not confirmed the existence of other segments of permanent state policy.

On the territory of Kosovo-UNMIK, Serbs are disenfranchised. They are the target of police and ethnic persecution. During the previous year, Serbia made major concessions in negotiations with the Kosovo Albanians, while they have still not fulfilled the provisions of the 2013 Brussels Agreement regarding the Union of Serbian

Municipalities. The SPC (the Serbian Orthodox Church) is still the subject of attacks and the issue of the property of the Dečani Monastery led to the ruling of the Constitutional Court of Kosovo-UNMIK, which the Albanian authorities do not respect.

In North Macedonia, the Serbian people are still disenfranchised, they do not have the same rights as national minorities in other former Yugoslav republics - unlike the Macedonians in Serbia, whose rights are protected by the highest European legal standards. Last year, the SPC gave autocephaly to the Macedonian Orthodox Church (MPC), but the process was non-transparent.

In Slovenia, Serbs still do not enjoy the status of a national minority, unlike some other, smaller nations living in that country. Their historical presence on the territory of Slovenia has been incorrectly disputed, and the authorities in Ljubljana have not accepted exact historical data and documents to this day. In contrast, Slovenians in Serbia enjoy full national rights.

In Albania, the Serbian people do not enjoy the rights of the national minority, unlike the Albanians in the south of Serbia, whose rights are protected by the highest European legal standards.

In Romania and Hungary, the legal situation regarding the Serbian population was satisfactory during the past year.

To a greater extent than before, official Serbia devoted itself to issues related to the Serbian people in BiH, Montenegro, Croatia and Kosovo-UNMIK. However, the absence of institutional and transparent work is noticeable. There is a tendency toward party politics and solutions which are based on autocracy that differ from standard institutionalised policies. Overall, neither the strategy nor

the goal is clear when it comes to the policy regarding Serbs in the region. Campaigns through regime tabloids only harm the Serbian people in the long run. Also, the engagement of certain Serbian politicians on these issues is primarily aimed at personal promotion. We propose more significant support, greater investments, and a broad-based policy which would be democratic and institutional, modelled on the policies of countries with similar problems: Hungary, Israel, Croatia, and Bulgaria.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
323.1(=163.41)(4-12)

**ИЗВЕШТАЈ о политичким правима српског
народа у региону** : извештај за ... / за издавача Чедомир
Антић. – 2008/2009, бр. 1- . – Београд
(Захумска 23Б/II) : Напредни клуб, 2009–
(Београд : Birograf). – 15 cm
ISSN 1821-200X = Извештај о политичким
правима српског народа у региону
COBISS.SR-ID 168137228